

๙๐๖

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยโรงเรียนวัดลานนาบุญ
จังหวัดนนทบุรี

นางสาวอัมพวัน สุภานตร

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2551

**An Analysis of Preshool Children's Drawings at Wat Lannabun School
in Nonthaburi Province**

Miss Umpawan Supanate

**An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Curriculum and Instruction**

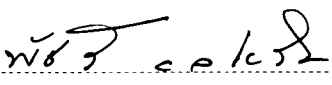
School of Educational Studies

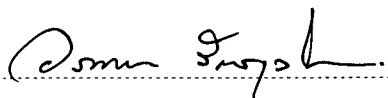
Sukhothai Thammathirat Open University

2008

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การวิเคราะห์สภาพของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดลานนาบุญ
จังหวัดนนทบุรี
ชื่อและนามสกุล นางสาวอัมพวัน สุภาเนตร
แขนงวิชา หลักสูตรและการสอน
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระได้ให้ความเห็นชอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.วรนาท รักสกุลไทย)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ อนุมัติให้รับการศึกษา
ค้นคว้าอิสระฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์
วันที่ 24 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2552

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การวิเคราะห์ภาพวาดของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดลานนาบุญ
จังหวัดนนทบุรี

ผู้ศึกษา นางสาวอัมพวัน สุภานทร **ปริญญา** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน **ปีการศึกษา** 2551

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ขั้นตอนพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัย และ (2) ลักษณะการวาดภาพของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดลานนาบุญ จังหวัดนนทบุรี

กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี จำนวน 5 คน ศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนวัดลานนาบุญ จังหวัดนนทบุรี ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม และเลือกเด็กปฐมวัยในกลุ่มมา 5 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเป็นระบบจากบัญชีรายชื่อของเด็กปฐมวัยในชั้นเรียน ผู้วิจัยสังเกตพัฒนาการและลักษณะการวาดภาพของเด็กปฐมวัยเป็นเวลา 8 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกตการวาดภาพของเด็กปฐมวัย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า (1) เด็กปฐมวัยจำนวน 1 คน มีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในขั้นที่ 2 คือ ขั้นก่อนการวาดภาพเป็นเรื่องราว และจำนวน 4 คน มีขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพขั้นที่ 3 คือ ขั้นการวาดภาพเป็นเรื่องราว และ (2) ลักษณะการวาดภาพของเด็กปฐมวัย ปรากฏว่า การวาดภาพคน เด็กใช้รูปทรงเรขาคณิตเป็นอวัยวะและส่วนประกอบของร่างกาย มีการวาดเส้นตรงต่อจากศีรษะแทนลำตัวและแขนขา เรียกว่า การวาดแบบก้างปลา ส่วนใบหน้ามีจุดเด่นที่การวาดปากยิ้ม บ่งบอกถึงวัยเด็กที่สดใส การใช้สี เน้นการใช้สีสดตัดกัน มีการตัดขอบภาพวาดโดยการใช้สีที่เข้มกว่าเพื่อให้ภาพชัดเจน และมีการใช้สีที่ชื่นชอบซ้ำ ๆ หลายครั้งเป็นรูปแบบของตนเอง การใช้ช่องไฟ ปรากฏว่า มีการใช้เส้นฐานแบ่งสัดส่วน เช่น วาดบ้านที่ตั้งอยู่บนพื้นดินทางด้านล่างของกระดาษ และพระอาทิตย์อยู่ทางด้านบน แสดงถึงความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กที่มีต่อสภาพแวดล้อมรอบตัว ส่วนการออกแบบ มีการจัดรูปแบบการวาดภาพที่มีลักษณะเฉพาะ เมื่อเด็กประทับใจหรือมีประสบการณ์ในเรื่องใดจะแสดงออกโดยตรงด้วยการวาดภาพ

คำสำคัญ การวิเคราะห์ภาพวาด เด็กปฐมวัย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน ที่กรุณาเป็นที่ปรึกษาตลอดจนให้คำแนะนำและติดตาม การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้อย่างใกล้ชิดเสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ศึกษาขอขอบคุณนางโสพิศ กฤษณะไกรวุฒิ อาจารย์กัลยา เทพวงษ์ นางสาวภวยา แสงเพชร ที่ได้กรุณาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและให้คำแนะนำ และขอขอบคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ น.พ.สุพร เกิดสว่าง ศาสตราจารย์เกียรติคุณ พ.ญ.อมร เกิดสว่าง คณะครู โรงเรียนวัดลานนาบุญทุกท่าน และผู้เขียนตำราทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ผ่านตัวหนังสือ ซึ่งความร่วมมือนี้มีความสำคัญในการศึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะ และการให้ความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ให้กำลังใจผู้ศึกษามาตลอด คือคุณพ่อสมคิด สุภานทร และคุณแม่ สมพิศ สุภานทร บุพการีที่ให้กำเนิดตลอดจนคุณสมควร สุภานทร คุณณณิน สุภานทร และ คุณทองพา จันทร ทุกท่านเป็นผู้ให้กำลังใจสำคัญ ผู้ศึกษาขอขอบคุณด้วยความซาบซึ้ง

คุณค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้นในการศึกษานี้ ขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน ครูปฐมวัย และเด็กปฐมวัยทุกคน

อัมพวัน สุภานทร

สิงหาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามเฉพาะศัพท์	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย	6
การวาดภาพของเด็กปฐมวัย	21
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การวิเคราะห์ข้อมูล	54
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	55
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตามทฤษฎีของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์	55
ตอนที่ 2 ลักษณะการวาดภาพของเด็กปฐมวัย	63
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	69
สรุปการวิจัย	69
อภิปรายผล	72
ข้อเสนอแนะ	75

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม	76
ภาคผนวก	82
ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	83
ข แบบสังเกตการวาดภาพ	84
ประวัติผู้ศึกษา	89

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ผลพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยทั้ง 5 คน.....	55

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 และ 4.2 การวาดภาพของเด็กคนที่ 1.....	63
ภาพที่ 4.3 และ 4.4 การวาดภาพของเด็กคนที่ 2.....	64
ภาพที่ 4.5 และ 4.6 การวาดภาพของเด็กคนที่ 3.....	65
ภาพที่ 4.7 และ 4.8 การวาดภาพของเด็กคนที่ 4.....	66
ภาพที่ 4.9 และ 4.10 การวาดภาพของเด็กคนที่ 5.....	67

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ศิลปะสำหรับเด็ก” เป็นการสร้างสรรค์งาน เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด เป็นการสำรวจตรวจสอบสื่อศิลปะ และเป็นเรื่องราวของเกณฑ์ภายในมากกว่าภายนอก ศิลปะสำหรับเด็กจึงเป็นสื่อที่ชี้ให้เห็นแบบแผนของความคิดและความรู้สึกส่วนตัว ความสนุกสนานความเพลิดเพลิน เป็นการค้นหาห้อยู่ภายในที่เกี่ยวข้องกับโลกของวัตถุ และสภาพการณ์ของมนุษย์อันมีผลไปสู่บุคลิกภาพและนิสัยของเด็ก (สิริพรรณ ดันดิรัตน์ไพศาล 2545: 9) ของเด็ก คือ ภาษาสากล เช่นเดียวกับภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ที่สามารถสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย เนื่องจากศิลปะมีกิจกรรมหลายรูปแบบและสามารถ เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับระดับความสามารถเด็กทุกเพศทุกวัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ พัชรินทร์ สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง (2550: 14) ที่กล่าวว่า มนุษย์ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือสื่อสารความต้องการภายในของตนเองออกมาเป็นภาษาภาพ และเป็นภาษาซึ่งบางครั้งอธิบายไม่ได้ด้วยคำพูด ความตระหนักตรงนี้เองที่ทำให้ต้องยอมเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้ทำงานศิลปะอย่างอิสระตามธรรมชาติของเด็ก และนักการศึกษาทางศิลปะยอมรับว่าเด็กเล็ก ๆ จะเรียนรู้โลกด้วยประสาทสัมผัส ของตนเอง ก่อนการเรียนรู้ด้วยความคิดหรือใช้เหตุผล จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เด็กพัฒนาความฉลาดของตนโดยผ่านกิจกรรมทางจินตนาการ เช่น กิจกรรมศิลปะให้มากที่สุด อย่างน้อยก่อนถึงวัย 11-12 ขวบ เด็กปฐมวัยกับศิลปะมีความสำคัญสอดคล้องเป็นวิถี ทางธรรมชาติของเด็กที่ต้องการแสดงออกเพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ความรู้สึกและสิ่งที่ตนเองคิด ดังนั้น การให้เด็กได้ทบทวนสิ่งที่ตนได้รับประสบการณ์มาด้วยการพูดหรือด้วยการวาดภาพ จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่จะสามารถสื่อความหมายด้วยภาษาสัญลักษณ์ ตามที่ตนรู้สึกนึกคิด

กิจกรรมศิลปะในชั้นเด็กเล็กนั้นเป็นเสมือนจิตวิทยาพัฒนาการทางศิลปะ เพื่อส่งเสริมทั้งพัฒนาการที่เกิดขึ้นทั้งภายในจิตใจ และเกี่ยวกับร่างกายภายนอกให้เกิดความสมดุลกัน กิจกรรมศิลปะในโรงเรียนอนุบาลที่สำคัญคือ กิจกรรมการวาดภาพ เด็กปฐมวัยกับพฤติกรรมการวาดภาพเป็นสิ่งที่คู่กัน เด็กวัยนี้ชอบการวาดภาพ ทั้งนี้ เพราะอยู่ในระยะของการปรับตัวที่เป็นผลจากการเจริญเติบโตของระบบการเคลื่อนไหวร่างกาย และระบบประสาทประกอบกับ

ประสบการณ์ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทำให้เด็กแสดงออกด้วยการขีดเขียน ซึ่งนักวิชาการได้แบ่งตามอายุพัฒนาการทางศิลปะและเรียกช่วงนี้ว่าเป็น ช่วงขีดเขียน (Scribbling Stage) ภาพที่ปรากฏในชั้นปฐมวัยจะมีลักษณะที่ยุ่งเหยิง มีการขีดเขียนซ้ำ ๆ กัน และจะพัฒนาไปสู่การเข้าใจเส้นที่ตนเองขีดเขียนในระยะเข้าสู่ขั้นประถม นที เถกิงศรี (2548: 4) และ พิระพงษ์ กุลพิศาล (2545: 9) กล่าวเสริมว่า การที่เด็กวาดภาพสักภาพหนึ่งก็เป็นเครื่องพิสูจน์แล้วว่า เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ต่อสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวในระดับใดระดับหนึ่งเป็นการเรียนรู้จากการใช้ความรู้สึกสัมผัสอย่างแท้จริง มีลักษณะอัตโนมัติแตกต่างไปจากการใคร่ครวญ ตรึกตรองตามกระบวนการทางเหตุ

การวาดภาพของเด็กสามารถบอกความสำคัญทั้งต่อเด็ก ผู้ปกครอง และครูปฐมวัย ว่าพัฒนาการของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เด็กสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิด ความต้องการผ่านภาพวาดของตนเองซึ่งเป็นการผ่อนคลายความวิตกกังวลและเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ที่ตนได้พบเห็น การที่เด็กต้องสื่อสารทางภาษาพูด ภาษากาย ที่บางครั้งไม่สามารถแสดงออกได้ทั้งหมดเนื่องจากเป็นเพราะวัยของเด็ก จึงเป็นข้อจำกัดหนึ่งทางภาษา ทางเลือกที่สอง คือ ภาพวาดจะมีอิทธิพลในการแสดงความรู้สึกที่นอกเหนือจากภาษาพูด สามารถบอกความต้องการ ความรู้สึก และทุกสิ่งมากระทบได้สะท้อนออกมา ทำให้ทราบว่าแท้จริงแล้วภาษาที่เหมาะสม สื่อความหมายกับเด็กปฐมวัย คือ ภาษาภาพ ที่ผู้ปกครองสามารถพบคำตอบที่บางครั้งคาดไม่ถึงกับสิ่งที่ปรากฏออกมา ดังคำกล่าวที่ว่า “หนึ่งภาพแทนคำพูดพันคำ” นอกจากนั้นการได้พบเห็นทำให้ทราบว่าเด็กมีความความถนัด หรือมีความสามารถพิเศษในด้านใด และผู้ปกครองสามารถส่งเสริมได้อย่างไร จากภาพวาดของเด็กครูผู้สอนสามารถพบความแตกต่างนั้นพร้อมกับคุณภาพที่โดดเด่นของชิ้นงาน และนำไปจัดเพิ่มสะสมงานของเด็กเพื่อดูความก้าวหน้าตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง สามารถพัฒนาหรือเพิ่มจุดที่ควรพัฒนาในด้านใด ในเรื่องการใช้สี การใช้เส้น มีความชัดเจนหรือไม่ ซึ่งจะบอกได้ว่าเด็กมีความพร้อมต่อการเขียนแค่ไหน ไม่เพียงเท่านั้น อาจดูในเรื่องการปรับตัว พฤติกรรมของเด็ก เรื่องที่กำลังสนใจ และบางครั้งภาพวาดของเด็กสะท้อนการดำเนินชีวิตในสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็ก

จากการศึกษาและประสบการณ์การสอนเป็นเวลา 4 ปี ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก และเห็นว่าเรื่องนี้มีความสำคัญทั้งต่อเด็ก ผู้ปกครอง และครูปฐมวัย ที่จะศึกษาพัฒนาการของเด็ก โดยเริ่มจากภาพวาดซึ่งอาจทำให้ค้นพบสิ่งเดิมที่ไม่เคยได้สัมผัสหรือ สิ่งใหม่ๆ เพิ่มขึ้น นำไปสู่สิ่งที่ไม่คาดคิดก็เป็นได้ ทั้งนี้สิ่งที่ค้นพบจะถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และธรรมชาติของเด็กปฐมวัยชอบค้นหา ประสบการณ์ใหม่ๆ หากได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และค้นพบเพื่อการ

เรียนรู้ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ส่วนหนึ่งจะกลายเป็นประสบการณ์บนพื้นฐานความรู้ที่สำคัญในความทรงจำวัยเด็กได้เป็นอย่างดี เด็กวัยนี้จึงต้องการแสดงออก ทั้งทางความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการได้พูดคุยเกี่ยวกับภาพวาดของตนเอง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้สึก นึกคิด ให้ผู้อื่นรับรู้ ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัย เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตามทฤษฎีของ วิक्टर โลเวนเฟลด์
2. ลักษณะการวาดภาพของเด็กปฐมวัย

3. ขอบเขตของการวิจัย

- 3.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี โรงเรียนวัดลานนาบุญ สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนนทบุรีเขต 1 จังหวัดนนทบุรี
- 3.2 ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรที่ศึกษา คือ ภาพวาดของเด็กปฐมวัย
- 3.3 ระยะเวลาในการวิจัย ระยะเวลาในการวิจัยเก็บภาพวาดของเด็กปฐมวัยทั้งหมด 8 สัปดาห์

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

- 4.1 เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนวัดลานนาบุญ จังหวัดนนทบุรี
- 4.2 การวาดภาพ หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกทางการเขียนภาพ และระบายสีโดยใช้สีเทียน วาดลงบนกระดาษให้เป็นภาพตามความคิดของเด็ก และภาพที่ได้นั้นเป็นการสื่อ สารเพื่อแสดงออกด้านความรู้สึกภายใน ตามความต้องการของเด็ก

4.3 การวิเคราะห์ภาพวาด หมายถึง การพิจารณารายละเอียดภาพวาดของเด็กปฐมวัย ตามทฤษฎีของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ซึ่งแตกต่างกันตามอายุ และประสบการณ์ของเด็ก สามารถแบ่งได้ดังนี้

1) **ขั้นขีดเขียน** (อายุ 2-4 ปี) ลักษณะภาพที่วาดเป็นเส้นขาด ๆ วัน ๆ และพัฒนาเป็น ขีดเขียนที่ควบคุมได้ ไม่ปรากฏการวาดภาพคน การใช้ช่องไฟ การใช้สี และการออกแบบ

2) **ขั้นก่อนการวาดภาพที่เป็นเรื่องราว** (อายุ 4-7 ปี) ลักษณะภาพปรากฏ ดังนี้
การวาดภาพคน ใช้วงกลมแทนศีรษะ เส้นตรงเป็นแขน ขา บางครั้งมีลำตัว และหน้าตา

การใช้ช่องไฟ ไม่มีระเบียบ และไม่สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ

การใช้สี สีสะดุดตาไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริง บางครั้งอาจตรงกับความเป็นจริง

การออกแบบ ไม่มีการออกแบบรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับลักษณะของสิ่งเหล่านั้น

3) **ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของตนเอง** (อายุ 7- 9 ปี) ลักษณะภาพปรากฏ ดังนี้

การวาดภาพคน วาดเฉพาะหน้าตรง วาดตา จมูก ปาก ด้วยสัญลักษณ์ง่าย ๆ วาดมือ แขน ขา เท้า ผิดไปจากความเป็นจริง เสื้อผ้าใช้รูปทรงเรขาคณิต เน้นส่วนสำคัญด้วยการวาด ขนาดใหญ่เกินจริง และวาดโน้ตาท่างซ้ำ ๆ แบบเดียวกัน

การใช้ช่องไฟ วาดเส้นด้านบนแทนท้องฟ้า ดวงอาทิตย์ ด้านล่างแทนพื้นดิน แม่น้ำ วาดภาพแบบเอ็กซ์เรย์ (X-ray) แบบสองมิติ แบบหมุนกระดาศ แบบพับกลาง แบบมองจากด้านบนด้านข้าง และวาดสิ่งที่สัมพันธ์ลงบนเส้นฐานซึ่งอาจมีหลายเส้น และทุกสิ่งบนเส้นฐานตั้งได้ฉาก

การใช้สี สีตรงตามวัตถุ วัตถุเดียวกันระบายสีเดียวไม่ว่าจะอยู่ในสภาพใด บางครั้งอาจใช้สีต่างกันเพื่อระบายวัตถุในสภาพต่างกัน

การออกแบบ ไม่มีการออกแบบรายละเอียดตามความเหมาะสม หากจะใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ เช่น การวาดภาพคน ต้นไม้ บ้าน แบบเดียวกันซ้ำ ๆ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ครูปฐมวัยทราบพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัย

5.2 ครูปฐมวัยทราบแนวทางการศึกษาความหมายของภาพที่เด็กปฐมวัยวาด

5.3 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยตระหนักในความสำคัญของภาพที่เด็กปฐมวัยวาด

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ภาพวาดของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดสถานนาบุญ จังหวัดนนทบุรี ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแยกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 1.1 ความหมายของกิจกรรมศิลปะ
 - 1.2 ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ
 - 1.3 ประเภทของกิจกรรมศิลปะ
 - 1.4 แนวการจัดกิจกรรมศิลปะ
 - 1.5 บทบาทครูในการจัดกิจกรรมศิลปะ
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การวาดภาพของเด็กปฐมวัย
 - 2.1 ความหมายของการวาดภาพ
 - 2.2 ประเภทของการวาดภาพ
 - 2.3 พัฒนาการทางการวาดภาพ
 - 2.4 สีและจิตวิทยาของสี
 - 2.5 แนวการจัดกิจกรรมการวาดภาพ
 - 2.6 การประเมินภาพวาดของเด็กปฐมวัย
 - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย

1.1 ความหมายของกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ มีคุณค่าต่อเด็กและ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ต้องจัดเพื่อพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งผู้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

รติชน รัตนธรรม (2548: 29) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะคือ กิจกรรมการวาดภาพ การปั้น การเล่นสี การตัดปะ การประดิษฐ์เศษวัสดุ ฯลฯ ที่สามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 25-29) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมที่让孩子ได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ที่ประสานสัมพันธ์ พัฒนาเด็กด้านต่าง ๆ ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา รวมทั้งให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีเกี่ยวกับการเล่น การกิน การออกกำลังกาย และการพักผ่อนอย่างถูกต้อง

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533: 89-91) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะว่าหมายถึง กิจกรรมที่ช่วยให้เด็กแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด สามารถฝึกเด็กให้รู้จักสังเกตหาเหตุผล รู้จักสร้างสรรค์ลักษณะนิสัยที่ดี และมีความพร้อมในการเรียนรู้ พัฒนาตัวเด็กในด้านส่วนตัวและด้านสังคม

เลิศ อานันทนนะ (2535: 44) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กกิจกรรมมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างเสรีสามารถถ่ายทอดความรู้สึกส่งเสริมการตัดสินใจและการใช้ทักษะสร้างผลงานที่ไม่ได้เน้นความสวยงาม แต่ส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึก ประสบความสำเร็จ มีความรู้สึก ภูมิใจ ฟังพอใจ เกิดความนับถือตนเองและพัฒนาไปสู่ความมั่นใจในตนเอง

จันทร์ทิม คำพา (2547: 25) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการโดยวิธีต่าง ๆ อย่างอิสระเพื่อมุ่งส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ ทั้งทาง ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ แต่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมเด็กให้เป็นจิตรกรในอนาคต

พวงชมพู อร่ามกุล (2549: 31) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจ เมื่อเด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวแล้วมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งทำให้เด็กแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างอิสระ มีจินตนาการ และมีความคิดสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กิจกรรมการวาดภาพ การเล่นสี การปั้น การประดิษฐ์เศษวัสดุ การฉีกปะ การตัดปะ กิจกรรมมีลักษณะเปิดโอกาสให้เด็กปฏิบัติได้อย่างอิสระ เกิดความเพลิดเพลิน และช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.2 ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัย ช่วยพัฒนาเด็กด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ การส่งเสริมความรู้สึที่ดีต่อตนเอง และส่งผลต่อไปยังผู้อื่น ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของ กิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

ปีเตอร์สัน (Peterson 1985: 101 อ้างถึงใน อโนชา ธีรธารง 2550: 28) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะมีความสำคัญเป็นแนวทางในการแสดงออกของเด็ก สามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกและความเข้าใจรวมทั้งบุคลิกภาพ และความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคน

วิรุณ ตั้งเจริญ (2424: 696-706) ได้กล่าวถึง คุณค่าของศิลปะว่า นอกจากจะช่วยให้ เด็กลดความคับข้องใจแล้ว ยังช่วยให้เกิดความพึงพอใจมีอารมณ์แจ่มใสมั่นคง และเกิดความมั่นใจ ในการแสดงออกส่งผลให้เรียนรู้การทำงานและการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้มีทัศนคติที่ ถูกต้อง ในสังคมและมีบุคลิกภาพเป็นไปในทางดีงาม พัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนี้

พัฒนาการทางร่างกาย กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกาย มือ แขน ขา เป็นกิจกรรมที่ได้เคลื่อนไหวไปมาอย่างอิสระ เป็นผลทั้งการตอบสนองความต้องการและ พัฒนาร่างกายไปพร้อมกัน จะพบว่าเด็กตื่นเต้นเมื่อได้ขีดเขียนหรือได้ทำงานศิลปะ เพราะเด็กเกิด ความสนุกสนานและได้เคลื่อนไหวร่างกายไปพร้อมกัน

พัฒนาการทางอารมณ์ การแสดงออกทางศิลปะอย่างเสรีช่วยให้เด็กเกิดความพึง พึงพอใจ อารมณ์แจ่มใสเบิกบาน พร้อมกันนั้นก็ช่วยให้เด็กมีอารมณ์ที่มั่นคง เกิดความมั่นใจในการ แสดงออก มั่นใจในตนเอง ซึ่งความมั่นใจและความพึงพอใจทางอารมณ์นี้จะมีผลไปสู่การเรียนรู้ การทำงาน และการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี โดยปกติแล้วเด็กทุกคนจะมีปัญหาทาง อารมณ์ ในอันที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และเหตุการณ์ใหม่ ๆ รอบตัว เพราะวัยเด็กเป็นวัย ที่ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เหมาะสมอยู่ตลอดเวลา ศิลปะที่มีผลเกี่ยวข้องกับอารมณ์จึงเป็น ประสบการณ์ตรงที่มีคุณค่าต่อการปรับตัวและพัฒนาทางอารมณ์ของเด็ก

พัฒนาการทางสังคม เด็กมีสังคมของเด็กที่อยู่ร่วมกับเด็กด้วยกัน หรือบุคคลอื่น ในการอยู่ร่วมกัน เด็กจะได้ปรับตัวได้เรียนรู้ และมีทัศนคติที่ถูกต้องในสังคม ศิลปะจะทำให้เด็ก ได้ช่วยเหลือกัน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ได้รับความชอบร่วมกัน กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กได้ ตระหนักว่าตนมีคุณค่าต่อหมู่คณะ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากหมู่คณะ และเป็นผู้ที่มีความ สามารถช่วยเหลือหรือร่วมมือกับหมู่คณะได้ กิจกรรมศิลปะจึงมีสภาพเป็นทั้งตัวเชื่อมโยงสังคม ของเด็ก และพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมอีกด้านหนึ่งด้วย

พัฒนาการทางสติปัญญา ประสบการณ์ทางศิลปะของเด็กวัยนี้จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และช่วยส่งเสริมสติปัญญาของเด็กให้ดีขึ้น เพราะประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ศิลปะเด็กต้องคิดสำรวจตรวจสอบ สร้างสรรค์ให้สัมพันธ์กับวัสดุ เป็นการช่วยให้เด็กได้เรียนด้วยการกระทำจริงและมีประสบการณ์ตรง ศิลปะจะช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กว้างขวาง ช่วยให้เด็กได้ทดลองค้นคว้า พฤติกรรมเหล่านี้ย่อมพัฒนาให้เกิดประสาทสัมผัสไวในการรับรู้ มั่นใจในความคิด และการกล้าแสดงออก ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทางสติปัญญา

เยาเวพา เดชะคุปต์ (2528: 96) กล่าวว่า ศิลปะนับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถ และความรู้สึกรู้นึกคิดของตนออกมาในรูปของภาพ หรือสิ่งของ เด็กจะใช้ศิลปะเพื่อเป็นสื่ออธิบายสิ่งที่เขาทำ เห็น รู้สึก และคิดออกมาเป็นผลงาน การจัดกิจกรรมให้แก่เด็กจะช่วยให้เด็กมีโอกาสค้นคว้าทดลอง และสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตนให้ผู้อื่นและโลกที่อยู่รอบตัวเขาได้เข้าใจ

เลิศ อานันทนนะ (2535: 47) กล่าวว่า ศิลปะช่วยให้เด็กเข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อม และเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ของตนเองและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการรับรู้โลกภายนอกผ่านการเสนอความรู้สึกนึกคิดและแสดงออกผ่านสื่อต่าง ๆ กิจกรรมศิลปะมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจทดลองค้นคว้ากับวัสดุทุกชนิดอย่างอิสระ ผ่อนคลาย โดยไม่เพิ่งเล็งถึงความถูกต้อง อีกทั้งมีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของเด็ก ๆ ที่ชอบเล่น เมื่อเด็กประสบความสำเร็จในงานที่ได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง จะช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความรู้สึกรู้นึกคิดในความสามารถของตนเอง ส่งผลให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีงามต่อผู้คนและสิ่งแวดล้อมรอบข้างได้

องค์การ อินทรมพรรษ์ และคณะ (2536: 268 อ้างถึงใน จันทร์ทิม คำพา 2547: 26) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะว่าทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมด้านศิลปะ ได้แก่

1. การเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ ให้เด็กรู้จักการแบ่งแยกเวลาเล่นกับเวลาทำงานได้อย่างเหมาะสมรู้จักการรอโอกาสเมื่อต้องใช้อุปกรณ์ร่วมกับผู้อื่น

2. การเป็นผู้ที่กล้าพูด กล้าแสดงออกในสิ่งที่ตนคิด

3. การเป็นผู้รู้จักการสังเกตสิ่งรอบตัว แล้วนำไปใช้ในกิจกรรมศิลปะนอก

ห้องเรียน

4. การเป็นผู้รักความเป็นระเบียบสวยงามและรักความสะอาด

5. การเป็นผู้รักของใช้ที่เป็นของส่วนตัวและส่วนรวม การมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเป็นคนรู้จักประหยัด ใช้อุปกรณ์และ วัสดุในขนาดและจำนวนที่จำเป็นต่อรูปแบบของงาน การเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

วนิดา ศิลปกิจ โสภ (2540: 16) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการตามวัยที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะถ้าเด็กประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยตนเอง จะช่วยเสริมสร้างให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะกระทำการต่าง ๆ ต่อไป

ธนวดี สุกระกาญจน์ (2544: 21) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของเด็กทำให้เด็กได้แสดงความรู้สึก ความคิด จินตนาการ กระบวนการศิลปะจะส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ ทำให้กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกเป็นพื้นฐานให้เด็กรักการทำงาน เพราะการเรียนรู้โดยได้ลงมือปฏิบัติทำให้เกิดความเคยชิน ซึ่งกลายเป็นกระบวนการ ที่ต่อเนื่องทำให้เด็กรักการทำงานเกิดความภาคภูมิใจ ผลของความสำเร็จในการทำงานทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้พบความสำเร็จอยู่เสมอ จะทำให้เกิดความมั่นใจในการทำงาน ส่งผลให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น และสิ่งรอบข้างได้ดี

รติชน รัตนธรรม (2548: 42) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะที่จัดให้แก่เด็กนั้นมีประโยชน์มากเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมการสร้างสรรค์ ทำให้เด็กรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความละเอียด ประณีตและ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการจัดกิจกรรม ให้แก่เด็กปฐมวัยก็คือ กิจกรรมต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงตัวเด็ก พัฒนาการเด็ก ความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก การจัดกิจกรรมต้องสามารถยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรมด้วยตนเองได้มากที่สุด

พวงชมพู อร่ามกุล (2549: 32) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ สำหรับกิจกรรมศิลปะทุกประเภทที่เด็กได้ทำด้วยมือ จะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการจับดินสอ ทั้งยังช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาของเด็กได้อีกด้วย เป็นการเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีให้กับตัวเด็กเอง

สรุปได้ว่า กิจกรรมศิลปะมีความสำคัญช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย ช่วยในเรื่องการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อเล็กให้สัมพันธ์กับตา ด้านอารมณ์ ช่วยส่งเสริมความรู้สึกผ่อนคลาย และให้ความสนุกสนาน ด้านสังคม ช่วยในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนและผู้อื่น ด้านสติปัญญา ช่วยในเรื่องการสร้างความคิดรวบยอดและการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของตนเอง เกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สร้างสิ่งใหม่ ๆ และประสบการณ์ศิลปะในวัยเด็กมีส่วนช่วยส่งเสริมความมั่นใจของเด็กในการปฏิบัติกิจกรรมอื่น ๆ ในครั้งต่อไป

1.3 ประเภทของกิจกรรมศิลปะ

ประเภทของกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กมีหลากหลายแตกต่างกัน การนำไปจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความคิด จินตนาการ ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความแตกต่างของเด็ก และ สภาพความพร้อมของพื้นที่ ซึ่งมีผู้ศึกษาและจัดประเภทของกิจกรรม ไว้ดังนี้

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533: 51) ได้แบ่งกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมสำหรับเด็กเป็น 5 สาขาใหญ่ ๆ คือ

1. กิจกรรมการวาดเส้น (Drawing) การวาดเส้นเป็นภาพที่เกิดจากการขีดเขียนวัสดุ บางชนิด ลงบนกระดาษ โดยแสดงเป็นลักษณะของเส้น
2. กิจกรรมระบายสี (Painting) เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางกล้ามเนื้อนิ้วมือกับสายตามีสีชนิดต่าง ๆ พู่กันเป็นอุปกรณ์
3. กิจกรรมภาพพิมพ์ (Print making) กรรมวิธีทางภาพพิมพ์มีหลายวิธีแต่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก ๆ คือ การพิมพ์จากแม่พิมพ์นูน ใช้สีทาด้านหลังของวัสดุแล้วนำมาประทับลงบนกระดาษจะได้ภาพพิมพ์เกิดขึ้น
4. กิจกรรมประติมากรรม (Sculpture) ที่เหมาะสมกับเด็กเล็ก ๆ ก็คงจะเป็นงานดินเท่านั้น นอกนั้นก็ยังมีบ้างแต่ไม่เด่นชัดนัก เช่น ประติมากรรมประกอบกล่องกระดาษประติมากรรมประกอบเศษไม้
5. กิจกรรมประดิษฐ์ตกแต่ง (Crafts) หมายถึง กิจกรรมที่ครอบคลุมกว้างขวางมาก เช่น การทำภาพปะติด ทำหน้ากาก หุ่น การถักทอไหมพรมด้วยนิ้วมืออย่างง่าย ๆ เป็นงานที่เน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้การทำงานที่มีกระบวนการ หรือมีขั้นตอนด้วย

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536: 13-14 อ้างถึงใน จันทร์ทิม คำผา 2547: 28) แบ่งกิจกรรมทางศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยเป็น 7 กิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมวาดภาพและระบายสี เป็นกิจกรรมการสร้างภาพ 2 มิติ ที่เด็กเขียนลงไปด้วยความรู้สึกของตนเองให้เป็นสัญลักษณ์ ลวดลายต่าง ๆ เช่น การวาดภาพด้วยสีเทียนและสีไม้ การวาดภาพด้วยสีน้ำ
2. กิจกรรมการเล่นกับสีน้ำ เช่น การเป่าสี การหยดสี การเทสี
3. กิจกรรมการพิมพ์ภาพ เช่น การพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย วัสดุธรรมชาติ วัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ ด้วยการขยี้มกระดาษ
4. การปั้น เช่น ปั้นตามเรื่องราวหรือ นิทานที่ครูเล่าตามจินตนาการ หรือรูปสัตว์ต่าง ๆ และของเครื่องใช้และอื่น ๆ

5. การฉีก การตัดปะกระดาษ เป็นกิจกรรมที่ใช้กระดาษต่าง ๆ มาฉีก ตัด และนำมาติดบนกระดาษทำให้เป็นภาพ กระดาษที่ใช้ไม่ควรแข็งหรือเหนียวเกินไป เช่น กระดาษ กระดาษมัน กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษวารสาร

6. งานพับกระดาษ เป็นการประดิษฐ์กระดาษให้มีลักษณะภาพเป็น 3 มิติ เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการทำงานประสานสัมพันธ์กล้ามเนื้อตา มือ และนิ้วมือพับกระดาษให้เป็นภาพตามขั้นตอน โดยครูใช้การอธิบายประกอบแผนภูมิลำดับขั้นตอน การพับ ซึ่งลำดับขั้นตอนนั้นไม่ควรยากเกินความสามารถของเด็ก

7. งานประดิษฐ์เศษวัสดุ เป็นการรวบรวมเศษวัสดุจากกระดาษ เช่น กล่อง กระดาษชนิดต่าง ๆ เศษกระดาษ กระดาษห่อของขวัญ แกนกระดาษชำระ ฯลฯ มาประดิษฐ์เป็น สิ่งต่าง ๆ ตามแบบอย่างหรือความคิดอิสระ และใช้วัสดุอื่น ๆ ในการประกอบหรือตกแต่งเพิ่มเติม เพื่อให้งานสมบูรณ์ เช่น กาว กรรไกร เศษไหมพรม แท่งไม้ไอศกรีม หลอดกาแฟ รวมถึงงาน กระดาษเส้นที่ใช้กาวประกอบรูปร่างต่าง ๆ

สจิริมาเชอร์ (Schirmacher 1993 อ้างถึงใน รงค์วรินทร์ ลิขิตกาญจน์ 2546: 39) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมศิลปะตามลักษณะของผลงานที่จะให้เด็กสร้างสรรค์เป็นหลัก ดังนี้

1. กิจกรรมศิลปะ 2 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งให้เด็กสร้างสรรค์ภาพ บน ระนาบผิววัสดุที่แบน ๆ เช่น กระดาษ กระดาษ ผ้า ผนังปูน พื้นทราย พื้นดิน ฯลฯ โดยใช้กลวิธี วาดเส้น ระบายสี พิมพ์ หรือ กดประทับให้เป็นลึบติดด้วยกระดาษสี เป็นต้น กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การวาดภาพด้วยนิ้วมือ หรือมือ การพิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุต่าง ๆ การวาดภาพด้วยเส้น ดินสอ สีเทียน การระบายสีด้วยสีเทียน สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีน้ำ เป็นต้น ผลงานศิลปะประเภทนี้ ดูแล้วแบนราบ มีเฉพาะมิติกว้าง - ยาว

2. กิจกรรมศิลปะ 3 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่มุ่งให้เด็กสร้างสรรค์ภาพให้มีรูป ด้านในการมองเห็นอย่างน้อย 3 ด้านหรือมากกว่านั้นคือมีลักษณะลอยตัว นูน หรือเว้าลงไป ในพื้นที่โดยใช้วัสดุและกลวิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัสดุนั้น เช่น การปั้นทราย ดินเหนียว ดินน้ำมัน กระดาษ แป้งโด หรือการประกอบวัสดุต่าง ๆ เข้าด้วยกัน กลวิธีที่จะทำให้อายุเด็กทำกิจกรรมประเภท นี้ต้องไม่มีขั้นตอนที่ซับซ้อนสามารถ ทำได้อย่างรวดเร็ว ง่าย และไม่เสี่ยงต่ออันตราย เช่น วัสดุที่ จะนำมาประกอบเข้าด้วยกันควรเป็นวัสดุประเภท กระดาษ เมล็ดพืช ลูกปัด เศษไม้ ใยไม้ โดย ใช้กาวที่ติดง่าย เป็นต้น

3. กิจกรรมศิลปะผสมผสาน 2 มิติ - 3 มิติ หมายถึง กิจกรรมที่ให้อายุเด็กสร้างสรรค์ ภาพโดยใช้วัสดุและกลวิธีทางกิจกรรมศิลปะ 2 มิติ และ 3 มิติ เข้าด้วยกัน เช่น ให้เด็กใช้สี

โปสเตอร์ระบายบนรูปปั้น ดินเหนียว หรือแป้งโดที่แห้งแล้ว หรือให้เด็กระบายสี หรือฉีกกระดาษสี (ที่ฉีกหรือตัดเป็นรูปต่าง ๆ) ตกแต่งกล่องกระดาษ เป็นต้น

กิจกรรมทั้ง 3 ประเภท ควรให้เด็กได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมกลุ่มด้วย เช่น ให้ร่วมประกอบเศษกระดาษเป็นโครงสร้างต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ประเภทของกิจกรรมศิลปะสามารถแบ่งได้เป็นสามส่วนดังนี้ คือ กิจกรรมศิลปะแบบ 2 มิติ กิจกรรมศิลปะแบบ 3 มิติ กิจกรรมศิลปะผสมผสาน 2 มิติ – 3 มิติ ส่วนที่เป็นกิจกรรมศิลปะแบบ 2 มิติ เช่น กิจกรรมการวาดเส้น กิจกรรมการระบายสี กิจกรรมการพิมพ์ภาพ ส่วนที่เป็นกิจกรรมศิลปะแบบ 3 มิติ เช่น กิจกรรมประดิษฐาน กิจกรรมการประดิษฐ์ตกแต่ง กิจกรรมการพับกระดาษ และกิจกรรมศิลปะผสมผสาน 2 มิติ – 3 มิติ คือ การนำกิจกรรมทั้งสองประเภทมาบูรณาการ และทั้งสามประเภท เป็นส่วนหนึ่งกิจกรรมศิลปะคือ การสร้างสรรค์ผลงานให้ เกิดร่องรอยหรือ รูปทรงตามความคิดและจินตนาการของผู้สร้างสรรค์

1.4 แนวการจัดกิจกรรมศิลปะ

ในการจัดการเรียนการสอนกิจกรรมศิลปะ การมีแนวการจัดกิจกรรมศิลปะที่ชัดเจนมีส่วนช่วยให้การปฏิบัติสำเร็จลุล่วงตามความเหมาะสมของสภาพกิจกรรม ซึ่งนักการศึกษาได้ให้แนวการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

ธนวดี สุกระกาญจน์ (2544: 33) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมกับเด็ก ได้แก่ กิจกรรมการเล่นสี กิจกรรมวาดเส้นระบายสี การพิมพ์ภาพ การปั้น งานกระดาษและงานประดิษฐาน เป็นต้น โดยเน้นความหลากหลายของกิจกรรมเป็นสำคัญเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกด้วยตนเองอย่างเสรีในกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับวัยและความสนใจ มีความท้าทาย ขีดหย่อนได้ มีบรรยากาศที่ยืดหยุ่น สนุกสนาน มีความพร้อมในด้านอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และมีกิจกรรมศิลปะที่หลากหลาย

เกศินี นิสัยเจริญ (2527: 5-6) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถปฏิบัติได้ดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี เป็นกิจกรรมการสร้างภาพ ที่เด็กเขียนลงไป ด้วยความรู้ในตัวเองให้เป็นสัญลักษณ์แบบสวยงาม จังหวะ และสีสันต่าง ๆ แทนคำพูด เช่น การวาดภาพด้วยสีน้ำ ฟู่กัน การวาดรูประบายสีด้วยเทียนและ ดินสอสี การเล่นกับสีแบบต่าง ๆ

2. กิจกรรมการฉีก ปะ และติดกระดาษ เป็นที่ใช้กระดาษต่าง ๆ มาฉีก ตัด และนำมาติดบนกระดาษทำให้เป็นภาพ กระดาษที่นำมาใช้ได้แก่ กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษวารสาร กระดาษห่อของขวัญ กระดาษสีมัน

3. การปั้น เป็นกิจกรรมที่เด็กชอบมาก วัสดุที่ใช้ปั้น ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งโด การปั้นควรมีวัสดุรองที่มีผิวมัน เช่น พลาสติก โลหะ โฟเมกา เพื่อกันไม่ให้โต๊ะเปื้อนเปื้อน

4. การพิมพ์ การพิมพ์ทำได้หลายวิธี ได้แก่ พิมพ์ภาพด้วยนิ้วมือ พิมพ์จากวัสดุธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ ก้านกล้วย ก้านบัว พิมพ์จากวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ เช่น ฝาถูกขวด เชือก หลอดด้าย พิมพ์ภาพด้วยตรายาง การพิมพ์ภาพด้วยการขยี้กระดาษ

5. การพับกระดาษ เป็นการประดิษฐ์กระดาษให้มีลักษณะสามมิติ ที่ต้องอาศัยการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อตา มือ และนิ้วมือ พับกระดาษให้เป็นภาพสัญลักษณ์ตามลำดับและขั้นตอน

6. การประดิษฐ์เศษวัสดุ เป็นของเล่นของใช้ เป็นการรวบรวมเศษวัสดุจากกระดาษมาประดิษฐ์เป็นของเล่นต่าง ๆ ตามแบบอย่าง หรือความคิดอิสระ และใช้วัสดุอื่น ๆ ในการประกอบและตกแต่งเพิ่มเติมให้งานสมบูรณ์ เช่น กาว กรรไกร เศษไหมพรม ไม้ไอศกรีม หลอดกาแฟ ฯลฯ รวมถึงงานกระดาษเส้นที่ใช้กาวประกอบเป็นรูปต่าง ๆ

แบรนด (Brand 1975: 226-229 อ้างถึงใน พนิตา ชาตยาภา 2544: 34) กล่าวถึง แนวการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

1. ให้ความสำคัญในกระบวนการทำงานของเด็กมากกว่าคำนึงถึงผลงานของเด็ก
2. ให้การสนับสนุนการแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงการให้เด็กวาดภาพตามแบบ หรือวาดภาพระบายสีจากสมุดภาพ ซึ่งจะ让孩子ไม่ได้ใช้ความคิดริเริ่มอย่างอิสระ

3. แสดงความชื่นชมต่อผลงานและความก้าวหน้าของเด็ก
4. วางแผนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
5. จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เด็กสามารถหยิบได้ง่ายและ สะดวกในการใช้
6. ควรหลีกเลี่ยงคำถามที่ว่า “กำลังทำอะไรอยู่” หรือเดาว่าสิ่งที่เด็กทำคืออะไร
7. ฝึกฝนและแนะนำให้เด็กลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง รู้จักการแสดงออกและมีทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะ

8. ให้คิดว่ากิจกรรมทางด้านศิลปะมีความสำคัญเหมือนกับการจัดประสบการณ์ในการเขียน-อ่าน

9. ให้ความรู้ในด้านศิลปะ เช่น เรื่องของ สี ขนาด และรูปร่าง
10. อธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและแนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะแก่เด็ก

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547: 189-191) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้สำรวจ ค้นพบ และได้ทดลองกับสื่ออุปกรณ์ทางศิลปะ ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนา การคิดรวบยอดทางพื้นฐานวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ จากการสังเกตและการประเมินภาพ ในการจัดกิจกรรมควรแนะนำ หรือบอกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ให้ใช้วิธีให้เด็กค้นพบกระบวนการทางศิลปะด้วยตนเอง โดยให้เด็กได้ค้นคว้าอย่างกว้างขวางจากอุปกรณ์ที่หลากหลาย ให้โอกาสแก่เด็กในการทำงานตามความพอใจและอิสระ ครูต้องเป็นผู้กระตุ้นจินตนาการของเด็ก พร้อมกับสนับสนุนให้เด็กแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงให้เด็กลอกเลียน หรือวาดภาพระบายสีจากสมุดภาพ เพราะเท่ากับเป็นการกักความคิดของเด็ก และในการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีประสิทธิภาพ ควรเตรียมกิจกรรมดังนี้ การวางแผนเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กให้พร้อมฝึกฝนให้เด็กได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง และการสร้างเสริมทัศนคติที่ต่อการเรียนรู้ศิลปะและการบูรณาการความรู้ที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมศิลปะควรมีแนวการจัดกิจกรรมศิลปะที่ชัดเจน นอกจากต้องคำนึงถึงกิจกรรมที่จัดให้เด็ก ต้องมีความเหมาะสมกับพัฒนาการทั้งการวาดภาพ การใช้สี การฉีก ปะ ดัด การปั้น การพิมพ์ภาพ ฯลฯ อุปกรณ์ต้องหลากหลายและอยู่ในสภาพพร้อมใช้งานเพียงพอกับความต้องการของเด็ก และทุก ๆ กิจกรรมควรให้เด็กได้ทดลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง และการวางแผนการจัดกิจกรรมล่วงหน้า การให้ความสำคัญของกระบวนการทำงานมากกว่าผลงาน และเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกด้วยตนเองอย่างเสรี พร้อมสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับศิลปะในทุกการเรียนรู้

1.5 บทบาทครูในการจัดกิจกรรมศิลปะ

การจัดการเรียนการสอนกิจกรรมศิลปะ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จลุล่วง บทบาทครูมีความสำคัญในฐานะผู้พัฒนาเด็ก แนวทางที่เหมาะสมและหน้าที่ที่ครูควรปฏิบัติ เกษร ธิตะจारी (2543: 6) กล่าวว่า หน้าที่สำคัญของครูสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียน คือ จะต้องเข้าใจหลักสูตร มีความรู้ทางศิลปะและสามารถกำหนดกิจกรรมที่จะต้องกระทำในการสอนศิลปะศึกษาแต่ละครั้ง ซึ่งรวมทั้งบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนด้วยดังนี้ คือ

เลิศ อานันทะ (2535: 14-15) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ดังนี้

1. สอนด้วยความรัก
2. ยอมรับนับถือในความสามารถของเด็กแต่ละคนที่แตกต่างกัน
3. ไม่จำเป็นต้องรีบร้อนแก้ไขผลงานศิลปะของเด็ก แต่ควรพุดจาให้เกิด

ความคิดด้วยตนเอง

4. อย่าแทรกแซงความคิดหรือตัดสินใจแก้ปัญหาแทนเด็ก ทางที่ดีควรส่งเสริมให้กล้าคิด กล้าทำ และกล้าแสดงออกให้มากที่สุด

5. ใช้คำพูดช่วยๆ และท้าทายให้แสดงออกแทนการออกคำสั่ง

6. วางแผนการจัดเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์เอาไว้ล่วงหน้า เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระภายใต้บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่นและเป็นกันเองจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกปลอดภัย ได้รับการคุ้มครองปกป้องปกและส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าแสดงออกในที่สุด

ชวลิต ดาบแก้ว (2526 อ้างถึงใน ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ 2544: 24-25) กล่าวว่า บทบาทครูในการจัดกิจกรรมศิลปะ ที่สำคัญควรยึด 3 ประการดังนี้

1. การสอนให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creative) เด็กทุกคนมีพลังอำนาจในการแสดงออกตามทัศนะ โดยนำประสบการณ์มาสร้างงานศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) เกี่ยวกับทฤษฎีปัญญาทางศิลปศึกษาว่า การส่งเสริมประสบการณ์ทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด ในขณะที่เดียวกับครูก็มีบทบาทสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกในวิถีทางที่สังคมยอมรับ

2. การสอนตามความสนใจของเด็ก (Interest) เป็นการสอนที่ให้เด็กแสดงออกตามความสามารถของแต่ละบุคคลโดยอิสระ และคำนึงถึงความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ ครูจัดบทเรียนโดยกำหนดหัวข้อเรื่องตามเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เด็กสนใจ เช่น เรื่องภายในครอบครัว ประเพณีสำคัญในท้องถิ่น

3. การสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ (Correlate) การสอนที่มุ่งถึงพัฒนาการของความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูอาจจัดกิจกรรมทางศิลปะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ได้โดยใช้วิชาศิลปะเป็นตัวนำบทเรียน

สิริพรรณ ดันดิรัตน์ไพศาล (2545: 35-37) กล่าวว่า บทบาทครูในการจัดกิจกรรมศิลปะ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. หลีกเลี่ยงการให้แบบอย่างหรือจุดเป็นภาพ และสมุดภาพระบายสีแก่เด็ก เพราะสิ่งเหล่านั้นทำให้เด็กเกิดสูญเสียความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากไม่มีแรงกระตุ้นให้ใช้จินตนาการแล้วยังทำลายความมั่นใจในตัวเด็กอีกด้วย เมื่อเด็กต้องการวาดหรือระบายสีเองก็จะเกิดความรู้สึกว่าเขาไม่สามารถวาดได้ เช่น ถ้าเด็กเคยระบายสีม้า จากภาพที่วาดได้แล้ว หากจะให้เขาวาดเองเขาจะนึกแต่ภาพม้าที่เขาระบายสี แต่วาดไม่เหมือนแบบ ในที่สุดเขาจะบอกว่าเขาวาดภาพม้าไม่ได้ แต่ถ้าเขาไม่เคยเห็นแบบอย่างมาก่อน เขาก็จะมีอิสระในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ วาดม้าออกมาได้ ถึงแม้ผู้ใหญ่อาจจะมองว่าไม่เหมือนม้ามากนักก็ตาม ก็ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจใน

ผลงาน และไม่เป็นคนยึดมั่นอยู่กับแบบอย่าง จะทำอะไรก็ต้องมีแบบอย่างติดเองไม่ได้ เพราะแบบ และสมุคภาพพระบายสีทำให้เด็กไม่ต้องคิดเอง

2. ต้องช่วยพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองให้แก่เด็ก โดยการทำให้เด็กรู้ว่าครูมีความจริงใจกับเขาทำให้เขารู้ว่าเขาควรจะมีใจในตัวของเขาที่ทำได้ด้วยตัวเอง พุดกับเด็กบ่อย ๆ ว่า “หนูทำได้” จะทำให้เด็กเกิดความพยายามและไม่กลัวที่จะแสดงออก

3. เข้าใจผลงานของเด็กๆ ให้เด็กรู้ว่า ครูเห็นคุณค่าในงานที่เขาทำ อย่างบังคับหรือคาดคั้นเอาความหมายจากภาพวาดของเขา ครูอาจจะพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับรูปทรง และสีก็ได้ แต่เมื่อไรก็ตามที่เขาเกิดความรู้สึกอยากที่จะเล่าเรื่องเกี่ยวกับภาพวาดของเขา ก็ควรจะยินดีที่รับฟังเรื่องของเขาโดยไม่ขัดขวาง ครูอาจแสดงความสนใจ ความพอใจ รับรองงานของเขาโดยการเขียนชื่อให้ หากเด็กเขียนไม่ได้ และติดงานของเขาบนบอร์ด อย่างไรก็ตาม ครูต้องไม่เลือกผลงานที่ตนเห็นว่าดีติดบอร์ดเท่านั้น หากจะแสดงผลงานของเด็กต้องแสดงให้เห็นทุกคน และผลงานเหล่านั้นควรอยู่ในระดับสายตาของเด็ก

4. ครูจะต้องไม่แก้ไขหรือ ทำผลงานให้เด็กเสียเองครูเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์และช่วยเมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้คำแนะนำและสาธิตให้ดูเมื่อเด็กใช้ครั้งแรก

5. ไม่ควรวิจารณ์งานศิลปะของเด็ก หากเป็นการประเมินผลจะมีวิธีการประเมิน โดยเฉพาะเด็ก ๆ ควรมีอิสระที่จะแสดงความรู้สึกนึกคิดของเขาโดยปราศจากความกลัวบทบาทของครูผู้สอนคือจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เวลา และสถานที่ให้เขา และทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจในการทำงานด้วยตนเอง

6. การทำให้ผู้ปกครองเห็นคุณค่าในงานของเด็กจะช่วยทำให้เด็กเกิดความต้องการสร้างสรรค์งานต่าง ๆ เพราะเด็กไม่เพียงสนุกสนานกับกระบวนการสร้างสรรค์เท่านั้นเขายังภาคภูมิใจกับผลงานของเขาเอง ผู้ปกครองมีส่วนช่วยทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจได้อย่างมาก เพราะผู้ปกครองไม่เคยทราบว่ กิจกรรมทางศิลปะช่วยในพัฒนาการของเด็ก ๆ อย่างมากผู้ปกครองบางคนจึงไม่ให้ความสำคัญกลับเห็นเป็นเรื่องไร้สาระ

7. ควรขยายประสบการณ์ทางศิลปะของเด็ก ด้วยการพาไปทัศนศึกษาแหล่งที่แสดงผลงานศิลปะ หรือขอเยี่ยมภาพวาด หรือสไลด์ เกี่ยวกับศิลปะนำมาให้เด็กดูในห้องเรียนบ้างถ้าทำได้

กรวิภา สรรพกิจงานง (2531: 25-26) ได้สรุปบทบาทและหน้าที่ครูในการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

1. เตรียมจัดโต๊ะเรียนและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนเด็กเข้าทำกิจกรรม

2. ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งควรจัดกิจกรรมไว้หลายอย่าง
3. ครูต้องพยายามให้เด็กได้ทำกิจกรรมหมุนเวียนกันไปให้พอเหมาะกับเวลาที่กำหนด และให้ทำอย่างน้อย 2 กิจกรรมแล้วจึงไปเล่นตามมุมต่างๆ ในห้องเรียนได้
4. เมื่อทำงานเสร็จแล้วทุกคนต้องเก็บวัสดุและเครื่องมือที่ใช้ให้เข้าที่ดูแลห้องให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย
5. ให้เข้าทำงานกลุ่มอย่างมีระเบียบ
6. พยายามหาวิธีให้เด็กได้ทำกิจกรรมหลายกิจกรรมมิใช่เลือกทำเพียงกิจกรรมเดียว

7. ชมเชยให้กำลังใจ และช่วยเหลือนักเรียนที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรมให้ได้รับผลสำเร็จบ้างตามสมควร

8. นำผลงานมาติดป้ายนิเทศโดยการหมุนเวียนผลงานต่าง ๆ ของเด็กให้ครบทุกคน
 อโนชา ธีรธำรง (2550: 57) กล่าวว่า บทบาทครูในการสอนศิลปะสำหรับเด็กนั้น ก็คือการเตรียมแผนการสอน การเตรียมสื่ออุปกรณ์ ทดลองสื่ออุปกรณ์ก่อนการสอน สร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดี เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย มีวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ เวลาเหมาะสมกับกิจกรรม เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นได้ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับความสามารถของเด็ก ครูต้องใกล้ชิดและเป็นกันเองกับเด็กเพื่อให้เด็กไว้วางใจ ครูต้องเร้าความสนใจของเด็ก พูดยั่วให้เด็กคิดแทน การออกคำสั่ง และชมผลงานของเด็ก ไม่วิจารณ์ผลงานของเด็ก ระวังอันตรายในการดำเนินกิจกรรม เก็บรักษาอุปกรณ์และฝึกให้เด็กรู้จักเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ของตนเอง รู้จักรักษาความสะอาด ตลอดจนหน้าที่สุดท้ายนั่นก็คือ การประเมินผลงานของเด็กนั่นเอง

สรุปได้ว่า บทบาทครูในการจัดกิจกรรมศิลปะ คือ การเป็นผู้ให้ความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งครูควรต้องมีความสามารถในการบูรณาการความรู้ให้เด็ก โดยผ่านกิจกรรมที่เด็กต้องค้นพบด้วยตนเองความรู้ที่เด็กได้รับจะเป็นประสบการณ์ในการถ่ายทอดงานในครั้งต่อ ๆ ไปครูต้องเข้าใจระดับพัฒนาการ ของเด็กเพื่อทราบความสามารถของการถ่ายทอด และส่งเสริมและกระตุ้นความใคร่รู้ของเด็ก โดยการชื่นชมผลงานด้วยคำพูดและการกระทำที่เป็นการเสริมพลังใจให้กับเด็ก

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมศิลปะมีความสำคัญต่อพัฒนาการเด็ก สามารถส่งเสริมหรือ ปรับพฤติกรรมโดยการนำกิจกรรมศิลปะมาทดสอบในรูปแบบต่าง ๆ พบว่ามีนักการศึกษาให้ความสำคัญ

สนใจ บ้างจัดทำกิจกรรมในรูปของแบบทดสอบ และการศึกษาในชั้นพัฒนาการที่ทำการศึกษา และวิจัยหลากหลาย ดังนี้

1.6.1 งานวิจัยในประเทศ

ภารณี เศรษฐวงษ์สิน (2541: 110) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เสริมด้วยภาษาพูดกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังศึกษาชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 72 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เสริมด้วยภาษาพูดมีความเชื่อมั่นในตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ปกติ มีความเชื่อมั่นในตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000
3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยภาษาพูด มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .000

ธนวดี สุกระกาญจน์ (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุระหว่าง 4-5 ปี จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. พฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยในกลุ่มทดลองกับเด็กปฐมวัยในกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กกลุ่มปฐมวัยในกลุ่มทดลองมีคะแนนความเชื่อมั่นสูงกว่า
2. พฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยในกลุ่มทดลองหลังจากการทดลองจากการสังเกตครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ซึ่งมีระยะห่างกัน 7 วันไม่แตกต่างกัน

ณัฐชดา สาครเจริญ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการวิทยาศาสตร์พื้นฐานของเด็กปฐมวัยโดยการใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชาย - หญิง อายุ 5- 6 ปี กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 15 คน ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์พื้นฐานของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้โดยรวมและจำแนกรายทักษะอยู่ในระดับดี และเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลองพบว่าสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รติชน รัตนธรรม (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาผลการใช้กิจกรรมศิลปะกับเด็ก ที่มีความบกพร่องทางร่างกายประเภทกล้ามเนื้ออ่อนแอ อายุระหว่าง 4-6 ปี กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กที่มีกล้ามเนื้ออ่อนแอที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับก่อนประถมศึกษา ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 7 คน ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายประเภทกล้ามเนื้ออ่อนแอหลังการใช้กิจกรรมศิลปะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อนิชา ธีรธำรง (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย หลังผ่านกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้แล้วมีทักษะพื้นฐานทางสังคมโดยรวมและจำแนกรายทักษะมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง

1.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สแตมปี (Stapp 1964: 52-58 อ้างถึงใน ธนวิศิ สุกระกาญจน์ 2544: 34) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และ สถิติปัญญาของนักเรียนที่เรียนศิลปะและมาเรียนศิลปะ พบว่า ความคิดสร้างสรรค์และ สถิติปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่นักเรียนที่เรียนศิลปะได้คะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ไม่เรียนศิลปะ

แมคอินไทร์ (Mcintyre 1987 อ้างถึงใน สุภลักษณ์ ธนเกษพิศาล 2535: 44) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้กิจกรรมศิลปะ เพื่อปรับพฤติกรรมของเด็กกำพร้า” ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางศิลปะสามารถช่วยให้เด็กกำพร้ามีความ โศกเศร้าและความล้มเหลวของตนเองได้ ทำให้เด็กกำพร้ามีพัฒนาการที่ดีขึ้น สามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

เจราซี (Geraci 1990: 9-14 อ้างถึงใน พวงชมพู อร่ามกุล 2549: 39) ได้ศึกษาเรื่องของการใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อปรับพฤติกรรมของนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านอารมณ์และการปรับตัว ผลของการศึกษาพบว่า กิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกภูมิใจในตัวเองและมีระดับของพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นด้วย

สรุปได้ว่า การใช้กิจกรรมศิลปะช่วยในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กโดยตรงในทุก ๆ ด้าน ทั้งจากภายในสภาพจิตใจที่จะส่งผลต่อการแสดงออกของเด็ก และการให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์ด้วยตนเองเป็นการช่วยสร้างความมั่นใจ และการเรียนรู้ศิลปะเป็นการเปิดความคิด รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ได้

2. การวาดภาพของเด็กปฐมวัย

2.1 ความหมายของการวาดภาพ

กิจกรรมการวาดภาพของเด็กปฐมวัยมีความสำคัญ เพราะเป็นการเตรียมความพร้อมในทุกด้านของเด็ก การวาดภาพเป็นการแสดงความคิดสร้างสรรค์และการสื่อสาร เพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ผ่านภาพของตน ซึ่งนักการศึกษาให้ความหมายของการวาดภาพ ไว้ดังนี้

เคาเพลิช (Kaupelis.1983:139 อ้างถึงใน ฌฐวรรณ ขนชัยภูมิ 2546: 8) ได้สรุปความหมายของการวาดภาพไว้ว่า เป็นกระบวนการของการวาดภาพที่แสดงออกด้วยเส้น หรือน้ำหนัก เพื่อเป็นรูปทรงรูปแบบเหมือนจริง รูปแบบนามธรรม หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีความสัมพันธ์กันในรูปทรง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวาด ได้แก่ ดินสอ ปากกา พู่กัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539: 716 จำเนียร เก่งการเรือ 2549: 34) กล่าวว่า การวาดภาพ หมายถึง เขียน หรือลากเส้น เป็นลวดลาย หรือรูปภาพ เช่น วาดภาพดอกไม้ วาดภาพทิวทัศน์ เขียนเป็นลายเส้น เช่น การวาดภาพลายไทย

อารี รังสินันท์ (2527: 161) กล่าวว่า การวาดภาพเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ ซึ่งหมายถึง การวาดภาพในลักษณะต่าง ๆ เช่น การวาดภาพตามใจชอบ การวาดจากประสบการณ์ การวาดภาพจากการฟังนิทาน ซึ่งเด็กจะแสดงทั้งความรู้สึกนึกคิดทางสติปัญญาและ ความรู้สึกทางจิตใจถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ

สมสมร ภูประกร (2531: 7) กล่าวว่า การวาดภาพเป็นลักษณะการสร้างภาพของกิจกรรมทางศิลปะโดยการวาดหรือเขียนขึ้นเป็นรูป ซึ่งเป็นการเริ่มฝึกทักษะเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่กิจกรรมศิลปะที่สูงขึ้น

อารี สุทธิพันธ์ (2528: 108) กล่าวถึง การวาดภาพตามความหมายของการกระทำ หมายถึง การลาก ขุด ขีด เขียนด้วยวัสดุหรือเครื่องเขียนต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา ชอล์ก ฯลฯ บนระนาบรองรับซึ่งเป็นดิน โลหะ กระดาษ กระดาน หรือวัสดุอื่น ๆ ซึ่งมีผิวหน้าเรียบแบบโค้ง โดยทำให้เห็นรูปร่างด้วยเส้น รูปร่างที่เกิดจากเส้นนี้อาจจะเกิดจากเส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหยัก ทั้งนี้อาจมีน้ำหนักอ่อนแก่ของเส้นเท่ากัน กว้างและยาว หากผู้วาดต้องการให้รู้สึกรูปร่างมีลักษณะ 3 มิติ คือกว้าง ยาว และลึก ก็กระทำได้โดยลากเส้นหลาย ๆ เส้นตามวิธีการแรก

สมโภชน์ อุปอินทร์ (2532: 7 อ้างถึงใน ประสน จุมพรม 2550: 8) กล่าวถึงการวาดภาพว่า เป็นการถ่ายทอดสิ่งที่มองเห็นหรือประทับใจมาเป็นสัญลักษณ์ในธรรมชาติ เมื่อเรารู้สึกสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรารับรู้ว่าเป็นสิ่งสามมิติ เราทำได้เพียงแปลความหมายเชิงสามมิติ ในเงื่อนไขของ

เส้นรอบนอก โดยระบบของแสงและเงาในคุณค่าต่าง ๆ เราสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้สึกในรูปแบบดังกล่าวบนกระดาษได้

สมพร รอดบุญ (2532 อ้างถึงใน ประสน จุมพรม 2550: 8) กล่าวว่า การวาดภาพ มีความหมายครอบคลุมมากไปกว่าจะกำหนดให้เป็นเพียงแต่ “วาดเส้น” เท่านั้น เพราะศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานประเภททัศนศิลป์ ได้มีวิวัฒนาการทางด้านความคิด รูปแบบ ตลอดจนเทคนิค วิธีการที่รุดหน้าไปไกล และมีความหลากหลายเป็นอิสระ อีกทั้งศิลปินแต่ละท่านต่างมีการแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตนเป็นสำคัญ

ฉัฐวรรณ ขนชัยภูมิ (2546: 9) ให้ความหมายการวาดภาพว่า เป็นการถ่ายทอดสิ่งที่มองเห็นหรือประทับใจออกมาเป็นเส้น น้ำหนัก หรือสัญลักษณ์บนระนาบรองรับ เพื่อให้เป็นรูปร่างรูปทรง รูปแบบเหมือนจริงหรือรูปแบบนามธรรม โดยใช้วัสดุหรือเครื่องเขียนต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา พู่กัน สีชอล์ก สีเทียน หรือสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถทำให้เกิดเป็นรูปร่างขึ้นมาได้

ประสน จุมพรม (2550: 9) กล่าวว่า การวาดภาพ เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็กที่ได้ถ่ายทอดสิ่งที่มองเห็นหรือประทับใจมาเป็นเส้นหรือสัญลักษณ์ โดยใช้เครื่องเขียนต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา สีเทียน สีชอล์ก จี๊ดเขียนทำให้เกิดรูปร่าง ซึ่งภาพที่เด็กวาดทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สามารถแปลความและเข้าใจได้

สรุปได้ว่า การวาดภาพ คือ ความสามารถในการแสดงออกทางการเขียนภาพและระบายสี โดยการใช้สีเทียน วาดลงบนกระดาษให้เป็นภาพตามความคิดของเด็กและภาพที่ได้นั้นเป็นการสื่อสารเพื่อแสดงออกด้านความรู้สึกภายใน ตามความต้องการของเด็ก

2.2 ประเภทของการวาดภาพ

การวาดภาพของเด็ก แต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความประทับใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ กันที่มีต่อการวาดภาพ ซึ่งนักการศึกษาสังเกตการวาดภาพของเด็กและจัดประเภทของการวาดภาพไว้ดังนี้

โฮโรวิทซ์ เลวิส และลูคา (Horovity, Lewis and Luca 1967: 28 อ้างถึงใน สดใส ชะนะกุล 2538: 45-46) กล่าวว่า ได้ทำและสังเกตการวาดภาพของเด็กพบว่า ในการวาดภาพของเด็กนั้นเด็กได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว และได้แบ่งลักษณะภาพที่เด็กวาดออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การวาดภาพตามความสนใจ เด็กจะวาดภาพตามความคิดของตนเอง
2. การวาดภาพอิสระ เป็นการวาดภาพจากหัวข้อที่กำหนดให้เด็กแต่คนคิดสิ่งที่

ที่วาดเอง

3. การวาดภาพของจริง เด็กจะวาดภาพจากของจริงที่กำหนดให้

4. การวาดภาพตามแบบที่กำหนดให้ ภาพนี้เด็กจะวาดเลียนแบบที่กำหนดให้ทุกประการ

ไฮโรวิทซ์ เลวิส และลูกา ยังได้กล่าวอีกว่า จากการวาดภาพของเด็กซึ่งจากการศึกษา และ สังเกตการวาดภาพตามความสนใจ และแบบอิสระ ปรากฏว่าภาพที่เด็กชอบมากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ ภาพคน ภาพสัตว์ และภาพต้นไม้

จากการวาดภาพของเด็กยังพบว่า อิทธิพลของการวาดภาพของเด็ก มีความหลากหลาย ทั้งปัจจัยภายนอกและ ปัจจัยภายใน สำหรับการวาดภาพของเด็ก มีนักการศึกษาเสนอความคิดและแบ่งประเภทการวาดภาพของเด็กเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1957 อ้างถึงใน วัฒนาพร คงทัพ 2548: 37) และพีระพงษ์ กุลพิศาล 2545: 13-14) กล่าวถึง ประเภทของการวาดภาพว่าเป็นการรับรู้ทางสายตา และสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การมองเห็นแบบทัศนระ (Visual Mind)) เรียกว่า การวาดภาพแบบเล่าเรื่อง คือ การเอนเอียงหรือชอบที่จะใช้สายตาในการมองเป็นหลักเพื่อนำไปสู่ความทรงจำ ในการมองครั้งแรกจะเป็นภาพรวม ๆ จากนั้นจะแยกแยะในการศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของภาพไม่ว่าจะเป็นรายละเอียด ของสิ่งที่อยู่แวดล้อมวัตถุ นอกจากนั้นยังมีความสามารถในการระลึกภาพ จำภาพ หรือสร้างภาพขึ้นมาเองจากจินตนาการเหมือนสิ่งที่เคยเห็นและจะวาดให้เหมือนจริงมากที่สุด โดยไม่นำความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับการเรียนภาษา เด็กประเภทนี้คือเด็กที่ชอบจดจำคำและ การสะกดต่าง ๆ

2. การมองแบบสัมผัส (Haptic Mind) เรียกว่า การวาดภาพตามความรู้สึก นั้นมีความสามารถในการมองแตกต่างกันออกไป คือ จะมองเฉพาะส่วนสำคัญเท่านั้นไม่สนใจในรายละเอียดที่อยู่รอบ ๆ วัตถุซึ่งถือว่าการมองอย่างปกติทั่วไป นอกจากนั้นมีการนำความรู้สึกส่วนตัวที่ได้รับจากประสบการณ์เดิมเข้าพิจารณาด้วย แต่ยังคงขาดความสามารถในการระลึกภาพ จำภาพหรือสร้างภาพให้เหมือนจริง ภาพที่สร้างขึ้นนั้นให้ความสำคัญกับสิ่งตนเองสนใจเท่านั้น หากแต่เด็กประเภทนี้ชอบนำตนเองเข้าไปยังเหตุการณ์และมีประสาทสัมผัสสูงกว่าประเภทแรก ผลงานนั้นมีลักษณะเฉพาะตัวมากกว่า

วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ผู้ที่มีการรับรู้แบบทัศนระจะเป็นผู้ที่ใช้สายตามองแบบสังเกต พิสูจน์วิเคราะห์ ซึ่งความสามารถพื้นฐานก็คือสามารถมองเห็นรายละเอียดที่อยู่โดยรอบ ๆ ภาพทั้งหมดอย่างมีขั้นตอน โดยไม่สนใจในส่วนย่อยส่วนใดส่วนหนึ่ง จะวางตัวเหมือนผู้สังเกตการณ์และ จัดสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาสังเกตและจึงนำส่วน

ต่าง ๆ ที่สังเกตมาสรุปรวมเป็นภาพเพื่อจดจำไว้ในสมอง รวมถึงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ด้วย เช่น การค้นหาของในที่มีด ขณะเอามือไปลูบค้นหาวัตถุจะเกิดภาพในสมองและสร้างเป็นภาพในใจผู้รับรู้ประเภทนี้ชอบที่จะใช้ประสาทสัมผัสทางสายตามากกว่าประสาทสัมผัสด้านอื่น ๆ

ผู้รับรู้แบบแอสเพติกนั้น เป็นผู้ที่สายตาในการมองทั่วไป ขาดความถนัดในการดูอย่างสังเกต ไม่สามารถมองเห็นในภาพรวมโดยทั้งหมด ซึ่งได้แก่ เรื่องพื้นที่ ลำดับ และสัดส่วนที่ถูกต้อง ผู้ที่มีการรับรู้ประเภทนี้จะอาศัยความรู้สึกรู้สึกของตนเองที่เคยมีประสบการณ์จากการสัมผัสหรือการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อในด้านตั้ง หรือผ่อนคลาย เช่น ความแข็ง ความอ่อน ความยืดหยุ่น ความขรุขระ ปุ่มปม ความอบอุ่น ความหนาวเย็น สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวบังคับให้สายตาเพ่งมองภาพตามที่ตนมีประสบการณ์มาก่อนเพื่อใช้ในการจินตภาพขึ้นเองจากจินตนาการ การรับรู้แบบแอสเพติกนี้เป็นลักษณะที่นำเอาประสบการณ์ของตนเองไปผูกกับสิ่งแวดล้อมที่ตนมองเห็นจากโลกภายนอก จึงไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงรายละเอียดได้อย่างชัดเจน

สรุปได้ว่า ประเภทของการวาดภาพ มีด้วยกัน 2 กลุ่มใหญ่คือ การมองเห็นแบบทัศนะหรือ การวาดภาพแบบเล่าเรื่อง เป็นการวาดภาพแบบตนเองเป็นผู้เฝ้ามองเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความสามารถในการจดจำรายละเอียดได้ดีและ พยายามวาดภาพให้เหมือนจริงมากที่สุดและ ใช้ประสาทสัมผัสทางสายตามากกว่า ส่วนการมองแบบแอสเพติกหรือ การวาดภาพตามความรู้สึกเป็นการวาดแบบอาศัยความรู้สึกมาเป็นประสบการณ์ในการวาดภาพ โดยการนำตนเองเข้าไปสู่เหตุการณ์นั้น เพื่อสร้างจินตภาพขึ้นจากจินตนาการ การวาดภาพแบบนี้จะใช้ประสาทสัมผัสสูงและ ให้ความรู้สึกได้ดี

2.3 พัฒนาการทางการวาดภาพ

เด็กมีวิวัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะต่างกันในแต่ละช่วงอายุ มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องเจริญเติบโตทั้งการมองเห็น การรับรู้สิ่งแวดล้อม ความคิดภายใน และการแสดงออกซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ได้ผลักดันให้รูปแบบและเนื้อหาในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2535: 289)

นที เถกิงศรี (2548: 28-34) กล่าวว่า ช่วงวัยของเด็กกับพัฒนาการในงานศิลปะสามารถแบ่งได้ตามช่วงวัยได้ดังนี้

1. ศิลปะแห่งการสัมผัส (วัยทารก-1 ปี)
2. ศิลปะการขีดเขียน (อายุ 2 ปี)
3. ศิลปะที่มีรูปทรง (อายุ 3-4 ปี)
4. ศิลปะที่มีแบบแผน รูปร่าง รูปทรง (อายุ 5-6 ปี)

5. ศิลปะที่เริ่มเหมือนจริง (อายุ 7-8 ปี)
6. ศิลปะวาดตามความเป็นจริง (อายุ 9-10 ปี)
7. ศิลปะหัวเลี้ยวหัวต่อ (อายุ 11-13 ปี)
8. ศิลปะแห่งการตัดสินใจ (อายุ 14-16 ปี)

สำหรับช่วงวัยของเด็กกับพัฒนาการศิลปะในระดับปฐมวัย ขอกกล่าวโดยละเอียดเฉพาะพัฒนาการด้านศิลปะในช่วงที่ 1-4 ดังนี้

1. ศิลปะแห่งการสัมผัส (วัยทารก -1 ปี) พัฒนาการทางการขีดเขียนในเด็กวัยขวบเศษถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อ เช่น ได้เห็นพี่เขียนหนังสือหรือเขียนภาพ พ่อแม่เอื้อต่อการเรียนรู้และสร้างสรรค์ ของเด็กอาจหยิบยื่นกระดาษและดินสอให้เด็กตัวเล็ก ๆ นั้น ได้เริ่มขีดเขียนตามพ่อแม่ หรือพี่ ซึ่งมีสภาพเป็นภาพประทับใจของเขา เด็กอาจจะเริ่มขีดเขียนขยุกขยิกไปมา หรือวนเวียนไปมาเท่าที่กล้ำเนื้อมือสามารถที่ควบคุมได้และ อาจจะเริ่มคิดจากภาพที่เขาขีดเขียนเกี่ยวโยงไปถึงสิ่งที่ชื่นชมง่าย ๆ พูดถึง “ถูกโป้ง” ในขณะที่ขีดเขียน เป็นต้น

2. ศิลปะการขีดเขียน (อายุ 2 ปี) การขีดเขียน เป็นสิ่งแรกของการเริ่มต้นงานศิลปะของเด็กเป็นระยะที่เด็กเริ่มคิดค้นสิ่งที่เขาพบครั้งแรกซึ่งจะเห็นการขีดเขียนของเด็กเป็นเส้นยุ่งเหยิงไม่เป็นรูปเป็นร่าง ไม่เป็นระเบียบ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเรียนรู้ถึงการเคลื่อนไหว ที่เป็นความสนุกของเด็กเท่านั้น ไม่ได้พยายามที่จะวาดให้เหมือนจริงอย่างที่เขามองเห็น ในไม่ช้าพวกเขาจะเริ่มมีพัฒนาการเมื่อเด็กเจริญวัยขึ้น การขีดเขียนของเด็กจะเริ่มเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น เช่น เส้นผมนคน ใบไม้และค้อนข้าง จะชัดเจนขึ้น อย่างการเคลื่อนไหวเป็นวงกลม เพราะเป็นไปตามธรรมชาติของเด็กมากที่สุด ความรู้ในการขีดเขียนของเด็ก เป็นงานที่ไม่มีขอบเขต เด็กจะใส่ทุกอย่างที่คิดลงไปบนส่วนต่าง ๆ ของกระดาษ ขีดเขียนไปเรื่อย ๆ เด็กวัย 2 ปี จะขีดเขียนไปตามจินตนาการและ สิ่งที่เห็นเป็นมโนภาพของเขาเองเด็กเล็ก ๆ มักจะสร้างงานศิลปะที่ไม่สามารถเห็นหรือจับต้องได้ เป็นสิ่งสำคัญมากของกระบวนการทางความคิดของเด็ก

3. ศิลปะที่มีรูปทรง (อายุ 3-4 ปี) เด็กอายุ 3-4 ขวบ วัยนี้เริ่มที่จะตั้งใจในการทำงานมากขึ้น เริ่มที่ทำงานขีดเขียนให้เป็นรูปร่างมากขึ้น การจัดวางการโยกย้ายวัตถุก็จะมีมากขึ้นตามความรู้สึกของเด็ก เป็นรูปทรงที่พอจะมองออกว่าเป็นรูปทรงแบบไหน ในระยะนี้เด็กสามารถวาดเป็นรูปทรงที่พอจะแยกแยะได้ เช่น วงกลม รูปไข่ สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม กากบาท ฯลฯ อย่างน้อยที่สุดรูปที่ปรากฏออกมา ก็มากพอที่จะให้ผู้ใหญ่มองเห็นได้ ทั้งนี้เพราะผลจากการตั้งสมประสงค์และการปะทะกับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น ระยะที่นี้ยังไม่ใช่เวลาที่บังคับเด็กให้ขีดเขียนตามแบบผู้ใหญ่จะกำหนดให้ แต่ควรเป็นระยะที่ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้

เด็กได้พัฒนาการคิดทางศิลปะด้วยตัวเอง เด็กอาจจะขีดเขียนไปทั่วกระดาษและไปวาดครุผู้ปกครองด้วยความภูมิใจ

4. ศิลปะที่มีแบบแผน รูปร่าง รูปทรง (5-6 ปี) เด็กวัย 5-6 ปี จะเริ่มพัฒนาเข้าสู่ขั้นที่เขียนภาพเป็นเรื่องราว โดยจะเล่าเรื่องราวหรือคลี่คลายข้อสงสัยด้วยการวาดภาพ ดูเริ่มเข้าใจได้ สิ่งแรกที่เขียนหรือนึกส่วนใหญ่จะเป็นภาพคนแล้วจึงตัดแปลงเป็นสิ่งต่าง ๆ หรือการ์ตูนยอดมนุษย์ที่ตนชื่นชอบ อย่างต้นไม้ก็จะดูเหมือนคนไม่มีแขน ภายหลังเริ่มตัดแปลงมีพุ่มไม้ หรือออกดอกออกผล รูปสัตว์จะเป็นเหมือนคนแต่จะมีตาหูจมูกปาก ที่คล้ายสัตว์ ในวัยนี้โดยปกติแล้วเด็กจะแสดงออกถึงสิ่งที่เคยประสบมากับตัว เช่น จาก เรื่องนิทานที่ได้อ่านหรือได้ฟังจากความฝันในโลกของเด็ก เด็กจะคิดจะทำโดยไม่ต้องให้ใครมาเข้ามาช่วยหรือมีส่วนร่วม เด็กจะใช้รูปทรงส่วนประกอบธรรมดาเป็นสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม มาประกอบกันเป็นภาพ ซึ่งมักเห็นได้ในผลงานของเด็กที่มีจินตนาการมาก ๆ เด็กเริ่มมีพัฒนาการในการกำหนดสัญลักษณ์สำหรับสร้างภาพกลายเป็นความหลากหลายเพียงสิ่งเดียวที่กระทำซ้ำ ๆ เช่น ดวงอาทิตย์ ที่มักวาดอยู่บนขอบกระดาษ มีลักษณะของแฉกรอบวงกลม และเส้นพื้นดินที่มักจะวาดอยู่ด้านล่างของขอบกระดาษ หรืออาจใช้ขอบกระดาษเป็นแนวพื้นดิน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงท้องฟ้า และพื้นดินตามที่เด็กวัยนี้จะสามารถเข้าใจได้

สมชาย พรหมสุวรรณ (2528: 18 อ้างถึงใน นที เถกิงศรี 2548: 36) อธิบายถึงลักษณะโดยทั่วไปของพัฒนาการในการวาดภาพช่วงวัย 4-6 ปี มีดังนี้

1. ภาพที่วาดส่วนใหญ่จะเป็นภาพคน เช่น ตัวเอง พ่อแม่ พี่ชาย พี่สาว
2. เด็กวัยก่อนประถม (อนุบาล) ชอบวาดภาพครุ
3. รูปคนจะใช้วงกลมแทนศีรษะ ตา จมูก ปาก และหู อาจจะวาดหรือไม่วาด ติดกับศีรษะจะเป็นแขนและขา โดยไม่วาดมือและเท้า ศีรษะจะมีขนาดเดียวกับลำตัว
4. เด็กวาดภาพคนสูงกว่าปกติ โดยไม่แสดงส่วนของลำตัว แต่เด็กแสดงรายละเอียดของใบหน้าอาจเป็นไปได้ว่าเด็กต้องการเน้นเฉพาะสิ่งที่เด็กพบเห็นมา
5. เด็กบางคนวาดลำตัวของแม่ ในขณะที่คนอื่น ๆ ในภาพไม่แสดงลำตัวซึ่งปรากฏว่า คุณแม่กำลังตั้งท้อง
6. ในวัยนี้ขนาดรูปร่างจะแสดงความสำคัญ เช่น ภาพเด็กผู้ชายอุ้มสุนัข มือที่อุ้มจะมีความโตเป็นพิเศษ เป็นต้น
7. เด็กวัยนี้ไม่วาดสิ่งแวดล้อมของภาพ คือ ไม่วาดฉากหลัง (Back Ground) และจะวาดกลางหน้ากระดาษ ถ้าหากมีสิ่งอื่น ๆ ที่ต้องการวาดอีกก็จะเพิ่มเติมไปรอบ ๆ รูปที่วาด

วิรุณ ตั้งเจริญ (2535: 284 - 287) ได้ศึกษาระดับการแสดงออกทางศิลปะของเด็กไว้ 3 ระดับ คือ

1. วัยที่แสดงออกด้วยการขีดเขียน (Scribbling Stage)
2. วัยที่แสดงออกด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Stage)
3. วัยที่แสดงออกด้วยการเลียนแบบ (Realistic Stage)

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงระดับการแสดงออกศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย คือระดับ 1-2

1. วัยที่แสดงออกด้วยการขีดเขียน (Scribbling Stage) สำหรับเด็กอายุประมาณ 2-4 ปี เด็กเริ่มขีดเขียนเขียนภาพลักษณะที่ยุ่งเหยิง มีการควบคุมการขีดเขียนช้า ๆ กัน และระยะแรกเริ่มก็จะค่อย ๆ พัฒนาไปสู่การประสานกันระหว่างการเคลื่อนไหวที่เป็นไปเองอย่างอัตโนมัติกับภาพที่ปรากฏให้มองเห็นได้ เริ่มคิดและเข้าใจเส้นที่ตนขีดเขียนลงไป และเป็นระยะเริ่มพัฒนาเส้นที่เกิดจากการเคลื่อนไหวไปสู่การแสดงออกซึ่งจินตนาการด้วย ในระยะ 3-4 ขวบ เด็กพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการขีดเขียนกับโลกภายนอกเข้าด้วยกัน และสามารถสร้างเป็นภาพให้เกิดขึ้นได้ แทนที่จะเพียงแต่แสดงการเคลื่อนไหวของเส้นเหมือนในระยะแรกเท่านั้น โดยส่วนรวมแล้วเด็กวัยนี้ จะสนุกสนานกับกิจกรรมศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนภาพ สนุกสนานเหมือนกับการได้เล่น และภาพเขียนมีความสำคัญในแง่การบันทึกความคิดและความรู้สึกของเด็กโดยตรง กิจกรรมศิลปะอาจจะไม่จำเป็นต้องสร้างสิ่งเร้าภายนอกหรือเสนอแนะความคิดเห็นใด ๆ เพราะเด็กจะมีแรงกระตุ้นภายใน ซึ่งเป็นธรรมชาติของการแสดงออกทางศิลปะอยู่แล้วสิ่งที่ทำได้ก็คือความกระตือรือร้นที่จะหยิบยื่นกระดาษ ดินสอ สีเทียน ให้กับเด็ก สิ่งเร้าจากการที่ได้แสดงออกเป็นผลงานศิลปะและ ได้ระบายความรู้สึกนึกคิดออกมา จะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กเกิดความกระหายที่จะแสดงออกในครั้งต่อไป

2. วัยที่แสดงออกด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Stage) วัยแสดงออกด้วยลักษณะขีดเขียนด้วยเส้นและรูปทรงที่มีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก เป็นรูปแบบที่เป็นสัญลักษณ์หรือสร้างสรรค์สิ่งแทนโลกภายนอกขึ้น เด็กในวัยนี้อาจจะอยู่ในช่วงอายุประมาณ 4-9 ขวบ ซึ่งเกณฑ์อายุนี้อาจจะคลาดเคลื่อนไปตามพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ในระยะแรก ๆ จะเป็นระยะเริ่มต้นของการพัฒนาสัญลักษณ์ และในช่วงหลังจะเป็นระยะแสดงออกด้วยสัญลักษณ์อย่างชัดเจน ในวัยเริ่มต้นของสัญลักษณ์นั้น มีลักษณะแสดงว่าเด็กยึดถือตนเองเป็นศูนย์กลางของความพึงพอใจ สัญลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นอยู่กับการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมโดยตรง เด็กจะขีดเขียนตามที่ตนมีความรู้ไม่ใช่ตามที่มองเห็นวัตถุสิ่งแวดล้อม เส้นแสดงการควบคุมมือให้เป็นไปตามที่ต้องการมากขึ้น ผลงานระยะนี้ของเด็กจำนวนมากแสดงรูปโป่งใสหรือที่เรียกกันว่าภาพเอกซ์-เรย์ เป็นภาพแสดงสัญลักษณ์ตามที่เด็กวาดวัตถุสิ่งของยังซ้อนกันอยู่ และต้องการแสดงให้ปรากฏทั้งวัตถุสิ่งของเบื้อง

หน้าและเบื้องหลัง โดยมีได้ค้ำไว้ว่าจะเป็นจริงตามที่ตาเห็นไม่ภาพที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจต่อสภาพแวดล้อมรอบตัว แสดงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เช่น การจัดภาพ การแสดงพื้นที่หรือบริเวณว่างเด็กเริ่มสร้างเส้นและ รูปทรงต่าง ๆ เป็นแบบเรขาคณิตซึ่งมีลักษณะที่เรียบง่ายเป็นเหลี่ยมหรือกลม ขึ้นสัญลักษณ์สมบูรณ์แบบในระยะเวลาพัฒนาการที่เด็กจะพัฒนาจากสัญลักษณ์เริ่มต้นมาสู่การแสดงออกที่แบบเฉพาะตัว แสดงความคิดเห็นเฉพาะตัวผสมผสานกับสิ่งแวดล้อมสิ่งที่เด็กเคยขีดเขียนเพิ่มเติมเกินจากรูปทรงที่สำคัญ จะเริ่มลดสิ่งที่เกินเลยลงเหลือเพียงรูปทรงและเส้นที่จำเป็น เส้นฐานหรือเส้นพื้นที่เด็กเริ่มขีดให้เป็นฐานรองรับวัตถุสิ่งของในระยะแรกจะแสดงออกชัดเจนยิ่งขึ้น เส้นพื้น ดวงอาทิตย์ ท้องฟ้าแสดงถึงความตั้งใจที่จะจัดบริเวณว่างขึ้นใหม่ซึ่งนับว่าเป็นเส้นพื้นซึ่งนับว่าเป็นสัญลักษณ์ในอีกลักษณะหนึ่งด้วย การสร้างภาพจัดเป็นกลุ่มเป็นตอนปรากฏขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นพื้นแต่ละเส้นจะเป็นตัวกำหนดกลุ่มตอนบนพื้นภาพอย่างชัดเจน

สำหรับ ประภัสสร นิยมธรรม (2523: 2-3) กล่าวถึง ลักษณะภาพวาดของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

อายุ 2 ขวบ เป็นระยะเริ่มขีดเขียน โดยเด็กจะขีดเขียนบนกระดาษหรือฝาผนังหรืออาจใช้หัวแม่มือลากไปบนพื้นดิน พื้นทราย เป็นธรรมชาติของเด็กทุกคนต้องทำและถือว่ามี ความหมาย เด็กจะเริ่มขีดเขียนหรือวาดภาพโดยใช้มือเคลื่อนไหวในอากาศ เด็กจะมีขบวนการขีดเขียนอย่างมีแบบแผนแน่นอนตามความคิดของเด็กเอง เช่น ลากไปทางครึ่งซ้าย ครึ่งขวา จุดศูนย์กลาง เป็นต้น

อายุ 3 ขวบ เป็นขั้นออกแบบเด็กจะเริ่มวางโครงร่างภายนอกเพื่อแสดงรูปร่าง โดยเด็กจะเขียนรูปวงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เป็นเส้นไขว้ไปมา เช่น เลขแปด อารบิก รูปเหล่านี้ขึ้นอยู่กับว่าเด็กคิดฝันเป็นอะไร เด็กจะเริ่มเคลื่อนไหว กระโดดรูปลักษณะเหล่านี้จะถ่ายทอดลงในรูปด้วย เช่น เขียนตัว X อ้วน ๆ ในสี่เหลี่ยม หรือ X ผอม ๆ หรือเขียนรูปตัว T ในรูปหลาย ๆ เหลี่ยม

อายุ 4-5 ขวบ อยู่ในขั้นการวาดแสดงเป็นภาพ (Pictorial Stage) กล่าวคือ ในการวาดภาพในช่วงนี้ผู้ใหญ่จะมองเห็นเป็นรูปร่างว่าคือรูปอะไรหรือคล้ายอะไร ซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การวาดภาพง่าย ๆ ระยะเริ่มต้น ขั้นนี้การวาดจะแสดงให้เห็นคน สัตว์ บ้าน ต้นไม้ เป็นการวาดอย่างหยาบ ๆ ง่าย ๆ

ตอนที่ 2 การวาดภาพระยะหลังรูปที่วาดจะแจ่มชัดขึ้น วาดได้คล้ายของจริงขึ้น ผู้ใหญ่ยอมรับว่าใกล้เคียงความจริงขึ้น

เลิศ อานันทนนะ (2523: 232) กล่าวถึง ลักษณะรูปวาดของเด็กโดยทั่วไปว่าจะเป็นไปตามความสนใจและประสบการณ์ของเด็กแต่ละคน รวมทั้งรูปแบบของการแสดงออกทางศิลปะ

จะมีความสัมพันธ์กับระดับอายุและเขาวิญญาของเด็กดังนี้

อายุ 2-4 ขวบ ความจริงทางร่างกายและสติปัญญายังมีน้อย กล้ามเนื้อมือและประสาทตา ยังไม่สัมพันธ์สอดคล้องกันดี รวมทั้งโลกทัศน์ของเด็กวัยนี้มีขอบเขตจำกัด การรับรู้ และประสบการณ์ชีวิตยังไม่มาก การแสดงออกจึงเป็นเพียงขีดเขียนเส้นรอบนอกของโครงสร้างสิ่งที่หยาบ ๆ ยังไม่สามารถบังคับมือให้แสดงเป็นรูปร่างหรือเรื่องราวได้ละเอียด นอกจากรูปที่ขีดเขียนไปมาของกล้ามเนื้อเท่านั้น

อายุ 5-6 ขวบ เด็กวัยนี้มีประสบการณ์จากบ้านและโรงเรียนบ้างแล้ว ประกอบกับความเจริญเติบโตทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญามีมาก การแสดงออกจึงมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน เช่น ภาพวาดของตนเอง ครู พ่อแม่ พี่น้อง และเพื่อน ๆ เป็นต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 58) ได้แบ่งพัฒนาการทางศิลปะเป็น 10 ระยะด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่เด็กวัยทารกเป็นต้นมา คือ

1. ระยะแห่งการแสวงหา (The Search) 8 สัปดาห์ถึง 2 ขวบ เด็กสามารถใช้มือจับวัตถุได้ จับเอาของเข้าปากได้ เล่นกับนิ้วเท้า ขยี้กระดาษ เล่นกับน้ำเวลาอาบน้ำเวลาจับแท่งไม้ที่เหลี่ยมจะใช้สองมือแล้วเอาเข้าปาก ความสามารถในการแสดงออกซึ่งความเข้าใจ เช่น ยิ้มกับตัวเองในกระจก ตบขวคนมเปล่งเสียงแหลมเอ็กอ้าก เป็นต้น พัฒนาการทางศิลปะได้เกิดขึ้นแบบแฝงพฤติกรรมเหล่านี้

2. ระยะของการขีดเขียน (Scribbles and Scribbling) พัฒนาการเด็กในระยะนี้อยู่ช่วงอายุประมาณ 2-3 ขวบ การขีดเขียนเป็นพฤติกรรมที่เด็กสามารถกระทำได้ทันที โดยปราศจากการกระตุ้น เมื่อเด็กโตขึ้นการขีดเขียนจะไม่ปรากฏเป็นส่วนประกอบของการเขียนรูปต่อไป เช่น เป็นส่วนของผมเมื่อวาดคน ใบของต้นไม้ ควันไฟ ก้อนเมฆ ระยะการขีดเขียน เด็กจะใช้การตอบสนอง การเคลื่อนไหวของมือและแขนตามความพอใจของเด็กเอง การขีดเขียนของเด็กระยะนี้จะใช้เส้นพื้นฐานในการขีดเขียนออกมา เส้นพื้นฐานต่าง ๆ คือเส้นตรง (Vertical) เส้นนอน (Horizontal) เส้นทะแยงมุม (Diagonal) วงกลม (Circular) เส้นโค้ง (Curving) เส้นเป็นคลื่น (Waving) การขีดเขียนนั้นรวมถึงรูปแบบต่าง ๆ มีอยู่ประปรายอย่างไม่ชัดเจน

3. ระยะของการซ่อนเร้นรูปทรง (The Secrets of Shape) พัฒนาการทางศิลปะระยะนี้จะอยู่ในอายุระหว่าง 2-3 ขวบ เด็กอายุ 2 ขวบไม่สามารถวาดรูปวงกลมได้สมบูรณ์ตามใจปรารถนา รูปแบบการเขียนจะปรากฏออกมาแบบขีดเขียนมีรูปทรงเกิดขึ้นรูปทรงจะปรากฏให้เห็นได้เมื่ออายุ 3 ขวบ เด็กสามารถเขียนรูปสี่เหลี่ยม วงกลม และรูปทรงภายนอกของรูปทรงอื่น ๆ และรูปทรงเหล่านี้จะปรากฏออกมากับการขีดเขียน

4. ระยะของการสร้างเค้าโครงทางศิลปะ (Art in Outline) พัฒนาการทางศิลปะขั้นนี้อยู่ประมาณ อายุ 3-4 ขวบ เด็กจะวาดรูปทรงต่าง ๆ เช่น วงกลม วงรี รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมจัตุรัส และรูปกากบาท ระยะนี้เป็นระยะสำคัญที่เด็กจะสร้างความพอใจสำหรับเด็กที่มีความเจริญเติบโตทางศิลปะ

5. ระยะก่อนการออกแบบ (The Child and Design) พัฒนาการระยะนี้อยู่ประมาณ อายุ 3-5 ขวบ เด็กจะเริ่มนำเอารูปทรงต่าง ๆ มาผสมผสานกัน เมื่อเด็กเอารูปทรงมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นการเริ่มต้นพัฒนาการ ออกแบบ เด็กจะแสดงความสามารถในการใช้รูปทรงหลาย ๆ รูปทรงได้อย่างคล่องแคล่ว

6. ระยะของการพัฒนางกลม ดวงอาทิตย์ และรัศมี (Mandalas, Sun, and Radials) พัฒนาการทางศิลปะระยะนี้อยู่ประมาณอายุ 3-5 ขวบ ความสำคัญของการแสดงออกอย่างแจ่มชัดของการพัฒนาในระยะนี้ค่อนข้างจะเพื่อฝึนจากคำพูดของเด็กการแสดงออกในการวาดรูปค่อนข้างจะสมบูรณ์ มีความสมดุล มีความงดงามในการออกแบบเด็กสามารถเขียนรูปพระอาทิตย์ก็จะไปสู่การวาดรูปหน้าคน และเส้นรัศมีของดวงอาทิตย์เด็กจะนำมาใช้เป็นเส้นผม เมื่อวาดรูปหน้าคน

7. ระยะของการวาดรูปคน (People) เด็กเริ่มเขียนรูปคนได้ในอายุประมาณ 4-6 ขวบ แต่หน้าตาจะใหญ่โตมาก แขนขาจะมีขนาดเล็ก จะมุ่งความสนใจเขียนแต่หน้าตาแขนจะต่อออกมาทางศีรษะ และเริ่มเขียนขา ต่อมาจะเขียนรูปคน โดยลึบเขียนแขนจะมีแต่ขาเพื่อความสมดุล

8. ระยะของการวาดรูปค่อนข้างจะเป็นเรื่องราว (Almost Pictures) อยู่ในอายุ 4-6 ขวบ เด็กส่วนมากจะพัฒนาเข้าสู่ระยะของการออกแบบรูปทรงเด็กจะเขียนรูปคนชัดเจนขึ้น และมองดูตามที่ตนเห็นเหมือนผู้ใหญ่มากขึ้น เด็กเริ่มเขียนรูปสัตว์ มี 4 ขา อยู่บนข้างเดียวกันของรูปภาพและใส่หูบนหัว เขียนต้นไม้คล้ายแขนมนุษย์ ต่อไปก็จะพัฒนาดีขึ้น การเขียน มีเรื่องราวมากขึ้น เช่น มีผลไม้ มีดอกไม้ และมีบ้าน เป็นต้น เด็กจะเริ่มสร้างภาพจริง มีดวงอาทิตย์ รัศมี มีเรือ

9. ระยะของการวาดภาพมีเรื่องราว (Pictures) ระยะแบ่งออกเป็นสองตอนคือ ระยะต้น การเขียนรูปของเด็กจะวาดรูปคน สัตว์ บ้านและต้นไม้ ต่อมาคือ ระยะหลัง เด็กจะวาดรูปต่าง ๆ มีความชัดเจนมากขึ้น และง่ายต่อการเข้าใจและการยอมรับของผู้ใหญ่

10. ระยะของการซ่อนเร้นสิ่งที่มีคุณค่า (Hidden Treasures) เด็กวัย 5-7 ขวบ จะเขียนภาพที่เรียกว่า X-ray Picture ลักษณะภาพแสดงถึงส่วนละเอียดภายในบ้านที่มองเห็นได้จากภายนอก
ภรณ์ คุรุรัตนะ (2524: 115) กล่าวถึง พัฒนาการความสามารถของเด็กปฐมวัยในการวาดภาพด้วยสีเขียน แบ่งออกเป็น 4 ระดับอายุ ได้แก่

อายุ 1-2 ขวบ จะสามารถลากเส้นยุ่ง ๆ ได้โดยไม่มี ความหมายการลากเส้น จะเพียงเพื่อ ทำให้คนเกิดความพึงพอใจ

อายุ 3-4 ขวบ เด็กจะเริ่มบอกชื่อภาพที่ตนวาดได้ (ทั้งที่ผู้ใหญ่อาจไม่เห็นเป็นภาพตามที่บอก)

อายุ 4-5 ขวบ เด็กจะพบว่าตนสามารถวาดภาพจริงได้ ภาพที่วาดจะเป็นสิ่งที่เด็กคุ้นเคย

อายุ 5-6 ขวบ เด็กเริ่มปรับตัวโดยการสังเกตจะพยายามวาดภาพตามความเป็นจริง แต่ยังไม่ ถูกต้องในเรื่องของสี ขนาดและความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากวุฒิภาวะ

ประเทิน มหาจันทร์ (2531: 36 อ้างถึงใน สัตยา สายเชื้อ 2541: 35 - 37) กล่าวถึงพัฒนาการ ทางศิลปะของเด็กปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) อายุ 2-4 ปี ได้แบ่งการพัฒนาการแสดงออกไว้เป็น 4 ระยะได้แก่

การขีดเขียนอย่างไม่มีระเบียบ เมื่อการขีดเขียนไปมาอย่างไม่มี ความหมาย เป็นการ แสดงออกอย่างอิสระ จับดินสอได้ก็ลากไปตามใจชอบ

การขีดเขียนเป็นเส้นยาว การขีดเขียนหรือการแสดงออกทางการวาดเส้นของเด็กเริ่มมีการ บังคับ หลังจากการได้ขีดเขียนอย่างไม่มีระเบียบ ระยะประมาณ 5-6 เดือนจะเริ่มเขียนโดยการบังคับ ได้เป็นระยะ และต่อไปถึงขั้นการขีดเขียนเป็นวงกลม

การขีดเขียนเป็นวงกลม หลังจากลากเส้นกลับไปมาได้บ้างแล้ว เด็กเริ่มเปลี่ยนแปลง จากเส้นยาว ๆ มาเป็นขีดเขียนซ้ำ ๆ กันและสลับซับซ้อนขึ้น และสามารถบังคับให้เป็นวงกลมได้และ พัฒนาต่อไป

การตั้งชื่อเส้นที่เขียน หลังจากเด็กสามารถลากเส้นเป็นวงกลมได้แล้วก็จะพัฒนาถึงขั้น คัดแปลง หรือตั้งชื่อเส้นที่ขีดเขียน ถึงแม้ภาพที่วาดนั้นจะไม่เหมือนเส้นที่ขีดเขียนก็ตาม แต่เด็ก จินตนาการอยากให้เป็นสิ่งเหล่านั้น เช่น ผีเสื้อ รถยนต์ นก แมว หมา ต้นไม้ เป็นช่วงที่เด็ก ๆ ได้ใช้ความคิดคำนึงในการแสดงออก การลากเส้น ผู้ปกครอง พี่เลี้ยง ครูควรให้กำลังใจภาพของ เด็ก รู้จักนำสัญลักษณ์มาแทน เช่น วงกลมแทนศีรษะ มีแขนขาเป็นเส้นตรง ภาพยังเป็น สัญลักษณ์ไม่เหมือนจริง เพราะเด็กต้องการสนองความต้องการของตัวเอง แต่ความสามารถไม่ถึง ขั้นเหมือนจริง เด็กจึงสร้างสัญลักษณ์แทน เช่น แท่ง จุด ขีด และพัฒนาเข้าสู่ความสัมพันธ์ และ เด็กพยายามปรับปรุงรูปและความสัมพันธ์ต่อการขีดเขียนมากขึ้น ดังนั้น การแสดงออกจะค้นพบ ประสบการณ์ที่แสดงออกไม่ได้ การแสดงออกของเด็กบางคน แม้เด็กจะมองเห็นว่าคนเรามี ส่วนประกอบอะไร แต่เด็กจะเลือกแสดงออกเด็ก หรือพูดคุยเพื่อเสริมกำลังใจ โดยการจัดกิจกรรม

สิ่งเร้าในการขีดเขียน ถือเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแสดงออกของเด็กก่อนวัยเรียนในช่วงนี้มาก กิจกรรมที่จัดให้กับเด็กวัยนี้เล่นกับธรรมชาติ เช่น โคลน ดิน สี

ขั้นก่อนแผนแบบ (The Preschematic Stage) อายุ 4-7 ปี เมื่อผ่านขั้นขีดเขียน ก็จะเข้าสู่ขั้นก่อนแผนแบบ สังเกตได้จากภาพของเด็ก รู้จักนำสัญลักษณ์มาแทน เช่น วงกลมแทนศีรษะ มีแขนขาเป็นเส้นตรงภาพยังเป็นสัญลักษณ์ไม่เหมือนจริง เพราะเด็กต้องการสนองความต้องการของตัวเอง แต่ความสามารถไม่ถึงขั้นเหมือนจริง เด็กจึงสร้างสัญลักษณ์แทน เช่น แท่ง จุด ขีด และเข้าสู่ความสัมพันธ์ เด็กพยายามปรับปรุงรูปและความสัมพันธ์ต่อการขีดเขียนมากขึ้น ดังนั้น การแสดงออกจะค้นพบประสบการณ์ที่แสดงออกไม่ได้ การแสดงออกของเด็กบางคน แม้เด็กจะมองเห็นว่าคนเรามีส่วนประกอบอะไร แต่เด็กจะเลือกแสดงออก เฉพาะส่วนที่สำคัญและเห็นชัดเจน ปัญหาในช่วงนี้ ครู พ่อแม่ พี่เลี้ยง หรือผู้ดูแลเด็ก จะต้องใช้วิธีเร้าโดยการพูดหรือใช้วัสดุที่เหมาะสม สัญลักษณ์การแสดงออก เป็นรูปคน รูปกลมหมายถึงหัว รูปไข่หรือสี่เหลี่ยมหมายถึงตัว สัญลักษณ์เมื่อแยกกันแล้วจะไม่มี ความหมาย เส้นต่าง ๆ ที่เด็กวาดจะสัมพันธ์กับบุคคลของผู้อวาด ความสัมพันธ์ของเนื้อหาในรูป เด็กที่วาดรูปคนอย่างเดียว ไม่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพราะการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในวัยนี้ยังไม่มีความหมาย เด็กยังไม่ทราบว่า ตัวเด็กต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างไร เมื่อเด็กมีประสบการณ์ว่าตนเองเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมแล้วเด็กพร้อมที่จะแสดงออก ถ้าบีบบังคับจะทำให้เด็กเกิดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นหน้าที่ของครู พ่อแม่ พี่เลี้ยงที่จะสร้างสิ่งเร้าเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้ถูกวิธี และการเร้าในขั้นก่อนแผนแบบจำเป็นมากและสำคัญมาก ครูต้องชักนำหรือสนทนาเพื่อให้มองเห็นข้อเท็จจริง โดยให้เห็นอาการของคนในลักษณะต่าง ๆ ส่วนใหญ่เด็กจะคิดถึงตัวเอง จึงมีคำว่า “ฉัน” ในภาพเสมอ รูปทรงยังไม่แตกต่าง ในเรื่องของสีเกิดจากความพอใจ ไม่มีความสัมพันธ์กับแบบการแสดงออก การวาดรูปเด็กในช่วงนี้จะปรากฏในด้านต่าง ๆ เช่น ความเจริญทางร่างกาย เด็กที่ไม่บกพร่องทางร่างกาย จะแสดงการเขียนได้ สมบูรณ์ครบถ้วน ตรงกันข้ามสำหรับเด็กที่บกพร่องอาจจะแสดงออกในทางตรงกันข้าม ความทางด้านสังคม สามารถแสดงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้ดี ความเจริญทางด้านความรู้ ภาพของเด็กวัยนี้จะแสดงด้านหน้า หลัง บน ล่าง ใกล้เคียง ต้องการแสดงออกให้ผู้อื่นรับรู้ในเรื่องใดก็จะเน้นการเขียนภาพในส่วนนั้น ความเจริญทางสุนทรียภาพ ส่วนประกอบของภาพที่เด็กเขียนยังไม่แสดงออกในเรื่องสุนทรียภาพ ความเจริญทางการสร้างสรรค์ เด็กสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระด้วยตนเอง เมื่อเด็กอยู่ร่วมกันหลาย ๆ คน การแสดงออกจะแตกต่างกับบุคคลอื่น ๆ

โรดาร์ เคลลอคก์ (Kelllogg 1969 อ้างถึงใน รงค์วรินทร์ ลิขิตกาญจน์ 2546: 30 - 31) กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาการของเด็กสามารถทำนายได้จากช่วงอายุ จากการแสดงออกตามธรรมชาติ

สู่รูปแบบที่เหมือนจริง ขั้นพัฒนาการเกิดขึ้นตามลำดับการเจริญเติบโตของเด็กในช่วงวัยต่าง ๆ และทางศิลปะตามลำดับ และอยู่บนพื้นฐานจากกรรวบรวมภาพวาดการสังเกตภาพวาดของเด็ก โรดาร์ เคลลอคก์ เริ่มศึกษาเกี่ยวกับภาพคนตั้งแต่ปี 1950-1970 การเก็บรวบรวมถึงล้านภาพที่วาดโดยเด็ก จากสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ด้วยการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึกทำให้เกิดแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการในการวาดภาพเด็กในเวลาต่อมา ขั้นพัฒนาการในการวาดภาพของ โรดาร์ เคลลอคก์ มีการแบ่งขั้นตอนตามลำดับพัฒนาการดังนี้

1. ในระดับอายุ 0-2 ปี Scribble stage ขั้นขีดเขียนพื้นฐาน (Basic scribble) พบเส้นขีดเขียน 20 รูปแบบ

2. ในระดับอายุ 2-3 ปี Placement stage ขั้นจัดวางรูปแบบ (Placement pattern) มี 17 รูปแบบที่แตกต่างกัน

3. ในระดับอายุ 3 ปี Shape stage ขั้นสร้างรูปร่าง เส้นต่าง ๆ ที่เด็กค้นพบในขั้นที่ผ่านมา เริ่มปรากฏเป็นรูปร่างที่แตกต่างกัน

4. ในระดับอายุ 3-4 ปี Design stage ขั้นออกแบบ เด็กจะเริ่มผสมผสานรูปร่างต่าง ๆ เข้าด้วยกันในขั้นนี้จะพบภาพ มันทาลัส พระอาทิตย์ภาพวาดแบบ มันทาลัส (Mandalas, sun) มีลักษณะเป็นเส้นตรงตัดกันผ่านรูปวงกลม สัญลักษณ์นี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้หลายรูปแบบ ภาพที่ได้ในขั้นพัฒนาการนี้จะเป็ภาพเค้าร่าง และการรวม (Diagrams and combines) อายุ ประมาณ 4 ปี การวาดภาพมีลักษณะที่พอเข้าใจได้ สามารถเดาได้ เด็กอยู่ในช่วงของการแสวงหาภาพที่ตนพอใจ แม้กระทั่งการวาดภาพในเวลาเดียวกัน เด็กสามารถเปลี่ยนแปลงแนวคิดได้ตลอดเวลา เด็กจะวาดภาพจากสิ่งที่สนใจมากกว่าความเป็นจริงหรือที่เขาู้ ถึงแม้เด็กเริ่มสื่อความหมายของภาพได้ แต่การแสดงออกในภาพจะไม่มีระเบียบ สิ่งต่าง ๆ ภายในภาพไม่สัมพันธ์กัน การระบายสีของสิ่งต่าง ๆ ภายในจะเป็นไปตามความพึงพอใจ โดยการใช้สีซ้ำโดยไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง นอกจากสิ่งของสิ่งประทับใจเท่านั้นที่เด็กอาจใช้สีตรงตามความเป็นจริงขั้น การวาดภาพให้มีความหมายอาจแบ่งได้ตามอายุ

5. ในระดับอายุ 4-5 ปี Pictorials stage เด็กจะนำภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ได้ออกแบบมา สร้างเป็นภาพที่สื่อความหมายมากยิ่งขึ้นเช่น การนำภาพมันทาลัสมาสร้างเป็นใบหน้าคน

อายุประมาณ 5 ปีเด็กสามารถวาดภาพได้ชัดเจนมากขึ้นรูปที่วาดมักเป็นรูปคน บ้าน หรือ ต้นไม้ ยังไม่มีการจัดวางภาพ การใช้สีตามความพอใจ ไม่คำนึงถึงความเป็นจริง

อายุประมาณ 6-7 ปี สามารถแสดงออกเป็ภาพได้อย่างชัดเจน แต่มีความแตกต่างกันในเด็กแต่ละคน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเด็ก ลักษณะการวาดภาพระบายสีของเด็กพัฒนาการขั้นนี้อาจสังเกตได้จากการวาดภาพคน การจัดภาพบนพื้นที่ว่าง การใช้สี ซึ่งมีลักษณะดังนี้

การวาดภาพคน เด็กจะเขียนวงกลมแทนศีรษะ มีเส้นยาวแทนแขนขา ยังไม่มีลำตัว ในระยะต้น ซึ่งนักค้นคว้าพยายามจะตั้งชื่อภาพลักษณะนี้ว่า มนุษย์ลูกอ๊อด (Tadpole) และ เรียก ช่วงวัยนี้ว่า วาดรูปคนแบบลูกอ๊อด (Tadpole stage) รูปคนแบบนี้บางครั้งแสดงลักษณะว่า เด็กวาด นิ้วมือ นิ้วเท้าด้วย รูปคนส่วนมากจะหันหน้าเข้าหาผู้ดู ยิ้มแฉ่งแจ่มใส เมื่อเด็กอายุมากขึ้นจะ แสดงออกเป็นลำตัวและมีรายละเอียดของใบหน้ามากขึ้น แต่จะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของส่วนนั้น เท่านั้น

การจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง เด็กวัยนี้ยังไม่เข้าใจว่าควรจะวาดภาพในส่วนใดจึงจะ เหมาะสมภาพจึงขาดระเบียบ บริเวณใดมีพื้นที่ว่างเด็กจะวาดสิ่งต่าง ๆ ลงในบริเวณนั้น โดยไม่ คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งสิ่งที่เด็กวาดจะไม่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ว่างเลย

การใช้สี เด็กจะใช้สีตามอารมณ์ ยังไม่สามารถใช้สีได้อย่างถูกต้อง เด็กใช้สีที่สะดุด ตาและความชอบส่วนตัวเป็นหลัก ไม่มีความสัมพันธ์กับความเป็นจริง แต่บางครั้งเด็กอาจใช้สีตรงกับ ความเป็นจริง เมื่อเด็กมีความประทับใจในสีนั้นๆ

การออกแบบ เด็กยังไม่เข้าใจในการออกแบบ จึงยังไม่มีกรออกแบบ

วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld 1957: 64 -214; 1970: 89-144; 1982: 171-387 อ้างถึงใน สมสมร ภูประกร 2531: 10 – 14 ลัดดา ถีระกูด 2531: 16-18 และสุภาลักษณ์ ธนเกษ พิศาล 2535: 26-35) ศาสตราจารย์ทางศิลปะที่มีชื่อเสียงมาก ได้ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของ เด็กตะวันตกจากภาพที่เด็กวาด และรวบรวมผลที่ได้เป็นขั้นพัฒนาการทางศิลปะตะวันตกที่ปกติ ทั่วไป ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) อายุ 2-4 ปี
2. ขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว (The Preschematic Stage) อายุ 4-7 ปี
3. ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว (The Schematic Stage) อายุ 7- 9 ปี
4. ขั้นเริ่มการเขียนรูปร่างของจริง (Dawning Realism) อายุ 9-12 ปี
5. ขั้นการวาดภาพเลียนแบบธรรมชาติ (The Pseudo-Naturalistic Stage) อายุ 12-14 ปี

สำหรับพัฒนาการในงานศิลปะในระดับปฐมวัยจะขอกกล่าวโดยละเอียดเฉพาะพัฒนาการ ด้านศิลปะในช่วงที่ 1-3 ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) ขั้นนี้เด็กจะมีอายุ 2-4 ปีเด็กที่อยู่ในขั้นนี้ยัง มองไม่เห็นว่าคุณภาพคืออะไร ยังใช้ความสนุกสนานในการเคลื่อนไหวร่างกาย ความสำคัญของขั้น นี้อยู่ที่กระบวนการมากกว่าความสำเร็จ เด็กยังไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของมือกับ เครื่องมือได้ถูกต้อง เด็กแสดงออกด้วยการใช้มือป้ายหรือลากสิ่งๆที่เลอะเทอะ โคลน น้ำ ฯลฯ หรือเด็กอาจขีดเป็นเส้นที่ขาด ๆ วน ๆ ไม่เป็นรูปร่างอะไรทั้งนั้นเด็กไม่อาจจะลากเส้นจากซ้ายไป

ขวา หรือบนมาล่าง เส้นต่าง ๆ จากการขีดเขียนของเด็กแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวที่ไม่มีการควบคุมร่างกาย แต่การขีดเขียนเช่นนี้จะไม่อยู่ในลักษณะเดิมตลอดไปจนถึงอายุ สี่ปี หากแต่มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับขั้น ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะคือ

ขีดเขียนอย่างไม่เป็นระเบียบ (Disordered Scribbling) เป็นการขีดเขียนอย่างไม่มี
ความหมายเส้นที่ได้จึงคูดงเหยิงไม่เป็นระเบียบ

ขีดเขียนอย่างมีการควบคุม (Controlled Scribbling) หลังจากขีดเขียนประมาณ
6 เดือน เด็กจะเริ่มจะบังคับการเคลื่อนไหวแขนของตนและสนุกกับการพัฒนาการเคลื่อนไหวของ
ตนเองเป็นอย่างมาก ประสาทตากับมือเริ่มสัมพันธ์กันสามารถควบคุมสายตาในงานที่ทำได้ เด็ก
เริ่มมีความเชื่อมั่นในการลากเส้นได้อย่างชำนาญในระยะนี้เส้นที่เกิดขึ้นในระยะขีดเขียนจะ
เปลี่ยนเป็นเส้น โค้ง เส้นตรงในแนวตั้งและแนวนอนนอน หรือลากเป็นวงกลมได้

การให้ชื่อรอยขีดเขียน (Naming of Scribbling) เมื่อเด็กอายุใกล้ 4 ปี ถ้าคอย
สังเกตจะพบว่าในวันหนึ่งที่เด็กเริ่มเล่าเรื่อง หรือพูดอธิบายภาพไปด้วยในขณะที่กำลังขีดเขียน เช่น
“นี่แม่ นี้น้อง” หรือ “พี่กลับจากโรงเรียน” ฯลฯ ถึงแม้จะไม่เป็นรูปร่างอย่างที่เด็กพูดเลย แต่มี
ความสำคัญอย่างมากสำหรับพัฒนาการขั้นต่อไป การมีเด็กให้ชื่อรอยขีดเขียนของตน แสดงว่า
เด็กบรรลุขั้นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่ง กล่าวคือ ความนึกคิดในการเคลื่อนไหว (kinesthetic
thinking) ของเด็กได้เปลี่ยนมาเป็นความคิดคำนึง (imaginative thinking) ที่เกี่ยวกับภาพโดย
สมบูรณ์

2. ขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว (The Preschematic Stage) ขั้นนี้เด็กจะมีอายุ
ประมาณ 4-7 ปี เป็นขั้นการเขียนภาพในขั้นขีดเขียนไปสู่การเขียน หรือ สร้างให้ปรากฏภาพและ
รูปร่างแสดงความสัมพันธ์ ระหว่างภาพที่ตนเขียนกับความจริงของโลกภายนอก ซึ่งจะพัฒนาขึ้น
เรื่อย ๆ ตามขั้นอายุและวุฒิภาวะของเด็ก และ ลักษณะภาพวาดของเด็กตั้งแต่พัฒนาการขั้นนี้ อาจ
สังเกตได้ง่ายจากส่วนประกอบในภาพคือ ลักษณะรูปคน (human figure) การใช้ช่องไฟ (space)
การใช้สี (color) และการออกแบบ (design) สำหรับขั้นนี้ภาพที่เด็กวาดจะมีลักษณะองค์ประกอบ
ดังนี้

การวาดรูปคน เขียนวงกลมเป็นสัญลักษณ์ของหัว มีเส้นยาวเป็นแขนหรือขาใน
ระยะต้น ๆ แต่ภายหลังจะแสดงออกเป็นลำตัว หน้าตา เพิ่มขึ้น แต่เส้นที่เขียนยังเป็นเพียง
สัญลักษณ์ของส่วนนั้น ๆ

การใช้ช่องไฟ ไม่มีระเบียบ เด็กไม่เข้าใจว่าควรเขียนรูปร่างตรงไหนจึงจะเหมาะ
ที่ใดมีช่องว่างเด็กจะเขียนสิ่งต่าง ๆ ลงไป เด็กไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ โดยนึกถึง
ช่องไฟ สิ่งที่เด็กเขียนลงในภาพจึงมักกระจัดกระจายไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

การใช้สี เด็กจะใช้สีตามอารมณ์ การใช้สียังไม่มีความเกี่ยวโยงใด ๆ ระหว่างสีที่เด็กใช้เขียนภาพกับสีของวัตถุที่เด็กเห็นจริงๆ สีใดสะดวกตาหรือเด็กชอบสีใดก็ใช้สีนั้นไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริง แต่บางครั้งเด็กอาจใช้สีใดสีหนึ่งตรงกับความเป็นจริงได้เหมือนกัน เมื่อสีของวัตถุนั้นประทับใจเด็ก

การออกแบบ เด็กยังไม่มีความเข้าใจในการออกแบบ จึงยังไม่มีกรออกแบบในขั้นนี้

3. ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของตนเอง (The Schematic Stage) เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุประมาณ 7-9 ปี เด็กจะมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น รู้จักนำตนเองเข้าไปสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อันเป็นประสบการณ์ที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานของการใช้ช่องไฟ (Space) เนื่องจากเด็กเกิดความเข้าใจว่าภาพที่ตนเขียนควรอยู่ที่ใดและมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพียงใด ฉะนั้นภาพวาดของเด็กในขั้นนี้จึงมีลักษณะการใช้ช่องไฟต่างจากขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว เด็กจะไม่คิดว่า “นี่คือต้นไม้ นี่คือคน นี่คือรถยนต์” เป็นอย่าง ๆ ไปโดยไม่นำมาเกี่ยวข้องกัน แต่เด็กจะคิดว่า “ฉันอยู่บนพื้นหญ้างอกบนพื้น โคลนอยู่บนพื้น เราทั้งหมดอยู่บนพื้น” ความรู้สึกตัวที่สำคัญอันดับแรกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กแสดงออกโดยใช้สัญลักษณ์ที่เรียกว่า เส้นฐาน (base line)

การเขียนเส้นฐานนับเป็นลักษณะรูปแบบสากล และถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กเช่นเดียวกับการวิ่งและการกระโดด ในการศึกษาภาพวาดกว่า 5,000 ภาพ ปรากฏว่ามีเด็ก 3 ขวบเพียงร้อยละ 1 ที่วาดเส้นฐาน ในเด็ก 6 ขวบมีเด็กที่วาดเส้นฐานมากกว่าที่ไม่วาด และเด็ก 8 ขวบ ร้อยละ 96 วาดเส้นฐานลงในภาพของตน บางทีเด็กก็ถือเอาขอบล่างของแผ่นกระดาษแทนเส้นฐาน ในภาพหนึ่งอาจมีเส้นฐานหลายเส้น เมื่อผู้เขียนต้องการแสดงเหตุการณ์มากกว่าหนึ่งอย่าง กล่าวคือ เหตุการณ์หนึ่งก็อยู่บนเส้นพื้นฐานหนึ่ง บางทีเส้นฐานอาจเป็นเส้นโค้ง เช่น ภาพภูเขา แต่ไม่ว่าเส้นฐานนี้จะอยู่ในแนวนอน เอียงขึ้นหรือลาดลงก็ตามทุกสิ่งบนเส้นฐานมักจะอยู่ในลักษณะตั้งฉากกับเส้นฐานเสมอ นอกจากนั้นเด็กยังมักเขียนภาพที่เรียกว่าภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน (X-ray) ซึ่งเป็นภาพที่แสดงให้เห็นความรู้ ประสบการณ์ของตนเองมากกว่าความเป็นจริงตามธรรมชาติ เด็กต้องการแสดงออกซึ่งสิ่งทั้งหมดที่ตนคิดว่ามีอยู่ในภาพ ฉะนั้นเด็กจึงพยายามเขียนลงไปทั้งหมดตามที่คิดไว้โดยคิดไม่ถึงเหตุผลใด ๆ เช่น การเขียนภาพบ้าน เด็กจะเขียนให้เห็นห้องต่าง ๆ ตลอดจนคน และเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่อยู่ในห้องเหล่านั้น คล้ายกับว่าฝาบ้านมีลักษณะโปร่งใส คนข้างนอกสามารถมองเห็นทะลุเข้าไปได้ตลอด ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการแสดงถึงส่วนหรือสิ่งต่าง ๆ ทั้งนอกร้านและภายในบ้าน แต่เด็กกำลังอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ภายในบ้าน ซึ่งเด็กเห็นว่าสำคัญกว่าสิ่งที่อยู่ภายนอก เด็กจึงลืมนึกถึงสิ่งที่อยู่ภายนอกเสีย แต่ถ้าเด็กเห็น

ว่าส่วนต่าง ๆ ภายนอกมีความหมายสำหรับคนแล้ว เด็กก็จะเขียนทั้งส่วนภายในและภายนอกปะปนกัน ภาพอีกแบบหนึ่งที่เด็กเขียนก็คือ ภาพแบบพับกลาง เนื่องจากเด็กยังเห็นตนเองมีความสำคัญอยู่จึงถือตนเองเป็นกลางและสัมพันธ์สิ่งต่าง ๆ เข้ากับตนเอง (egocentric) ลักษณะของภาพคล้ายกับว่าพับกระดาษเป็นสองตอน และใช้รอยพับเป็นประหนึ่งเส้นกั้นกลางหน้ากระดาษ ภาพที่เขียนตั้งฉากกับเส้นฐานซึ่งอยู่สองข้างของรอยพับข้างละเส้น สิ่งที่เด็กวาดลงบนเส้นฐานเส้นบนมีลักษณะหัวตั้ง แต่สิ่งที่วาดลงบนเส้นฐานเส้นล่างมีลักษณะหัวกลับ

สำหรับการใช้สีนั้น เด็กค้นพบเองตามธรรมชาติว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างสีกับวัตถุ ไม่ใช่เป็นการเลือกตามอารมณ์อีกแล้ว เด็กจะระบายสีหรือใช้สีซ้ำ ๆ กัน เด็กเริ่มพัฒนาความสามารถที่จะจัดประเภทต่าง ๆ เข้าเป็นพวก และสรุปเลียนแบบประสบการณ์ว่า “ท้องฟ้าสีอะไร” “ท้องฟ้าสีน้ำเงิน” “หญ้าสีเขียว” “หญ้าสีอะไร” “หญ้าสีเขียว” เด็กจะระบายสีวัตถุชนิดเดียวกันไม่ว่าจะอยู่ในสภาพการณ์อย่างไร แต่เด็กบางคนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของสภาพการณ์ เด็กก็จะใช้สีระบายวัตถุชนิดเดียวกันแตกต่างกันไปตามสภาพการณ์ ส่วนการออกแบบ เด็กในขั้นนี้จะไม่รู้จักการออกแบบที่แท้จริง แต่จะวาดรูปร่างต่าง ๆ ได้จากการเขียนซ้ำ ๆ จนได้รูปร่างที่ตนพอใจ และลักษณะภาพวาดของเด็กในขั้นนี้โดยทั่วไปจะสังเกตได้จากส่วนประกอบในภาพได้ดังนี้

การวาดรูปคน ใช้เส้นและรูปทรงเรขาคณิต เช่น เส้นตั้ง เส้นเอียง เส้นหนา เส้นบาง รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม และอาจแสดงเสื้อผ้าด้วย เส้นเหล่านี้เป็นเพียงสัญลักษณ์แทนส่วนต่าง ๆ แต่ถ้าแยกออกต่างหากแล้วจะไม่มี ความหมาย กล่าวคือ จะไม่มีลักษณะใดที่แสดงให้เห็นว่าเป็นว่า แขน ขา หัว ฯลฯ นอกจากนั้นส่วนที่สำคัญ ๆ ในความคิดของเด็ก เด็กจะเขียนให้มีขนาดใหญ่โตเกินความจริง หรือเน้นส่วนนั้น ๆ ให้เด่นชัด หรืออาจจะไม่เขียนภาพหรือตัดส่วนที่เห็นว่าไม่สำคัญทิ้งเสีย และการวาดแขน ขา มือ เท้า มีลักษณะผิดไปจากความเป็นจริง

การใช้ช่องไฟ ใช้เส้นฐานซึ่งอาจจะมีทั้งนอน เอียงขึ้น หรือโค้ง เด็กจะเขียนทุกอย่างที่สัมพันธ์กันลงบนเส้นฐานในลักษณะตั้งได้ฉาก เด็กอาจใช้ขอบกระดาษแทนเส้นฐานในบางครั้ง นอกจากนี้เด็กมักกำหนดให้ขอบกระดาษด้านบนเป็นเขตของท้องฟ้าและดวงอาทิตย์ ซึ่งจะต้องอยู่สูงกว่าสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมด ยังจัดระยะระหว่างวัตถุให้สัมพันธ์กันไม่ได้ บางทีเขียนภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน และบางทีเป็นภาพแบบพับกลาง หรือแบบหมุนกระดาษ

การใช้สี เด็กจะใช้สีตรงตามวัตถุ เรียกว่า objective color เนื่องจากเด็กรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสีกับวัตถุ แต่จะใช้สีนั้นตลอดไปไม่ว่าภาพที่วาดจะอยู่ในสภาพอย่างไร เช่น ใบไม้ แม้จะร่วงแล้วเด็กก็ยังระบายสีเขียวอยู่ ท้องฟ้าจะต้องเป็นสีฟ้าหรือสีน้ำเงินเสมอไม่ว่าฝนจะตกหรือแดดจะออก กลางวันหรือกลางคืน บางทีก็จะเป็นไปได้เมื่อเด็กมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของประสบการณ์ในเรื่องนี้โดยเฉพาะ เช่น ให้ใบไม้ที่ร่วงแล้วเป็นสีเหลืองหรือสีน้ำตาล

การออกแบบ ยังไม่มีการออกแบบ เพราะเด็กยังไม่ความเข้าใจในด้านนี้ รูปร่าง ลักษณะต่าง ๆ ได้จากการเขียนซ้ำ จนได้รูปร่างลักษณะที่ตนพอใจ หรือแสดงจังหวะในการ ออกแบบ เช่น ภาพวาดคน ต้นไม้ บ้าน แบบเดียวกันซ้ำ ๆ

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัย ชั้นที่ 1 ชั้นขีดเขียน เด็กมีอายุ 2-4 ปี ความสำคัญของขั้นนี้อยู่ที่กระบวนการมากกว่าความสำเร็จของผลงาน เด็กยังไม่สามารถควบคุม การเคลื่อนไหวของมือกับเครื่องมือได้ถูกต้องอาจขีดเป็นเส้นที่ขาด ๆ วั่น ๆ ไม่เป็นรูปร่าง ชั้นที่ 2 ขั้นก่อนการวาดภาพที่เป็นเรื่องราว เด็กมีอายุ 4-7 ปี เป็นการเขียนหรือสร้างภาพและรูปร่างเพื่อ แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างภาพที่ตนเขียนกับความเป็นจริง จะพัฒนาขึ้นตามอายุ และวุฒิภาวะ ของเด็ก ชั้นที่ 3 ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของตนเอง เด็กมีอายุ 7- 9 ปี เด็ก เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง สิ่งแวดล้อม และบุคคลอื่น ภาพเขียนควรอยู่จุดไหนมี ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพียงใด จุดเด่น คือ การเขียนเส้นฐาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุและ ประสบการณ์ของเด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำขั้น พัฒนาการทางการวาดภาพของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ มาศึกษาและใช้ในการวิจัยครั้งนี้

2.4 สีและจิตวิทยาของสี

การแสดงความรู้สึกในภาพวาดของเด็กนั้น การระบายสี เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ พบเห็นเกิดความสนใจและเข้าใจการสื่อสารในรูปแบบของเด็ก และการได้แสดงผลงานของเด็ก จะเกิดความสนุกสนานในการเล่นกับสี หรืออีกนัยหนึ่งช่วยเรื่องการบำบัดในทางการแพทย์ที่มีการ รักษาในปัจจุบัน หากคุณค่าของสีนั้นมีหลากหลายมากมาย จึงมีผู้ให้ความหมาย ความสำคัญ และ การแสดงออกของสี ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ความเป็นมาของการใช้สี

เกษร ธิตะจารี (2543: 76) กล่าวว่า สี (Color) มีความสำคัญมากในการสร้าง งานศิลปะ สีในคลื่นสีขาวที่มนุษย์สามารถมองเห็นมีมากมาย ซึ่งมีผลทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึก แตกต่างกันไป เช่น สีอ่อน ๆ ได้แก่ สีฟ้า สีเขียว ทำให้รู้สึกสดชื่น สีดำทำให้รู้สึกเศร้า สีแดงทำให้รู้สึกร้อนและสีหลายสีมาสัมพันธ์กันเข้า ทำให้เกิดความตื่นเต้น เป็นต้น สีในสายตา ของมนุษย์จะทำให้เกิดความรู้สึกแตกต่างกัน ดังนั้น ในบางประเทศจะมีชื่อของสีแตกต่างกัน ออกไป เช่น ในประเทศแอฟริกาตะวันออกเผ่าแมสไซ (Masai) จะมีเพียง 2 สี เท่านั้น คือ สีร้อน กับสีเขียว หรือในประเทศไซบีเรีย (Siberia) ประเทศรัสเซีย ก็จะมีชื่อเฉพาะของสีต่างไปจากสากล โลก เช่น ระยะเวลาสีเขียวกับสีน้ำเงิน จะเป็นชื่อของสีเดียว เป็นต้น การเห็นสีอาจจะเห็นเหมือน ๆ กัน แต่การแยกแยะตั้งชื่อของสีจะต่างกัน

สี คือ คลื่นแสงในระดับความถี่ต่าง ๆ ที่กระทบกับวัตถุแล้วสะท้อนเข้าตาเรา ในทางศิลปะ สี หมายถึง เนื้อของวัตถุบางอย่างใดอย่างหนึ่งที่สามารถทา ข้อม เปลี่ยนสีของ วัตถุให้เป็นสีใหม่ได้ โดยอาจได้มาจากดิน หิน พืช ผลไม้ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากสาร ต่าง ๆ มนุษย์ค้นพบและและรู้จักนำมา ใช้ในการบันทึกเรื่องราว และสิ่งที่พบเห็นใน ชีวิตประจำวันตั้งแต่ยุคหิน ภาพเขียนสีใน ผนังถ้ำอัลตามิราในประเทศสเปน และถ้ำลาสโคใน ประเทศฝรั่งเศส ยืนยันให้เห็นว่ามนุษย์ใช้สีในการวาดภาพแล้ว สีเหล่านั้นได้มาจากดิน พืช และ เลือดของสัตว์

สีวัตถุธาตุ

สีวัตถุธาตุ หมายถึง สีที่มีความเป็นสีอยู่ในตัวเอง โดยไม่ต้องมีสีใด ๆ มาผสม จัดเป็นสีขั้นต้นหรือสีปฐมภูมิ ซึ่งทั่วไปเรียกว่า แม่สี มีทั้งสีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสีที่ มนุษย์ผลิตขึ้น สีวัตถุธาตุจึงเป็นสีที่รู้จักโดยทั่วไปและ สี หมายถึง ลักษณะของแสงสว่างปรากฏ แก่ตาให้เห็นเป็นสีขาว ดำ แดง เขียว เป็นต้น ส่วน แม่สี ได้แก่ สีต่าง ๆ ที่เป็นวัตถุธาตุนำมา ผสมด้วยกาว น้ำ หรือน้ำมันตามกรรมวิธีของช่างเขียน ซึ่งมี 3 สี ดังนี้คือ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำ เงิน มานพ ถนอมศรี (2546: 53-54)

จิตวิทยาของสี

ณรงค์ ทองปาน (2526: 87 อ้างถึงใน เกริก ชุ่นพันธ์ 2532: 31) กล่าวว่า สีเป็นสิ่งที่ เร้าอย่างหนึ่งที่มนุษย์สามารถรับได้ทางจักขุสัมผัสและก่อให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ มีความหมาย แตกต่างกันดังนี้

สีแดง	หมายถึง	ความกล้าหาญ ความไม่ปลอดภัย
สีเหลือง	หมายถึง	ความสดชื่น ความสดใส
สีน้ำเงิน	หมายถึง	ความสงบ ความโศกเศร้า
สีม่วง	หมายถึง	ความเยือกเย็นและความสงบ
สีเขียว	หมายถึง	ความสดชื่น ความเยือกเย็น
สีเทา	หมายถึง	ความสุขุม ความสง่าผ่าเผย
สีดำ	หมายถึง	ความมืด ความโศกเศร้า

ชลอ พงษ์สามารถ (2526: 45) ได้กล่าวถึงการใช้สีในวงจรกิจกรรมชาติมีวิธีการนำสีมา ใช้ด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้คือ วรรณะของสี (tone) การใช้สีวิธีนี้แบ่งสีในวงจรกิจกรรมออกเป็น 2 กลุ่ม คือ วรรณะร้อน (warm tone) และสีวรรณะเย็น (cool tone) โดยมีรายละเอียด คือ

1. วรรณะสีร้อน หมายถึง สีที่กระตุ้นประสาทตา ได้แก่ สีเหลือง สีเหลืองส้ม สีส้ม สีส้มแดง สีแดง สีแดงม่วง สีม่วง

2. วรรณะสีเขียน หมายถึง สีที่ให้ความรู้สีเขียนตา ได้แก่ สีเหลือง สีเขียวเหลือง สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน สีนํ้าเงิน สีม่วงน้ำเงิน สีม่วง

3. การผสมผสานของสี คือ สีเหลืองกับสีม่วง เป็นสีที่จัดอยู่ได้ทั้งสองกลุ่ม ถ้าจัดอยู่ในกลุ่มใดความรู้สีก็จะไม่โน้มเอียงไปทางนั้น คือใช้ได้กับสีวรรณะร้อนและวรรณะเย็นและสีตัดกัน หมายถึง สีที่ใช้ระบายสีต่างกัน ทำให้เกิดการตัดกันขึ้น เช่น สีแดง กับสีดำ สีแดงกับสีเหลือง สีดำกับสีชมพู เป็นต้น

สรุปได้ว่า สีมีความสำคัญในงานศิลปะอย่างมากช่วยสร้างสรรค์ผลงานธรรมชาติให้มีสีสัน ความรู้สีตามอารมณ์ของผู้สร้างชิ้น สีนิยมใช้คือ แม่สี ที่มีสีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน นำมาผสมผสานกับสีที่ต่างกันจะได้สีที่ต่างกันไป ฉะนั้นความรู้สีที่ผู้มองเห็นจะได้ความรู้สีและความหมายที่ต่างกัน และวรรณะของสีสามารถแบ่งได้ 2 ประเภทคือ วรรณะร้อน คือสีที่กระตุ้นประสาทตาและ วรรณะเย็นจะให้ความรู้สีตรงกันข้าม และ ยังมีการผสมผสานของสีซึ่งจัดได้ว่าสามารถอยู่ได้ทั้ง 2 วรรณะและเมื่อไปอยู่วรรณะใดก็ตามจะไม่โน้มเอียงไปสู่วรรณะนั้น

2.5 แนวการจัดกิจกรรมการวาดภาพ

การจัดกิจกรรมการวาดภาพสำหรับเด็กปฐมวัย แนวทางในการจัดเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ที่ทำกรจัดกิจกรรม เพื่อให้มีความเหมาะสมกับพัฒนาการ ความสนใจ และความสามารถของเด็ก ดังที่ เอกรัฐ งามจินดา (2546: 70) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการวาดภาพจะมีรูปแบบวิธีการจุดมุ่งหมายและ ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นการนำไปใช้ควรกำหนดขอบข่ายและผลการเรียนรู้ให้ชัดเจน และควรมีการปรับให้เกิดความเหมาะสมต่อการนำไปใช้กับเด็กแต่ละวัย โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็กแต่ละช่วงวัย เพื่อให้การเรียนการสอนวาดภาพบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งนักการศึกษาให้แนวการจัดกิจกรรมการวาดภาพไว้ดังนี้

อารี รังสินันท์ (2527: 161-162) ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมการวาดภาพที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การวาดภาพตามใจชอบ หมายถึง การให้โอกาสเด็กได้มีอิสระในการวาดสิ่งที่เด็กพอใจ และสามารถวาดได้ ซึ่งส่วนมากเด็กปฐมวัยมักจะวาดรูปคน บ้าน สัตว์ ตุ๊กตา หรือภาพที่เด็กประทับใจ

2. การวาดภาพจากประสบการณ์ หมายถึง การที่เด็กเลือกวาดภาพจากประสบการณ์ที่เด็กได้ประสบจากการไปเที่ยวตามที่ต่าง ๆ เช่น ทะเล สวนสัตว์ ของขวัญวันเกิด สัตว์เลี้ยง ของเล่น เป็นต้น

3. การวาดภาพจากการฟังนิทาน หมายถึง การให้เด็กวาดภาพจากนิทานที่ครูเล่าให้ฟังหรือจากเทปนิทาน ซึ่งเด็กจะแสดงออกทั้งความรู้สึกนึกคิดทางด้านสติปัญญาและ ความรู้สึกทางด้านจิตใจถ่ายทอดออกมาเป็นภาพได้
 4. การวาดภาพจากเสียงเพลง หมายถึง การให้เด็กได้ฟังเพลงแล้ววาดภาพตามความนึกคิดของเป็นภาพที่เด็กประทับใจจากการฟังเพลง
 5. การวาดภาพจากการแสดงบทบาทสมมุติ หมายถึง การให้เด็กวาดภาพจากการที่เด็กได้แสดงบทบาทสมมุติไปแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ
 6. การวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด หมายถึง การที่เด็กต่อเติมเสริมให้เป็นรูปภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดมาให้ซึ่งสิ่งเร้าอาจแบ่งเป็น
 - 6.1 ต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่ไม่สมบูรณ์ เช่น เส้นโค้ง เส้นตรง เส้นคู่ขนาน เป็นต้น
 - 6.2 ต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่สมบูรณ์ เช่น วงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เป็นต้น
- พระพงษ์ กุลพิศาล (2531 อ้างถึงใน สุดารัตน์ เพชรรุจี 2539: 60) ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมการวาดภาพสำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้
1. จัดกิจกรรมที่สนุกสนานและ สอดแทรกความรู้ศิลปะบ้างเล็กน้อย เช่น การระบายสีด้วยพู่กันขนาดใหญ่ การวาดภาพด้วยนิ้วมือและมือ เขียนรูปด้วยสีเทียนแท่งใหญ่ ๆ
 2. กระตุ้นให้เด็กแสดงออกโดยใช้เรื่องราวจากประสบการณ์ของเด็กเองและมีตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เช่น ให้หัวข้อว่า ฉันกับครู ฉันกับเพื่อน ฉันกับพ่อแม่ ฉันไปตลาด สัตว์ที่ฉันชอบ บ้านของฉัน เป็นต้น
 3. ขณะที่เด็กทำงานควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เคลื่อนไหวได้เต็มที่ เพราะเด็กวัยนี้ไม่ชอบทำงานนั่งโต๊ะทำงาน ชอบทำงานบนพื้น หรือยืนที่โต๊ะ
 4. ให้ทำงานเป็นกลุ่มบ้าง เพื่อฝึกให้มีพัฒนาการทางสังคม แต่ครูต้องคอยช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดเพื่อให้ทำงานด้วยกันได้
 5. ครูต้องตระหนักอยู่เสมอว่าเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกมาที่สุด ผลงานจะเป็นเช่นไรไม่สำคัญ บางครั้งรูปจะดูเหมือนกับมีสีและทေး เส้นลายไม่แน่นอน นั่นคือสิ่งที่เด็กภาคภูมิใจ
 6. อย่าสอนวิธีเขียนภาพเป็นขั้นตอนหรือเขียนให้ดูแล้วให้เด็กทำตาม หน้าที่ของครูคือผู้กระตุ้นด้วยคำพูด แล้วให้เด็กทำเอง เพื่อเป็นการเสริมความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

สำหรับ สิริพรรณ ดันติรัตน์ไพศาล (2545: 31-32) กล่าวว่า การสอนการวาดภาพในระดับปฐมวัยเป็นการอบรมเบื้องต้นมิได้มุ่งหมายให้เด็กวาดรูปเก่ง แต่เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยอันดีงาม และมีความพร้อมในการศึกษาในระดับต่อไป ดังนี้

1. เพื่อฝึกและเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กันได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การรู้จักสังเกต การมีไหวพริบสามารถแสดงออก ตามความถนัด ความสามารถของเด็กแต่ละคน และชื่นชมต่อสิ่งที่สวยงามต่าง ๆ
3. เพื่อการพัฒนาทางกายอารมณ์ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ
4. เพื่อปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติที่ดีของศิลปะ และวัฒนธรรมไทย
5. เพื่อให้เด็กเริ่มรู้จักการใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในการทำงานศิลปะ รู้จักการเก็บ รักษา และการทำความสะอาดอย่างถูกต้อง
6. เพื่อฝึกให้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นคนมีระเบียบ ประณีต
7. เพื่อให้เด็กมีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระสนุกสนานเพลิดเพลิน และใช้เวลาให้เกิดประโยชน์
8. เพื่อนำไปใช้ให้สัมพันธ์กับการจัดประสบการณ์ด้านอื่น ๆ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539: 36-41) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการวาดภาพให้กับเด็กปฐมวัย เราได้มุ่งตัวผลงานศิลปะเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุด ผลงานศิลปะเป็นเพียงสะพานที่พาดผ่านไปสู่อุบัติการณ์นิสัยที่ต้องการ และลักษณะนิสัยที่ต้องการมิได้เกิดจากตัวกิจกรรมการวาดภาพอย่างเดียว แต่จะหล่อหลอมขึ้นมาจากปัจจัยที่พร้อมด้วยจิตวิทยาหลายด้าน ทั้งการเสนอกิจกรรมที่ท้าทายความคิด อ่าน เสรีภาพ แรงกระตุ้น ความรัก การพูดคุย บรรยากาศที่ดี การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น การให้กำลังใจ ฯลฯ การสนับสนุนหรือเสนอกิจกรรมการวาดภาพ ที่เด็กสร้างสรรค์นั้น เราควรจะต้องมีเป้าหมายหรือความเชื่อเกี่ยวกับผลงานศิลปะของเด็กไว้ใจ

1. เขาจะต้องเป็นผู้ริเริ่ม
2. เขาจะต้องเป็นผู้นำทางความคิด
3. เขาจะต้องเป็นผู้มีจินตนาการกว้างขวาง
4. เขาจะต้องเป็นผู้มีอิสรภาพ
5. เขาจะต้องเป็นผู้กระตือรือร้นในการรับรู้

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการวาดภาพควรมีแนวการจัดที่ชัดเจนและเหมาะสมกับพัฒนาการ นอกจากค่านึงกิจกรรมที่จัด ทั้งการวาดภาพตามใจชอบ การวาดภาพจากประสบการณ์ การวาดภาพจากการฟังนิทาน การวาดภาพจากเสียงเพลง การวาดภาพจากการแสดงบทบาทสมมุติ

การวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด อุปกรณ์ต้องหลากหลายและ อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน เพียงพอกับความต้องการของเด็ก ทุก ๆ กิจกรรมควรให้เด็กได้ทดลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่ม และการวางแผนการจัดกิจกรรมของครูมีส่วนให้กิจกรรมลุล่วง นอกจากนั้น การให้ความสำคัญของกระบวนการทำงานมากกว่าผลงาน และให้เด็กแสดงออกทางความคิดได้อย่างเสรี พร้อมสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับศิลปะในทุกการเรียนรู้

2.6 การประเมินภาพวาดของเด็กปฐมวัย

กิจกรรมการวาดภาพของเด็กได้มีการศึกษาการประเมินภาพวาดของเด็กปฐมวัยเพื่อศึกษาผลงาน หรือนำไปพัฒนาให้มีความเหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน ควรมีการประเมินที่ไม่เน้นผลงานเพียงอย่างเดียว แต่ควรมีกระบวนการในการทำงานของเด็กเป็นหนึ่งในการตัดสินใจ ซึ่งนักการศึกษาให้ความสำคัญและเสนอแนวทางในการประเมินที่เหมาะสมสำหรับภาพวาดของเด็กไว้ดังนี้

สมพร รอดบุญ (2530: 2-4 อ้างถึงใน ปีพมา วรรณสิน 2547: 30) กล่าวว่า การประเมินค่าในงานศิลปะในงานศิลปะเด็กควรประเมินค่าในด้านความคิด การแสดงออก อันได้แก่ เรื่องราว รูปทรง และความงาม ซึ่งเป็นเรื่องยาก ต้องมีหลักเกณฑ์ มีข้อมูล มีความรู้ ความสามารถที่จะทำความเข้าใจความรู้สึกของเด็กหรืออาจใช้การประเมินผลโดยอาศัยหลักวิชา บวกความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจและข้อมูลที่ได้จากตัวเด็ก

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533: 150-151) ได้นำเสนอการประเมินภาพวาดของเด็กว่าโดยชี้ให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาเรื่องราวของภาพ สิ่งที่ช่วยให้งานเป็นที่ประทับใจ คือ ความสามารถในการพรรณนาสร้างภาพให้เข้ากับเนื้อหา
2. ด้านการร่างภาพ ความสามารถในการร่างภาพได้ดี และร่างรายละเอียด หรือส่วนประกอบของภาพที่สวยงาม จะช่วยให้ภาพสำเร็จไปกว่าครึ่ง
3. ด้านการจัดภาพ เด็กส่วนใหญ่ชอบจัดภาพแบบตัวเล็กตัวน้อยเต็มไปหมด ซึ่งจะสร้างปัญหาเพราะทำให้ดูภาพกระจัดกระจาย หลักทฤษฎีที่นำมาตัดสินในการจัดภาพ ได้แก่ ความสมดุลของภาพ ซ้าย-ขวา-บน-ล่าง (Balance) ความมีเอกภาพ (Unity) คือ ความสามารถควบคุมภาพได้ไม่กระจัดกระจาย และการเน้นจุดสนใจในภาพ (Point of Interest)
4. ด้านการใช้หลักความงามทางศิลปะ เช่น ความกลมกลืนของเส้น สี พื้นผิว รูปทรง ซึ่งเด็กทั่วไปก็สามารถถ่ายทอดได้แล้ว แต่ถ้าเด็กได้รับการสอนเป็นพิเศษ เช่น วรรณะของสี การใช้สีตรงข้าม ฯลฯ เด็กก็สามารถควบคุมได้ดีกว่า

5. ด้านทักษะการใช้วัสดุ เช่น ความสามารถในการระบายสีได้อย่างตั้งใจ นั่นคือสามารถควบคุมได้ ไม่ว่าจะต้องการระบายให้เรียบร้อยหรือแสดงร่องรอยของการวาดภาพ

6. ด้านความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์มีอยู่หลายด้าน ดังนั้นงานที่มีลักษณะโดดเด่นจากผลงานอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดจริง ๆ จึงจะได้รับการยอมรับ

7. ด้านการเปรียบเทียบผลงานกับอายุ เพราะถือว่าการให้ความยุติธรรมแก่ผู้พิจารณาของเด็ก

วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld 1957: 64 -214; 1982: 171-387 อ้างถึงใน สมสมร ภูประกร 2531: 10-14 สุภลักษณ์ ธนเกษพิศาล 2535: 26-35 และ ถัดดา ลีตระกูล 2531: 16-18) กล่าวว่า ในการประเมินภาพวาดของเด็กปฐมวัยจะประเมินตามพัฒนาการทางศิลปะ ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน ขั้นนี้เด็กจะมีอายุ 2-4 ปี ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ขีดเขียนอย่างไม่เป็นระเบียบ หมายถึง เส้นยุ่งเหยิง ไม่เป็นระเบียบ ขีดเขียนอย่างมีการควบคุม หมายถึง เส้น โค้ง เส้นตรง เส้นแนวตั้ง เส้นแนวนอน และ วงกลมได้

ชื่อรอยขีดเขียน หมายถึง เด็กเริ่มพูดอธิบายภาพให้ชื่อรอยขีดเขียน

2. ขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว ขั้นนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 4-7 ปี ลักษณะการประเมินภาพวาดของเด็กพัฒนาการขั้นนี้ สังเกตได้จากส่วนประกอบในภาพคือ

การวาดภาพคน หมายถึง การวาดวงกลมแทนหัว การวาดเส้นตรงเป็นแขนขา และมีลำตัว หน้าตา

การใช้ช่องไฟ หมายถึง การไม่มีระเบียบและไม่ได้ใช้ช่องไฟที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

การใช้สี หมายถึง การใช้สีสะดุดตา บางครั้งไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริงและอาจใช้สีที่ตรงกับความ เป็นจริง

การออกแบบ หมายถึง การไม่มีการออกแบบรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่วาดตามความเหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ

3. ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของตนเอง เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุประมาณ 7-9 ปี ลักษณะการประเมินภาพวาดในขั้นนี้มีดังนี้

การวาดภาพคน หมายถึง การวาดภาพเฉพาะด้านหน้า การวาดตา จมูก ปาก ด้วยสัญลักษณ์ง่าย ๆ แตกต่างกัน เช่น จุด วงกลม เส้นตั้ง เส้นนอน การวาดมือ แขน ขา มือ เท้า มีลักษณะผิดไปจากความเป็นจริง อาจมีวาดแสดงเสื้อผ้าโดยใช้รูปทรงเรขาคณิต เช่น รูป

สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ฯลฯ การวาดภาพเน้นส่วนที่เห็นว่ามีความสำคัญเด่นชัดด้วยขนาดใหญ่เกินจริง สิ่งที่ไม่สำคัญจะไม่วาดรายละเอียด และวาดภาพคนท่าทางซ้ำ ๆ ในภาพเดียวกัน

การใช้ช่องไฟ หมายถึง การวาดเส้นด้านบน อาจใช้ขอบกระดาษด้านบนแทน ท้องฟ้าและพระอาทิตย์ การวาดภาพโดยใช้เส้นฐานหรือขอบกระดาษล่างแทนเส้นฐาน การวาดภาพผสมผสานระหว่างภาพที่มีลักษณะมองมาจากข้างบนและภาพด้านข้าง การวาดภาพแบบพับกลาง เช่น วาดภาพในลักษณะที่มีด้านซ้ายและขวา หรือด้านบนและด้านล่างเหมือนกัน การวาดภาพเป็นแบบสองมิติ การวาดภาพแบบหมุนกระดาษ การวาดภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน (X-ray) การวาดวัตถุต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันลงบนเส้นฐาน บางครั้งอาจมีเส้นฐานหลายเส้น ทุกสิ่งบนเส้นฐานอยู่ในลักษณะตั้งได้ฉาก และการยังจัดระยะระหว่างวัตถุให้สัมพันธ์กันไม่ได้

การใช้สี หมายถึง การใช้สีตรงตามวัตถุ การใช้สีในการระบายวัตถุนิดเดียวกันไม่ว่าจะอยู่ในสภาพการณ์อย่างไร บางครั้งอาจใช้สีแตกต่างกันในการระบายวัตถุนิดเดียวที่อยู่ในสภาพต่างกันและ การมีแบบใช้สีแทนวัตถุต่าง ๆ เป็นของตัวเอง ชัดเจน เช่น ต้นไม้และใบไม้เป็นสีเขียว โต๊ะ แก้วเป็นสีดำหรือสีน้ำตาล

การออกแบบ หมายถึง การออกแบบไม่มีการเขียนรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่วาดตามความเหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ (เช่น ออกแบบตกแต่งเสื้อผ้า เครื่องใช้ ทรงผม ฯลฯ) และการใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ แสดงจังหวะในการออกแบบ เช่น วาดภาพคน ต้นไม้ บ้าน แบบเดียวกันซ้ำ ๆ

สรุปได้ว่า การประเมินภาพวาดของเด็ก จะประเมินตามพัฒนาการทางศิลปะ ซึ่งเป็นการมุ่งให้เป็นไปตามพัฒนาการทางการวาดภาพ โดยแยกเป็นสามขั้นพัฒนาการ คือ ขั้นขีดเขียน ขั้นก่อนการวาดภาพที่เป็นเรื่องราว ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของตนเอง ขั้นขีดเขียน สังเกตได้จาก การขีดเขียนอย่างไม่เป็นระเบียบ การขีดเขียนอย่างมีการควบคุม และการให้ชื่อรอยขีดเขียน ขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว สังเกตได้จาก การวาดภาพคน การใช้ช่องไฟ การใช้สี และการออกแบบ ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของตนเอง สังเกตได้จาก การวาดภาพคน การใช้ช่องไฟ การใช้สี และการออกแบบ ในทุกขั้นของพัฒนาการจะมีรายละเอียดของภาพเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับอายุ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กที่เด็กได้ประสบมา ซึ่งมีผลโดยตรงต่อวาดภาพของเด็ก

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวาดภาพ นั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและ เพื่อนำผลการค้นพบนั้นไปจัดกิจกรรมศิลปะ ที่เหมาะสมกับวัยและ ความสามารถของเด็กที่ต่างกันออกไป การศึกษาพบว่าผู้ให้ความสนใจ ทำการศึกษา และวิจัยหลากหลาย ดังนี้

2.7.1 งานวิจัยในประเทศ

เพียงจิต โรจน์สุภรัตน์ (2531: 213) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ระหว่างเด็กปฐมวัยที่กิจกรรมวาดรูปเป็นกลุ่มกับเป็นรายบุคคล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นเด็กเล็ก อายุ 5-6 ปี จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยที่ทำการวาดรูปเป็นกลุ่มกับเด็กปฐมวัยที่ทำการวาดรูปเป็นรายบุคคลมีความคิดสร้างสรรค์ ทั้งในด้านความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่มและความคิดละเอียด ละอียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ทำการวาดรูปเป็นกลุ่มกับเป็นรายบุคคลภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ลัดดา ลีตระกูล (2531: 89) ได้ศึกษาขั้นพัฒนาการและ ความสามารถทางการวาดภาพคนของเด็กปฐมวัยที่มีอายุ 4-6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์และอายุที่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4-6 ขวบ จำนวน 194 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กอายุ 4-6 ขวบ ส่วนมากมีพัฒนาการทางการวาดภาพคนอยู่ในขั้นที่ 5 มากที่สุด คือ ร้อยละ 36.08 โดยพบว่า กลุ่มอายุ 4-5 ขวบมีพัฒนาการทางการวาดภาพคนอยู่ในขั้นที่ 2 คือ ร้อยละ 28.28 และกลุ่มอายุ 5-6 ขวบ มีขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพคนอยู่ในขั้นที่ 5 มากที่สุด คือร้อยละ 69 เด็กอายุ 4-6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์เน้นอ่าน - เขียนโดยพบว่า กลุ่มอายุ 4-5 ขวบ ความสามารถทางการวาดภาพคนไม่แตกต่างกัน แต่ในเด็กกลุ่มอายุ 5-6 ขวบ ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมมีความสามารถทางการวาดภาพคนมากกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์ เน้นอ่าน - เขียน และเด็กอายุ 5-6 ขวบ มีความสามารถทางการวาดภาพมากกว่าเด็กอายุ 4-5 ขวบ

เกริก ชูพันธ์ (2532: 93) ได้ศึกษารูปแบบภาพคนระบายสีของนักเรียนระดับอนุบาลกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย - หญิง กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการเขียนรูปแบบภาพคนระบายสีอยู่ในพัฒนาการศิลปะระยะคล้ายเหมือนจริง
2. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง เขียนรูปแบบภาพคนระบายสีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนชายเขียนรูปแบบภาพคนผู้ชายเต็มตัวด้านหน้าตรง ยืนสวม

เครื่องแต่งกายชุดสากล ส่วนนักเรียนหญิงเขียนรูปแบบภาพคนผู้หญิงเต็มตัว ด้านหน้าตรงยื่นสวมเครื่องแต่งกายชุดสากล

3. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีความสามารถในการเลือกใช้สีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนชายและนักเรียนหญิงใช้สีตัดกันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนนักเรียนชายใช้สีวรรณะเย็นและสีชาวดำ สีที่นักเรียนชายและนักเรียนหญิงใช้เท่ากัน คือ สีวรรณะร้อนและสีที่นักเรียนหญิงและนักเรียนชายไม่ใช้เลยคือสีกลมกลืนกัน

สคส ไช ชนะกุล (2538: 119) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนและ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพในชั้นเรียนแบบปกติมีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพนอกชั้นเรียนและ เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพในชั้นเรียนแบบปกติมีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางที่ระดับ .05

จงลักษณ์ ช่างปลื้ม (2541: 135) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความสามารถการวาดภาพจากกิจกรรมการวาดภาพ ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุ 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 42 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนชั้นปีที่ 2 หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทาน มีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์จากการทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 6 ครั้งที่ 12 และครั้งที่ 18 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของแต่ละครั้ง พบว่า การทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 18 สูงกว่าครั้งที่ 12 ครั้งที่ 6 และครั้งที่ 12 สูงกว่าครั้งที่ 6 ด้วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทาน มีความสามารถในการวาดภาพจากการทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 6 ครั้งที่ 12 และครั้งที่ 18 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของแต่ละครั้งพบว่า การทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 18 สูงกว่าครั้งที่ 12 และครั้งที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิตทวารณ เดือนฉาย (2541: 127) ได้ศึกษาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะวาดภาพนอกห้องเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิงอายุระหว่าง 4-5 ปีที่กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 30 คน ผลของการศึกษาพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่มีคะแนนทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในระดับต่ำ ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะการวาดภาพนอกห้องเรียน มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

2. เด็กปฐมวัยที่มีคะแนนทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในระดับต่ำที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะวาดภาพในห้องเรียนแบบปกติ มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เด็กปฐมวัยที่มีคะแนนทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในระดับต่ำ ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะวาดภาพนอกห้องเรียน กับเด็กปฐมวัยที่มีคะแนนทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในระดับต่ำ ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะวาดภาพในห้องเรียนแบบปกติ มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฉัฐวรรณ ขนชัยภูมิ (2546) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าในการวาดภาพกับการปั้นที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 30 คน ผลของการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นหลังได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าในการวาดภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นหลังได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าในการปั้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าในการวาดภาพกับนักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าในการปั้นมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่แตกต่าง

2.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การศึกษาการวาดภาพ ความสามารถของเด็กที่ต่างกัน เป็นสิ่งที่สำคัญ พบว่ามีนักการศึกษาต่างประเทศให้ความสนใจ บ้างจัดทำกิจกรรมในรูปแบบทดสอบ และการศึกษาในชั้นพัฒนาการที่ทำการศึกษา และวิจัยหลากหลาย ดังนี้

กู๊ดอินฟ์ (Goodenough 1929 อ้างถึงใน ฉัฐวรรณ ขนชัยภูมิ 2546: 15) ได้ศึกษาการวาดภาพคนของเด็ก โดยสร้างแบบทดสอบวาดภาพ The Goodenough Draw-a-Man Test ขึ้นจุดมุ่งหมายเพื่อหาร่องรอยทางสติปัญญามากกว่าคุณค่าทางศิลปะ โดยเอาภาพประมาณ

4,000 ภาพ ที่เด็กชายวัยต่าง ๆ กันช่วยกันวาดภาพออกมาแล้วแบ่งให้เห็นถึงพัฒนาการการวาดภาพของเด็กได้เป็น 8 ชั้น และจากการใช้แบบทดสอบของ สแตนฟอร์ด-บิเนต์ ในกลุ่มตัวอย่างเด็ก 334 คน อายุตั้งแต่ 3 -11 ปี พบว่า มีค่าสหสัมพันธ์กันสูงถึง .74

ทรอจเลอร์ (Trogler 1981: 1951-A อ้างถึงใน สุกลักษณ์ ธนเกษพิศาล 2535: 50) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การวาดภาพบ้านที่อยู่บนเชิงเขาของเด็ก” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการความเข้าใจเกี่ยวกับระยะในการวาดภาพของเด็กจากการใช้เส้นระนาบ เส้นแนวตั้ง และความสัมพันธ์และรูปทรงของบ้านกับเนินเขา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ นักเรียนเกรด 1, 3, และ เกรด 5 ในสหรัฐอเมริกา โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม เด็กกลุ่มแรกจัดให้มีส่วนร่วมในโปรแกรมเกี่ยวกับโครงสร้างของสถาปัตยกรรม ส่วนเด็กกลุ่มหลังได้รับการสอนโดยเน้นการใช้สื่อและเทคนิคทั่วไปทางศิลปะหลังจากการทดลอง 10 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่าภาพวาดของเด็กกลุ่มแรกสามารถแสดงรายละเอียด ๆ บริเวณเนินเขา รายละเอียดของสิ่งก่อสร้างได้ดีกว่ากลุ่มหลัง

กีเซล (Gesell 1940: 148-152 อ้างถึงใน ถัดดา ถีตระกูล 2531: 35-36) ได้ศึกษาพัฒนาการการวาดภาพของเด็กปฐมวัย พบว่า ระดับอายุมีความสัมพันธ์กับภาพวาดของเด็ก และกล่าวถึงลักษณะการวาดภาพของเด็กอายุ 3-5 ขวบ ว่า

อายุ 3 ขวบ ภาพที่เขียนยังคงไม่ออกกว่าเป็นภาพอะไร แต่เริ่มใช้รูปทรง

อายุ 4 ขวบ ภาพที่เขียนใช้รูปทรงต่าง ๆ กัน

อายุ 5 ขวบ เขียนภาพง่าย ๆ ได้ แต่ยังไม่แสดงให้เห็นการใช้รูปทรงต่าง ๆ อยู่

จากการศึกษารายละเอียดการเขียนภาพคน กีเซล ได้ข้อสรุปเป็นร้อยละของการเขียนภาพตามอายุต่าง ๆ โดยพบว่ารายละเอียดของภาพที่เขียนของเด็กที่มีอายุ 3, 4, 5, 6 ขวบ ดังนี้

การวาดภาพศีรษะ	คิดเป็นร้อยละ 24, 79, 95, 100	การวาดภาพตา	คิดเป็นร้อยละ 12, 52, 88, 83
การวาดภาพขา	คิดเป็นร้อยละ 12, 42, 86, 100	การวาดภาพปาก	คิดเป็นร้อยละ 12, 42, 82, 83
การวาดภาพลำตัว	คิดเป็นร้อยละ 6, 35, 67, 89	การวาดภาพเท้า	คิดเป็นร้อยละ 6, 32, 63, 95
การวาดภาพจมูก	คิดเป็นร้อยละ 0, 23, 79, 83	การวาดภาพแขน	คิดเป็นร้อยละ 0, 13, 54, 78
การวาดภาพมือ	คิดเป็นร้อยละ 0, 10, 16, 56	การวาดภาพผม	คิดเป็นร้อยละ 6, 6, 32, 28
การวาดภาพนิ้ว	คิดเป็นร้อยละ 0, 3, 25, 33	การวาดภาพหู	คิดเป็นร้อยละ 0, 3, 11, 32
การวาดภาพคอ	คิดเป็นร้อยละ 0, 0, 9, 56	การวาดภาพหมวก	คิดเป็นร้อยละ 0, 3, 16, 50
การวาดภาพเสื้อผ้า	คิดเป็นร้อยละ 0, 3, 4, 44	การวาดภาพกระดุม	คิดเป็นร้อยละ 0, 0, 18, 22

เทลเลอร์ และบาชาราห์ (Taylor and Bacharach. 1981: 373-375 อ้างถึงใน ลัดดา ลีตระกูล 2531: 36-37) ได้ทำ การศึกษาทฤษฎีแห่งพัฒนาการในการวาดภาพของเด็ก โดยศึกษาเด็ก 3 ระดับอายุ คือ อายุ 3-4 ขวบ อายุ 4-5 ขวบ และ 5-6 ขวบ ที่กำลังอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็ก กลางวัน จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 99 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ บัตรภาพคนจำนวน 5 แผ่น แต่ละแผ่นมีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบของภาพคน คือแบบที่ 1 เป็นภาพคนที่มี ความสมบูรณ์ คือ มีศีรษะ ลำตัว แขนและขา แบบที่ 2 เป็นภาพคนที่แขนต่อจากศีรษะ แบบที่ 3 เป็นภาพคนที่มีแขนและขาต่อจากศีรษะ ไม่มีลำตัว โดยเด็กแต่ละคนจะได้เลือกว่าภาพใดภาพหนึ่ง เป็นภาพที่เหมือนคนมากที่สุด แบบที่เด็กเลือกจะถูกบันทึกไว้ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเก็บภาพแบบ ที่ 2 และ 3 ออก เหลือไว้เพียงแบบที่ 1 จากนั้นจึงให้เด็กวาดภาพคนที่สมบูรณ์ตามแบบที่ 1 ปรากฏ ว่า ภาพที่เด็กทั้งหมดวาดแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ แบบที่ 1 วาดภาพแบบนามธรรม เป็นภาพ ลักษณะขีดเขียน แบบที่ 2 วาดภาพที่มีลักษณะคล้ายลูกบอล คือ มีแขนขาต่อจากศีรษะ แบบที่ 3 วาดภาพคนได้สมบูรณ์ ข้อมูลที่ได้ชี้ให้เห็นความเกี่ยวข้องกัน 3 ประการ คือ ประการแรก อายุของ เด็กกับแบบของภาพที่เด็กวาด ประการที่สอง อายุของเด็กกับการเลือกภาพ และประการที่สาม การเลือกภาพกับแบบของภาพที่เด็กวาด

ผลของการศึกษาพบว่า เด็กที่มีอายุน้อยจะวาดภาพแบบนามธรรมมากกว่าเด็กที่มี อายุมากกว่า โดยพบว่าเด็กที่มีอายุ 3, 4, 5 ขวบ วาดภาพแบบนามธรรมคิดเป็นร้อยละ 45 ,12 และ 0 ตามลำดับ สำหรับการวาดภาพคนที่สมบูรณ์คิดเป็นร้อยละ 12 , 42 และ 88 ตามลำดับ ข้อสังเกตในการวิจัยครั้งนี้คือ เด็กที่วาดภาพแบบนามธรรมและเด็กที่วาดภาพคน ได้สมบูรณ์นั้น ส่วนใหญ่เลือกภาพแบบที่ 1 ว่าเป็นภาพที่เหมือนคนมากที่สุด แต่เด็กที่วาดภาพคล้ายลูกบอลเลือก ภาพคนแบบที่ 2 คือแบบเดียวกับที่ตนวาดมากที่สุด ข้อสังเกตนี้เทลเลอร์ และบาชาราห์ ต่างเห็นว่า เป็นสิ่งสำคัญที่น่าจะมีการศึกษาต่อว่า การเปลี่ยนแปลงรูปคนที่เด็กเลือกนั้นน่าจะมีผลมาจากการ ค้นพบบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับวัตถุหรือสิ่งที่วาด ซึ่งมีอิทธิพลต่อความรู้ความสนใจของเด็ก ในช่วงระยะต่าง ๆ กัน ดังนั้นสิ่งที่เด็กบรรยายเป็นภาพวาดจึงน่าจะเป็นประโยชน์ที่จะค้นพบว่า เด็กเปลี่ยนแปลงความรู้หรือความทรงจำในทิศทางใด ให้ถึงเห็นว่าอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมนั้น อาจมีผลให้การวาดภาพเปลี่ยนแปลงไป และในขณะเดียวกันก็อาจใช้ความสามารถในการวาดภาพ เป็นเครื่องมือศึกษาเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กได้ นอกเหนือจากการศึกษาภาพวาดในแง่ ของพัฒนาการเท่านั้น

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยในประเทศและต่างประเทศพบว่าการวาดภาพของเด็ก ปฐมวัยจะสนองตอบความต้องการภายในของเด็กเปรียบได้กับการสื่อสารระหว่างตนเองและการ ถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่น โดยใช้ภาษาของการวาดภาพ เพื่อที่จะให้ผู้อื่นได้รับรู้ นอกจากนั้น

ความสามารถทางการวาดภาพของเด็กยังส่งผลถึงการดำเนินชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่
ให้เห็นความแตกต่างทางความคิด แต่ไม่แตกต่างกันในการทำงานศิลปะของเด็กวัยนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษา เรื่องการวิเคราะห์ภาพวาดของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดลานนาบุญ จังหวัดนนทบุรี ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาและเสนอหัวข้อการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในแต่ละขั้นมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ชั้นอนุบาล ปีที่ 2 โรงเรียนวัดลานนาบุญ

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษา อยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนวัดลานนาบุญ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มและสุ่มแบบระบบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ แบบสังเกตการวาดภาพ โดยมีขั้นตอนพัฒนา ดังนี้

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

การศึกษาค้างนี้ผู้ศึกษาได้จัดทำแบบสังเกตการวาดภาพ ซึ่งเป็นแบบสังเกตรายการ (Checklist) แบ่งเป็นขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และ ขั้นที่ 3

2.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้ศึกษาได้พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบสังเกตการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 2.2.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวาดภาพของเด็กปฐมวัย
- 2.2.2 นำแบบสังเกตการวาดภาพให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาและปรับแก้ตามคำแนะนำ
- 2.2.3 นำแบบสังเกตการวาดภาพที่ผ่านการพิจารณาของอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนพิจารณาความเหมาะสมของขั้นตอนการพัฒนาทางศิลปะภาษาที่ใช้ เวลาในการสังเกต และ ปรับแก้ตามคำแนะนำ
- 2.2.4 นำแบบสังเกตการวาดภาพไปทำการสังเกตการวาดภาพของเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาความสอดคล้องของผลการสังเกต
- 2.2.5 นำแบบสังเกตไปสังเกตการวาดภาพของกลุ่มตัวอย่าง 5 คน โดยผู้วิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาดังนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 ผู้ศึกษาได้นำแบบสังเกตการวาดภาพที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมาใช้ในการสังเกตภาพวาดของเด็กปฐมวัยโดยทำการสังเกตเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที
- 3.2 เมื่อสิ้นสุดการสังเกต 8 สัปดาห์ ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะข้อมูลเชิงพรรณนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำผลการสังเกตการวาดภาพของเด็กปฐมวัยมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพในลักษณะของข้อมูลเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ภาพวาดของเด็กปฐมวัย โรงเรียนวัดลานนาบุญ
จังหวัดนนทบุรี ผู้ศึกษาขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตาม
ทฤษฎีของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

ตอนที่ 2 ลักษณะการวาดภาพของเด็กปฐมวัยทั้ง 5 คน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตามทฤษฎีของ

วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

ตารางที่ 4.1 ผลพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยทั้ง 5 คน

ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตามเกณฑ์ ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld)	สรุปผลของภาพวาด นักเรียนคนที่					ข้อสังเกต
	1	2	3	4	5	
1.ขั้นขีดเขียน						
1.1 การขีดเขียนอย่างไม่เป็นระเบียบ						
- เส้นยุ่งเหยิง ไม่เป็นระเบียบ	-	-	-	-	-	
1.2 ขีดเขียนอย่างมีการควบคุม						
- เส้นโค้ง	-	-	✓	-	-	
- เส้นตรง	-	-	✓	-	-	
- เส้นแนวตั้ง	-	-	✓	-	-	
- เส้นแนวนอน	-	-	✓	-	-	
- วงกลม	-	-	✓	-	-	

ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตามเกณฑ์ ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld)	สรุปผลของภาพวาด นักเรียนคนที่					ข้อสังเกต
	1	2	3	4	5	
1.3 ชื่อรอยขีดเขียน						
- เด็กเริ่มพูดอธิบายภาพ ให้ชื่อรอยขีดเขียน ของตน	-	-	-	-	-	
2. ขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว						
2.1 การวาดภาพคน						
- วาดวงกลมแทนหัว	✓	✓	✓	✓	-	
- วาดเส้นตรงเป็นแขน ขา	✓	✓	✓	✓	-	
* - อาจมีลำตัว หน้าตา	-	-	✓	-	-	
2.2 การใช้ช่องไฟ						
- ไม่มีระเบียบ	-	-	✓	-	-	
- ไม่ได้ใช้ช่องไฟที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่ง ต่าง ๆ	-	-	✓	-	-	
2.3 การใช้สี						
- ใช้สีสะอาดตา	✓	✓	✓	✓	✓	ทุกคนใช้สี ที่มีความ สดใสและสี ที่ตัดกัน
- ใช้สีไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริง	-	✓	✓	-	-	
* - อาจใช้สีที่ตรงกับความเป็นจริง	✓	✓	✓	✓	✓	
2.4 การออกแบบ						
- ไม่มีการออกแบบรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่วาดตาม ความเหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ	-	-	✓	-	-	
3. ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของ ตนเอง						
3.1 การวาดภาพคน						
- วาดภาพเฉพาะด้านหน้า (หน้าตรง)	✓	✓	✓	✓	✓	
- วาดตา จมูก ปาก ด้วยสัญลักษณ์ง่าย ๆ และแตกต่างกัน เช่น จุด วงกลม เส้นตั้ง เส้นนอน	✓	✓	✓	✓	✓	

ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตามเกณฑ์ ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld)	สรุปผลของภาพวาด นักเรียนคนที่					ข้อสังเกต
	1	2	3	4	5	
- วาดมือ แขน ขา และเท้า ผิดไปจากลักษณะความเป็นจริง	✓	✓	✓	✓	✓	
- อาจวาดแสดงเสื้อผ้าโดยใช้รูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ฯลฯ	✓	✓	✓	✓	✓	
- วาดภาพเน้นส่วนที่เห็นว่ามีความสำคัญเด่นชัดด้วยขนาดที่ใหญ่เกินจริง สิ่งที่เห็นว่าไม่สำคัญจะไม่วาดรายละเอียด	-	-	✓	-	✓	
- วาดภาพคนท่าทางซ้ำ ๆ ในภาพเดียวกัน	✓	-	✓	-	✓	
3.2 การใช้ช่องไฟ						
- วาดเส้นด้านบน อาจใช้ขอบกระดาษด้านบนแทนท้องฟ้าและ พระอาทิตย์	✓	✓	✓	✓	✓	
- วาดภาพโดยใช้เส้นฐานหรือขอบกระดาษล่างแทนเส้นฐาน	✓	✓	-	✓	✓	
- วาดภาพผสมผสานระหว่างภาพที่มีลักษณะมองมาจากข้างบนและภาพด้านข้าง	-	✓	✓	✓	✓	
- วาดภาพแบบพับกลาง เช่น วาดภาพในลักษณะที่มีด้านซ้ายและขวา หรือด้านบนและด้านล่างเหมือนกัน	-	-	-	-	-	
- วาดภาพเป็นแบบสองมิติ	✓	✓	✓		-	
- วาดภาพแบบหมุนกระดาษ	-	-	-	-	-	
- วาดภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน (X-ray)	✓	✓	-	-	-	
- วาดวัตถุต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันลงบนเส้นฐาน บางครั้งอาจ มีเส้นฐานหลายเส้น และทุกสิ่งบนเส้นฐานอยู่ในลักษณะตั้งได้จาก	✓	✓	✓	✓	✓	
- ยังจัดระยะระหว่างวัตถุให้สัมพันธ์กันไม่ได้						
3.3 การใช้สี						
- ใช้สีตรงตามวัตถุ	-	✓	-	-	-	
- ใช้สีในการระบายวัตถุนิคเดียวกันไม่ว่าจะอยู่ในสภาพการณ์อย่างไร	✓	✓	-	✓	✓	
*- อาจใช้สีแตกต่างกันในการระบายวัตถุนิคเดียวที่อยู่ในสภาพต่างกัน	-	-	-	-	-	

ขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยตามเกณฑ์ ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld)	สรุปผลของภาพวาด นักเรียนคนที่					ข้อสังเกต
	1	2	3	4	5	
- มีแบบการใช้สีแทนวัตถุต่าง ๆ เป็นของตัวเอง ชัดเจน เช่น ต้นไม้และใบไม้เป็นสีเขียว โด่ะ แก้วเป็นสีดำหรือสี น้ำตาล	✓	✓	-	✓	✓	
3.4 การออกแบบ						
- ไม่มีการออกแบบเขียนรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่วาด ตามความเหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ (เช่น ออกแบบ ตกแต่งเสื้อผ้า เครื่องใช้ ทรงผม ฯลฯ)	✓	✓	✓	✓	-	
- ใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ แสดงจังหวะในการออกแบบ เช่น การวาดภาพคน ต้นไม้ บ้าน แบบเดียวกันซ้ำ ๆ	✓	✓	✓	✓	✓	

การวาดภาพของเด็กคนที่ 1

การวาดภาพคน มีลักษณะการวาดภาพคล้ายหุ่นยนต์ มีหน้าตา แขน ขา ส่วนของ
ลำตัวใช้รูปทรงสี่เหลี่ยม สัปดาห์ที่ 4 การวาดภาพคนมี 2 แบบ คือแบบกางปลาและมีรูปร่างคนที่
สมบูรณ์ขึ้น โดยมีรูปทรงเรขาคณิตประกอบกัน สัปดาห์ที่ 5-6 การวาดภาพคนสมบูรณ์มากขึ้น
สังเกตได้จากการวาดมีความชัดเจนมีส่วนประกอบของรูปคนชัดเจน สัปดาห์ที่ 7 การวาดภาพคน
คล้ายกางปลา

การใช้ช่องไฟ มีลักษณะการวาดเส้นบนแทนท้องฟ้า ด้านล่างแทนพื้นดินและ ใช้เส้น
ฐานจากขอบกระดาษล่าง การวาดภาพเป็นสองมิติ การวาดภาพแบบเอ็กซ์เรย์และ การวาดทุกสิ่งที่
สัมพันธ์ลงบนเส้นฐานในลักษณะตั้งได้ฉาก

การใช้สี เน้นสีสะอาดสดใส น่าสนใจ และในบางครั้งมีการใช้สีที่ตรงกับวัตถุความ
เป็นจริง เช่น การระบายสีต้นไม้ ท้องฟ้า การใช้สีตัดกันเพื่อให้ภาพมีความชัดเจน

การออกแบบ ไม่มีการออกแบบที่เหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ มีเพียงการใช้
สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ เช่น การวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน

ลักษณะอื่น ๆ ที่ปรากฏ

1. การวาดภาพส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวเด็ก เช่น คน ต้นไม้ ท้องฟ้า พื้นดิน
รถยนต์ บ้านที่มีลักษณะเป็นตึกสูงใช้รูปทรงสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมเป็นส่วนประกอบ

2. การใช้สีระบายภาพ เช่น สีดำวาดตัวภาพ และใช้สีอ่อนระบายเพื่อให้ภาพ

น่าสนใจ มองเห็นได้ชัดเจน

3. การวาดภาพรถยนต์หลากหลายแบบ (ส่วนใหญ่) และมีเปลี่ยนแปลงในแต่ละสัปดาห์ เช่น รูปแบบรถยนต์ สี เป็นต้น

4. การลงน้ำหนักของเส้นมีความชัดเจนตามลำดับ เนื้อหาของภาพมีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น การวาดภาพมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การวาดภาพของเด็กคนที่ 2

การวาดภาพคน ในสัปดาห์แรกใช้รูปสี่เหลี่ยมแทนศีรษะและลำตัวไม่มีแขน แต่มีขาและปลายเท้ามีเส้นตรงแยกสามแฉกเป็นส่วนประกอบ สัปดาห์ที่ 3 มีความชัดเจนในเรื่องของรูปร่างใช้วงกลมแทนศีรษะลำตัวยาวด้วยรูปสี่เหลี่ยมมีขา สัปดาห์ที่ 5 มีลักษณะภาพคนมีหูคล้ายกับสัตว์ มีลำตัว หน้าตา แขน ขา และในสัปดาห์ที่ 8 การวาดภาพคนมีการสร้างรายละเอียดเพิ่มขึ้น ส่วนประกอบของร่างกายสมบูรณ์ขึ้น และมีการวาดภาพแบบกางปลาร่วมอยู่ด้วย

การใช้ช่องไฟ มีลักษณะการวาดเส้นบนแทนท้องฟ้า และพระอาทิตย์ ด้านล่างแทนเส้นฐานมีการผสมผสานภาพที่มองมาจากด้านบนและภาพด้านข้าง สังเกตได้ในสัปดาห์ที่ 3-5 การวาดภาพสองมิติ การวาดภาพแบบเอ็กซ์เรย์ ในสัปดาห์ที่ 5 และ 8 การวาดมีเส้นฐานที่มีความมั่นคงสามารถรองรับในเรื่องของน้ำหนักภาพอยู่ในลักษณะตั้งได้ฉาก

การใช้สี ใช้สีสะอาดตาและสีที่ตัดกันเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในบางภาพใช้สีได้ตรงตามวัตถุ เช่น ภาพต้นไม้เป็นสีเขียว ส่วนลำต้นสีน้ำตาล

การออกแบบ ไม่มีการออกแบบที่เหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ มีเพียงการใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ เช่น การวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน

ลักษณะอื่น ๆ ที่ปรากฏ

1. การวาดภาพจากประสบการณ์ของคนที่พบเห็นส่วนใหญ่จะวาดภาพสัตว์น้ำ และก่อนการวาดภาพจะมีลักษณะการตีกรอบขอบกระดาษ

2. การวาดภาพมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในแต่ละสัปดาห์สังเกตเห็นความแตกต่างได้ชัดเจน ในเรื่องของการจัดภาพให้สัมพันธ์กับความเป็นจริง

3. การวาดภาพส่วนใหญ่เป็นแบบการสร้างโครงร่างของภาพ ที่ไม่เน้นการระบายสี หากมีการใช้สีตัดกันเพื่อสร้างภาพให้มีความชัดเจน

การวาดภาพของเด็กคนที่ 3

การวาดภาพคน ในสัปดาห์แรกมีลักษณะคล้ายปั้นปึกผสม มีหน้าตา แขนขา ไม่มีลำตัว สัปดาห์ที่ 2 การวาดวงกลมแทนศีรษะ มีส่วนประกอบของใบหน้า เช่น ตา ปาก หู มีเส้นตรงลากออกจากวงกลม บน-ล่าง-ซ้าย-ขวา แทนแขนขา มีมือที่ได้จากการวาดเส้นตรงสั้น ๆ 5 เส้น สัปดาห์ที่ 4 สิ่ง que เพิ่มขึ้นมา คือ ลำตัวใช้รูปทรงเรขาคณิต ปลายแขนและปลายขาปรากฏนิ้วมือนิ้วเท้า ส่วนอีกภาพลำตัวมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม มีลายตารางแทนเสื้อผ้า มีแขน แต่ไม่มีขา สัปดาห์ที่ 5 การวาดภาพใบหน้ามีคิ้วอยู่เหนือดวงตาทั้งสองข้าง สัปดาห์ที่ 6 ภาพแรก คล้ายสัปดาห์ที่ 5 ส่วนดวงตาหายไปข้างหนึ่ง และมุมขวาด้านล่างของภาพแรกมีการวาดภาพคนไม่มีลำตัว มีเส้นตรงลากออกจากวงกลมโดยรอบมีหน้าตา ภาพที่สอง ภาพใบหน้าคน สิ่งก็คือ ทรงผม และจมูก สัปดาห์ที่ 8 ในภาพแรก เป็นภาพขนาดเล็กมีจุดตรงกลางลำตัวคล้ายสะอึก ภาพที่สอง การวาดภาพคนมีความชัดเจน ในลักษณะของใบหน้าสังเกตจมูกแล้วพบว่าด้านข้างของเส้นตรงมีวงกลมด้านซ้าย-ขวา ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับรูจมูก

การใช้ช่องไฟ ในสัปดาห์แรกไม่มีระเบียบและไม่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ สัปดาห์ที่ 3, 5, 6 เริ่มใช้เส้นบนแทนท้องฟ้าและพระอาทิตย์ และวาดวัตถุต่าง ๆ อยู่บนเส้นฐานอยู่ในลักษณะตั้งได้ฉาก

การใช้สี เน้นการใช้สีสะอาดตา สีสดกัน และไม่สัมพันธ์กับวัตถุ

การออกแบบ ไม่มี การออกแบบที่เหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ มีเพียงการใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ เช่น การวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน

ลักษณะอื่น ๆ ที่ปรากฏ

1. การวาดภาพเป็นการวาดที่มีรายละเอียดของการใช้เส้น สี รูปทรง เริ่มต้นที่ชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3 ตามลำดับ แต่พัฒนาการทางการวาดภาพส่วนใหญ่อยู่ในชั้นที่ 2 ชั้นก่อนการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว
2. การระบายสีภาพที่วาดไม่มีทิศทางที่แน่นอนการวาดภาพของนักเรียนคนที่ 3 เป็นลักษณะการวาดตามความรู้สึกโดยการขีดตนเองส่วนภาพที่ได้มีพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ และเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งภาพ น้ำหนักของเส้น และรายละเอียดของการลงสีมีความหนัก-เบา
3. การวาดภาพเน้นการวาดเกี่ยวกับตนเองเป็นหลักในการสร้างภาพ และในการวาดนั้นมีการพัฒนาในรูปร่างลักษณะ ท่าทาง การลงจุดเน้นที่น่าสนใจลงไป

การวาดภาพของเด็กคนที่ 4

การวาดภาพคน ในสัปดาห์แรกการวาดภาพคนมีความสมบูรณ์ เช่นส่วนประกอบของหน้าตา รูปร่าง แขน ขา สัปดาห์ที่ 3 ภาพคนมีขนาดเล็กมากอยู่ในตำแหน่งมุมซ้ายด้านล่างของภาพแรก สัปดาห์ที่ 7 มีขนาดเล็กและไม่ชัดเจน และปรากฏภาพคนที่สมบูรณ์อีกครั้งในสัปดาห์สุดท้ายเป็นภาพของการออกแบบทรงผมที่เป็นผมหยิกเป็นลอน ถ้าตัวใช้รูปทรงเรขาคณิต มีการออกแบบเสื้อผ้า ไม่มีแขน แต่มีขา วาดหน้าตาอย่างชัดเจน

การใช้ช่องไฟ การวาดเส้นด้านบนแทนท้องฟ้า พระอาทิตย์ และใช้เส้นฐานด้านล่างแทนพื้นดิน พื้นน้ำ การวาดวัตถุที่มีความสัมพันธ์ลงบนเส้นฐานอยู่ในลักษณะตั้งได้ฉาก

การใช้สี ใช้สีสะอาดตาเน้นสีฟ้าเป็นหลักในการระบายภาพพื้นน้ำ ท้องฟ้าและเน้นสดใส การระบายสีภาพบางภาพมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง เช่น ภาพต้นไม้

การออกแบบ ไม่มีการออกแบบที่เหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ มีเพียงการใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ เช่น การวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน

ลักษณะอื่น ๆ ที่ปรากฏ

1. การวาดภาพเป็นการวาดแบบเดียวกันซ้ำ ๆ แต่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้นในแต่ละภาพเมื่อเวลาผ่านไป
2. การใช้เส้น สี มีความชัดเจนมากขึ้น และใกล้เคียงกับความเป็นจริง
3. การวาดภาพส่วนใหญ่สร้างความสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตประจำวันที่อยู่ในสังคมสามารถวาดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนส่วนใหญ่ที่ผูกพันกับสายน้ำ

การวาดภาพของเด็กคนที่ 5

การวาดภาพคน ในสัปดาห์ที่ 1 ภาพแรกการวาดภาพคนนั้นจะวาดวงกลมแทนศีรษะ และมีเส้นรัศมีโดยรอบ มีหน้าตา ภาพที่สองมีการต่อลำตัวโดยใช้เส้นตรงที่มีแขน ขา สัปดาห์ที่ 2 มีการเพิ่มรายละเอียดของลำตัว โดยใช้รูปทรงเรขาคณิตต่อเป็นแขน ขา การวาดภาพมือมีลักษณะคล้ายกลั้มของปู สัปดาห์ที่ 3 การวาดภาพคนสมบูรณ์ขึ้น มีส่วนประกอบของร่างกายครบ แต่ลักษณะคล้ายสัปดาห์ที่ 2 ส่วนรองเท้าวาดให้มีความชัดเจน สัปดาห์ที่ 4 สิ่งที่เพิ่มคือทรงผมที่แปลไป สัปดาห์ที่ 5 การวาดภาพคนที่มีท่าทางการวิ่งเล่น 2 คน สัปดาห์ที่ 6 ภาพคนมีหลายท่าทาง มีลำตัวที่ใช้รูปทรงสามเหลี่ยม ส่วนแขน ขานั้น ใช้เส้นตรงเป็นส่วนประกอบและศีรษะมีทรงผมที่เปลี่ยนไป สัปดาห์ที่ 7 และ 8 ท่าทางการแสดงออกของภาพคนเปลี่ยนไป

การใช้ช่องไฟ มีการใช้เส้นด้านบนแทนท้องฟ้า พระอาทิตย์ และใช้ขอบกระดาษล่าง แทนเส้นฐาน เป็นพื้นดิน พื้นน้ำ มีการวาดภาพที่มีลักษณะการมองมาจากข้างบนและด้านข้าง และการวาดแบบเอ็กซ์เรย์ และการวาดวัตถุต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันลงบนเส้นฐานอยู่ได้ในลักษณะของการตั้งฉาก

การใช้สี ใช้สีสะอาดตา เน้นการใช้สีสดใสและการใช้สีแบ่งพื้นที่ เพื่อให้ภาพเกิดมิติ เป็นที่น่าสนใจ การใช้สีมีความใกล้เคียงกับวัตถุจริง เช่น ต้นไม้ ท้องฟ้า พระอาทิตย์

การออกแบบ ไม่มีการออกแบบที่เหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ มีเพียงการใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ เช่น การวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน

ลักษณะอื่น ๆ ที่ปรากฏ

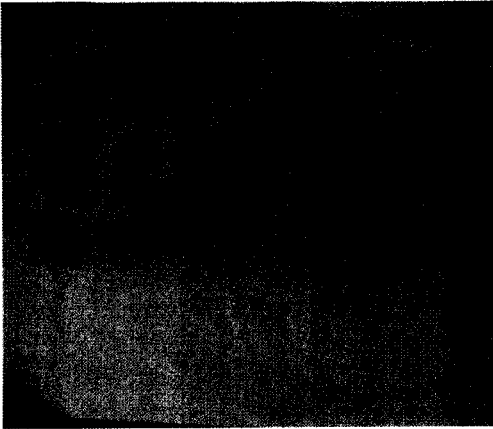
1. การวาดภาพคนมีหลายท่าทางที่แสดงออกในแต่ละครั้ง และมีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เปลี่ยนแปลงทุกครั้งทีวาดภาพ

2. การจัดภาพให้มีความน่าสนใจโดยใช้สีเป็นตัวแสดงออก มีความมั่นใจในการใช้สีที่หลากหลายซึ่งทำให้ภาพนั้นมีความชัดเจน โดดเด่น

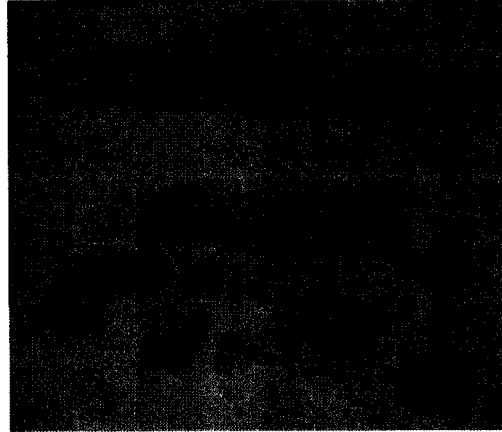
ตอนที่ 2 ลักษณะการวาดภาพของเด็กปฐมวัยทั้ง 5 คน

การวาดภาพของเด็กคนที่ 1

ภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.2

การวาดภาพของเด็กคนที่ 1 ในภาพที่ 4.1 มีลักษณะการใช้รูปทรงเรขาคณิตประกอบกัน เป็นที่พักอาศัย มีส่วนประกอบเช่น หลังคา หน้าต่าง ตัวบ้าน และมีการแบ่งสัดส่วนของพื้นที่เป็น ช่องว่างการวาดภาพของต้นไม้มีความสูงเท่ากับตัวบ้าน แสดงให้เห็นว่าเด็กเป็นส่วนหนึ่งของ สิ่งแวดล้อมและมุมบนขวามีการเขียนเลขสอง เครื่องหมายบวก เท่ากับ และภาษาอังกฤษตัวดี ซึ่ง แสดงถึงเด็กเริ่มมีการเรียนรู้ สนใจในเรื่องการเรียนรู้ เขียน อ่านบ้างแล้ว การใช้สีในการระบายภาพ ที่วาดเป็นการใช้สีที่อยู่ในวรรณะเย็นและการใช้สีเพื่อแบ่งการตัวภาพและพื้นที่ที่ระบายทำให้ภาพมี ความชัดเจน

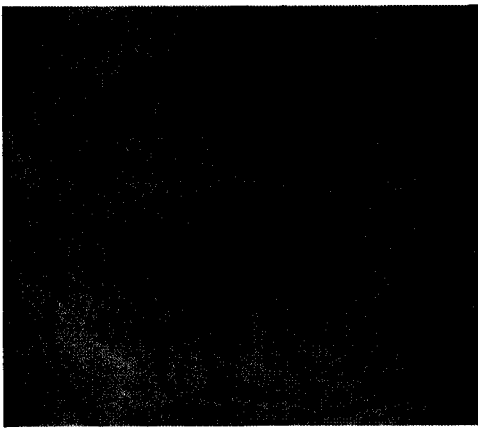
การวาดภาพที่ 4.2 มีลักษณะการวาดภาพที่พัฒนาขึ้น โดยการวาดองค์ประกอบของภาพ ทำได้ดีมีความสมดุลบน-ล่าง-ซ้าย-ขวา เช่น การวาดท้องฟ้า พระอาทิตย์ การใช้เส้นมีน้ำหนัก ต่อเนื่องการใช้เส้นฐานแบ่งเขตถนนมีรถยนต์ที่มีรูปร่าง ขนาดของต่างกันอยู่บนถนนนั้น ทำให้ ทราบว่า เด็กมีความสนใจ มีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวและแสดงตน เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม และสังคมที่มีวิถีชีวิต การใช้สีเพื่อระบายนั้นยังคงใช้สีวรรณะเย็น เป็นส่วนใหญ่และ การใช้สีแบ่งการวาดตัวภาพและพื้นที่ที่ระบายต่างกัน

การวาดภาพที่ 4.1 และ 4.2 มีความแตกต่างในลักษณะการวาดภาพทั้งสองภาพ สิ่งที่ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนคือ การสร้างรายละเอียดของภาพได้เพิ่มมากขึ้น มีการใช้เส้นวาดเป็น

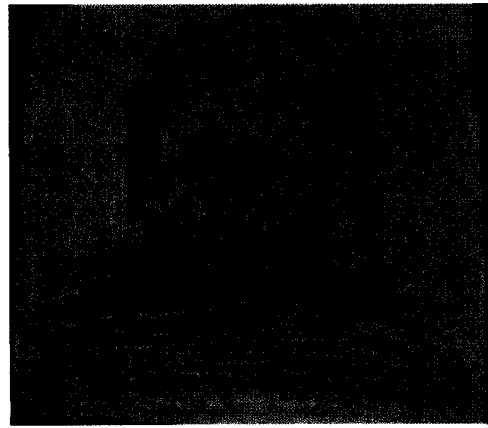
รูปทรงที่น่าสนใจ การใช้สีที่มีความหลากหลาย และการวาดองค์ประกอบของภาพเพื่อแสดงออกซึ่งความคิด ความรู้สึก ความสนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการสร้างผลงานของเด็ก

การวาดภาพของเด็กคนที่ 2

ภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.4

การวาดภาพของเด็กคนที่ 2 ในภาพที่ 4.3 มีลักษณะการวาดภาพแบบการสร้างภาพในกรอบรูปการใช้เส้นที่มีความต่อเนื่องเป็นสีเหลี่ยม ภาพแสดงออกเป็นเสมือนโครงร่าง ไม่มีการระบายสีเพียงแต่ลากเส้นสำหรับร่างภาพเท่านั้น ในส่วนของการวาดภาพคนเป็นการเริ่มต้นวาดที่ใกล้เคียงกับรูปร่างคน

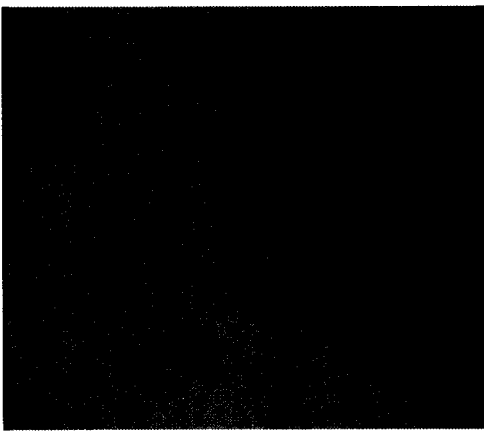
การวาดภาพที่ 4.4 มีลักษณะการวาดภาพแบบเอ็กซ์เรย์สามารถมองเห็นคนที่อาศัยอยู่ในบ้านทะลุเห็นภายใน การวาดภาพคนมีลักษณะที่พัฒนาขึ้นจากเดิม โดยการใช้รูปทรงเรขาคณิตมาเป็นส่วนประกอบของรูปร่างให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การวาดเส้นฐานแทนพื้นดิน ที่เป็นที่ตั้งของบ้าน และการขึ้นของคน แสดงให้เห็นว่าเด็กสามารถนำตนเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมรอบตัวและการดำรงชีวิต การใช้สีจะเห็นว่าเด็กเลือกสีที่มีความเป็นพื้นดินและพื้นน้ำใกล้เคียงกับความเป็นจริง

การวาดภาพที่ 4.3 และ 4.4 มีความแตกต่างในลักษณะการวาดภาพทั้งสองภาพ สิ่งที่แสดงออกได้ชัดเจนคือ การวาดภาพที่เป็นเพียงโครงร่างเปลี่ยนเป็นการวาดภาพที่มีลักษณะของภาพมิติ ทั้งการวาดภาพคน การใช้สี การวาดเส้นมีความมั่นคง สามารถแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความสนใจ และแสดงออกในการใช้ชีวิตที่ไม่มีเพียงลำพัง ซึ่งการอยู่ร่วมในสังคมจะเริ่มที่สองคนเป็นต้นไป การวาดมีความสมดุลบน-ล่าง-ซ้าย-ขวา สามารถจัดองค์ประกอบของภาพได้ดี การใช้สี

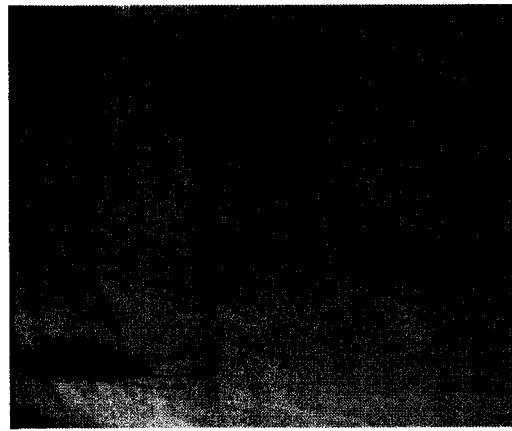
เน้นการใช้สีวรรณะเย็นเป็นหลักหากแต่ภาพมีความสดใสและเรียบง่าย ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการสร้างภาพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะส่วนบุคคลซึ่งก่อนที่เด็กจะสร้างภาพเด็กต้องสร้างความเข้าใจในสภาพแวดล้อมของการอยู่ร่วมกันในครอบครัวจากบ้านและก่อตัวกลายเป็นการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

การวาดภาพของเด็กคนที่ 3

ภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.6

การวาดภาพของเด็กคนที่ 3 ในการวาดภาพที่ 4.5 มีลักษณะการใช้วงกลม เส้นตรงขีดเป็นเส้นสั้น ๆ ไม่ปรากฏภาพคน การวาดภาพเป็นไปแบบการทดลองเล่นกับสีเท่านั้น การใช้สีเน้นการใช้สีวรรณะเย็นและมีการใช้สีวรรณะร้อนบ้างเล็กน้อย ไม่มีการระบายสีภาพนอกจากการขีดเส้นเพื่อให้เกิดการแสดงออกของสี

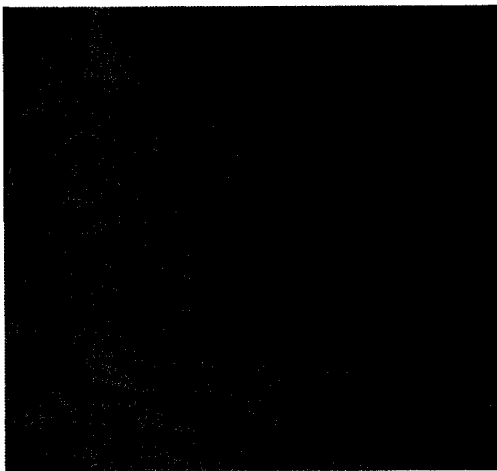
การวาดภาพที่ 4.6 มีลักษณะการวาดภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น การวาดภาพคน ที่เป็นรูปร่างที่ค่อนข้างใกล้เคียงกับความเป็นจริงแสดงส่วนประกอบของร่างกาย เช่น การวาดศีรษะส่วนของหน้าตา ลำตัว โดยมีแขนและขาที่ปลายของแขนและเท้าแสดงจำนวนนิ้วมือ เล็บ ขนาดของมือ เท้า นอกจากนั้นยังมีการวาดเส้นฐานรองรับส่วนของเท้าเสมือนการยืนด้วยเท้าบนพื้นดิน การใช้สีเน้นการใช้สีวรรณะเย็นและร้อนบ้างในบางส่วนของภาพ จุดไหนเด่นจะเลือกสีที่มีความเข้ม เพื่อให้ภาพมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

การวาดภาพที่ 4.5 และ 4.6 มีความแตกต่างในลักษณะการวาดภาพทั้งสองภาพ สิ่งที่แสดงได้ชัดคือ การเปลี่ยนแปลงของการวาดภาพที่มีการจัดองค์ประกอบของภาพมีความโดดเด่น โดยการเริ่มต้นที่ตนเอง ซึ่งการที่เด็กสามารถวาดภาพเกี่ยวกับตนเองได้นั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าเด็กยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เข้าใจสิ่งที่เป็นตนเอง และแสดงออกให้ผู้อื่นรับรู้ว่าคุณคิด รู้สึก และ

สื่อสิ่งที่คุณสนใจในสิ่งใดบ้าง ต้องการให้ผู้อื่นแสดงออกอย่างไรบ้างกับตนเอง การใช้สีมีความน่าสนใจตรงที่ เมื่อเด็กต้องการเน้นที่ส่วนใดหรือคิดว่าส่วนใดสำคัญจะให้สีที่มีการกด ถู ไปมา เพื่อให้เนื้อสีมีความเข้มข้นสูง หรือการระบายด้วยความถี่ซึ่งต้องใช้แรงกดของกล้ามเนื้อเล็กเป็นส่วนสำคัญต่อการวาดภาพของเด็ก

การวาดภาพของเด็กคนที่ 4

ภาพที่ 4.7

ภาพที่ 4.8

การวาดภาพของเด็กคนที่ 4 ในการวาดภาพที่ 4.7 มีลักษณะการวาดลายเส้น ซึ่งอาจจะ เป็นพื้นน้ำที่กำลังมีคลื่น และส่วนบนมีช่องว่างที่น้ำนั้นเข้าไม่ถึง ที่มีรูปร่างคล้ายบ้านในส่วนบน หลังคาและคล้ายเรือในส่วนล่าง ซึ่งเหมือนกันทั้งสามหลังส่วนด้านขวามีดอกไม้ การลงน้ำหนัก ของเส้นมีหลายทิศทางไม่แน่นอน การใช้สีมีการใช้วรรณะเย็นเป็นหลักและมีบางส่วนที่เป็นวรรณะ ร้อน ในการร่างภาพและการระบายสีใช้สีต่างกัน เพื่อให้ภาพมีความน่าสนใจ

การวาดภาพที่ 4.8 มีลักษณะการวาดภาพที่มีการใช้เส้นฐานเป็นหลักโดยแบ่งพื้นที่ ของพระอาทิตย์ ดวงดาวและ แม่น้ำ การวาดภาพบ้านมีการสร้างเสมือนภาพสามมิติ โดยการใช้สี เป็นตัวทำให้เกิดมิติ การวาดภาพต้นไม้ ดอกไม้ เน้นสีสันทึบและตรงตามความเป็นจริง การ วาดภาพคนมีการพัฒนาได้ดีในส่วนของทรงผม ซึ่งการวาดภาพคนที่ปรากฏคือ ตัวของเด็กและทุก สิ่งที่วาดทำให้ทราบว่าเด็กสามารถนำตนเองเข้าสู่ความจริงของสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้ชีวิตต้องมีอะไร เป็นส่วนประกอบบ้าง การใช้สีมีความชำนาญมากขึ้นบ่งบอกว่ากล้ามเนื้อเล็กมีความแข็งแรงดีมาก ที่สามารถควบคุมการทำงานของนิ้วมือ

การวาดภาพที่ 4.7 และ 4.8 มีความแตกต่างในลักษณะการวาดภาพทั้งสองภาพ สิ่งที่แสดงให้เห็นได้ชัดเจนคือ การสร้างภาพที่มีความสมดุลทั้งด้านบน-ล่าง-ซ้าย-ขวา มีการจัดองค์ประกอบของภาพตกแต่งภาพได้ดี ซึ่งแตกต่างจากภาพแรกที่เป็นไปในลักษณะการวาดภาพลายเส้น การใช้สีเน้นสีวรรณะเย็นเป็นหลักและมีบางส่วนที่เป็นวรรณะร้อน การใช้สียังเป็นไปในลักษณะการตัดกันของสี เพื่อให้เกิดความน่าสนใจสร้างเอกลักษณ์ในแบบเฉพาะของตนเอง

การวาดภาพของเด็กคนที่ 5

ภาพที่ 4.9

ภาพที่ 4.10

การวาดภาพของเด็กคนที่ 5 ในการวาดภาพที่ 4.9 มีลักษณะการวาดโดยใช้เส้นฐาน แทนพื้นถนน การวาดภาพรถยนต์ที่เด็กสามารถวาดภาพชิ้นส่วนที่แสดงออกว่าเป็นสิ่งนั้น เช่น ตัวรถกระจก ล้อรถ สามารถทำได้ดี ภายในรถยนต์มีคนอยู่ภายใน การใช้สีเน้นการใช้สีที่อยู่ในวรรณะเย็นบางครั้งอยู่ในร้อนบางส่วนของภาพที่มีการควบคุมการระบายได้ดี ด้านบนมีการวาดภาพต้นไม้และการวาดภาพคน โดยเฉพาะการวาดภาพคนนั้นมีลักษณะการวาดที่แรกเริ่ม มีส่วนของศีรษะไม่ปรากฏลำตัว

การวาดภาพที่ 4.10 มีลักษณะ การวาดที่เข้าใจใช้เส้นฐานที่แบ่งท้องฟ้า พระอาทิตย์ การวาดภาพคนแบบกางปลาและ แบบเอ็กซ์เรย์ที่สามารถมองเห็นภายในที่อาศัยอยู่ในบ้าน ส่วนการสร้างบ้านมีลักษณะที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ประกอบด้วย ส่วนของหลังคา ตัวบ้าน ประตูที่มีลูกบิดสำหรับใช้ปิดเปิด หน้าต่าง การลงเส้นในการวาดภาพเป็นการวาดลายเส้นและการระบายสีที่ให้น้ำหนักไม่สม่ำเสมอ แต่สามารถวาดในส่วนจากรายละเอียดได้ดี

การวาดภาพที่ 4.9 และ 4.10 มีความแตกต่างในลักษณะการวาดภาพทั้งสองภาพ สิ่งที่แสดงให้เห็นชัดเจนคือ การวาดรายละเอียดของของภาพมีความหมายเพิ่มขึ้น ซึ่งภาพดังกล่าวสามารถตีความได้หลากหลายหากมองในแง่ของการศึกษาจิตวิทยา ในส่วนของการใช้สีของทั้งสองภาพมีความแตกต่างในเรื่องของการลงน้ำหนักสี แสดงให้เห็นถึงความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ของมือและตา ต่อการวาดภาพและ แสดงถึงการนำตนเองมาสู่สังคมที่ทุกคนต้องมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทั้งด้านการติดต่อสื่อสารที่ต้องเริ่มสนทนาคั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งเด็กได้แสดงออกโดยการวาดภาพคนหลายคนที่อยู่ในบ้านหลังเดียวกัน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ภาพวาดของเด็กปฐมวัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ซึ่งมีลำดับขั้นของการศึกษาและผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการการวาดภาพของเด็กปฐมวัย

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ที่ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดลานนาบุญ จังหวัดนนทบุรี

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ในโรงเรียนวัดลานนาบุญ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มและเลือกเด็กปฐมวัยเรียนในกลุ่มมา 5 คน โดยวิธีสุ่มแบบเป็นระบบ จากบัญชีรายชื่อของเด็กปฐมวัยในชั้นเรียน

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยค้างนี้ คือ แบบสังเกตการวาดภาพ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นการวาดภาพของเด็กแต่ละสัปดาห์ และสรุปการวาดภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพ คือ ชั้นที่ 1 ชั้นขีดเขียน ชั้นที่ 2 ชั้นก่อนการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว และชั้นที่ 3 ชั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของตนเอง

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยสังเกตการวาดภาพของเด็กเป็นรายบุคคล โดยวิธี การตรวจสอบพัฒนาการ (Checklist) พร้อมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในแต่ละครั้งที่ภาพวาดปรากฏตามรายการของชั้นพัฒนาการทางการวาดภาพ ทุกสัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชิ้นงาน รวมทั้งสิ้น 8 สัปดาห์

2) เมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงเนื้อหา

1.2.5 ผลการวิจัย

1) เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางการวาดภาพเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดพบว่า เด็กปฐมวัยมีการวาดภาพแบบวาดตามความสนใจซึ่งสอดคล้องกับ โฮโรวิตซ์ เลวิส และลูคา (Horovity, Lewis and Luca 1967: 28) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยมีการวาดภาพตามความสนใจ เด็กจะวาดภาพตามความคิดของตนเอง และจากการวาดภาพของเด็ก ซึ่งจากการศึกษาและ สังเกตการวาดภาพตามความสนใจ และแบบอิสระ ปรากฏว่าภาพที่เด็กชอบมากที่สุดเรียงตามลำดับ คือ ภาพคน ภาพสัตว์ ภาพต้นไม้ และเด็กปฐมวัยทั้ง 5 คนมีการวาดภาพที่เริ่มต้นด้วยความต่างกัน โดยสังเกตว่าภาพวาดของเด็กตั้งแต่เริ่มต้นจนผ่านไป 8 สัปดาห์ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จากภาพวาดที่ไม่เป็นรูปร่าง พัฒนาไปเรื่อย ๆ ผู้ขึ้นที่เป็นรูปร่างตามลำดับ พบมากที่สุดในช่วงที่ 3 ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบ เป็นของตนเอง รองมาคือขั้นที่ 2 ขั้นก่อนการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว และขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียนตามลำดับ ทั้งนี้การวาดภาพของเด็กปฐมวัยมีการวาดภาพเป็นแบบเฉพาะของตนเอง

2) ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) ขั้นนี้เด็กมีอายุ 2-4 ปี

ขีดเขียนอย่างไม่เป็นระเบียบ (Disordered Scribbling) พบว่า เด็กปฐมวัยทั้ง 4 คน ไม่มีลักษณะการวาดภาพดังกล่าว แต่มีเพียง 1 คนที่อยู่ในขั้นนี้ และพัฒนาการเพิ่มขึ้นในแต่ละสัปดาห์จนถึงขั้นที่ 3

ขีดเขียนอย่างมีการควบคุม (Controlled Scribbling) พบว่า เด็กปฐมวัยบางคนแสดงออกในด้านนี้โดยการวาดภาพเส้นโค้ง เส้นตรง เส้นแนวตั้ง เส้นแนวนอน และวงกลม การให้ชื่อรอยขีดเขียน (Naming of Scribbling) พบว่า เด็กปฐมวัยส่วนมากไม่มีการแสดงในลักษณะนี้ หากแต่ (มีการเล่าเรื่องภาพที่ตนวาด จากประสบการณ์ที่ตนเองได้ประสบมา)

3) ขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว (The Preschematic Stage) ขั้นนี้เด็กจะมีอายุประมาณ 4-7 ปี

การวาดภาพคน พบว่า เด็กปฐมวัยแสดงออกในด้านนี้ โดยการวาดวงกลมแทนศีรษะ การวาดเส้นตรงเป็นแขนขาและมีลำตัว หน้าตา

การใช้ช่องไฟ พบว่าเด็กปฐมวัยแสดงออกโดย การไม่มีระเบียบและไม่ได้ใช้ช่องไฟที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

การใช้สี เด็กปฐมวัยส่วนมากใช้สีสะกดตา ไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริง บางครั้งใช้สีที่ตรงกับความเป็นจริง

การออกแบบ พบว่าเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ ไม่มีการออกแบบรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่วาดตามความเหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ

4) ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวมีรูปแบบเป็นของตนเอง (The Schematic Stage) เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีอายุประมาณ 7-9 ปี

การวาดภาพคน พบว่า เด็กปฐมวัยทั้งหมดแสดงออกในด้านนี้ โดยการวาดภาพเฉพาะด้านหน้า (หน้าตรง) การวาดตา จมูก ปาก ด้วยสัญลักษณ์ง่าย ๆ แตกต่างกันไป เช่น จุด วงกลม เส้นตั้ง เส้นนอน การวาดมือ แขน ขา มือ เท้า มีลักษณะผิดไปจากความเป็นจริง อาจมีวาดแสดงเสื้อผ้าโดยใช้รูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ฯลฯ การวาดภาพเน้นส่วนที่เห็นว่ามีความสำคัญเด่นชัดด้วยขนาดใหญ่เกินจริง สิ่งที่ไม่สำคัญจะไม่วาดรายละเอียดและวาดภาพคนท่าทางซ้ำ ๆ ในภาพเดียวกัน

การใช้ช่องไฟ พบว่า เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่แสดงออกในด้านนี้ โดยการวาดเส้นด้านบน อาจใช้ขอบกระดาษด้านบนแทนท้องฟ้าและพระอาทิตย์ การวาดภาพโดยใช้เส้นฐานหรือขอบกระดาษล่างแทนเส้นฐาน การวาดภาพผสมผสานระหว่างภาพที่มีลักษณะมองมาจากข้างบนและภาพด้านข้าง การวาดภาพแบบพับกลาง เช่น วาดภาพในลักษณะที่มีด้านซ้ายและขวา หรือด้านบนและด้านล่างเหมือนกัน การวาดภาพเป็นแบบสองมิติ การวาดภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน (X-ray) การวาดวัตถุต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันลงบนเส้นฐาน บางครั้งอาจมีเส้นฐานหลายเส้น ทุกสิ่งบนเส้นฐานอยู่ในลักษณะตั้งได้ฉาก และการยังจัดระยะระหว่างวัตถุให้สัมพันธ์กันไม่ได้

การใช้สี พบว่า เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่แสดงออก โดยการใช้สีตรงตามวัตถุ การใช้สี ในการระบายวัตถุนิตเดียวกันไม่ว่าจะอยู่ในสภาพการณ์อย่างไร บางครั้งอาจใช้สีแตกต่างกันในการระบายวัตถุนิตเดียวกันที่อยู่ในสภาพต่างกัน และการมีแบบใช้สีแทนวัตถุต่าง ๆ เป็นของตัวเอง ชัดเจน เช่น ต้นไม้และใบไม้เป็นสีเขียว โຕะ เก้าอี้เป็นสีดำหรือสีน้ำตาล

การออกแบบ พบว่า เด็กปฐมวัย 1 คนแสดงออกได้ โดยการออกแบบที่ไม่มีการเขียนรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่จะวาดตามความเหมาะสมกับลักษณะของสิ่งนั้น ๆ (เช่น ออกแบบตกแต่งเสื้อผ้า เครื่องใช้ ทรงผม ฯลฯ) หากจะใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ แสดงจังหวะในการออกแบบ เช่น วาดภาพคน ต้นไม้ บ้าน แบบเดียวกันซ้ำ ๆ

2. อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบว่าภาพวาดของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการเป็นไปตามขั้นพัฒนาการของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ และเมื่อวิเคราะห์รายละเอียดของภาพวาดของเด็กทั้ง 5 คน ปรากฏว่ามีลักษณะดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางการวาดภาพเป็นไปตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรา สุคนธ์ทรัพย์ (2504: 64) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทย โดยให้นักเรียนที่มีอายุ 5-11 ปี เป็นกลุ่มตัวอย่างทดสอบเด็กในด้านการวาดภาพและการปั้น พบว่า นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการทางการวาดภาพด้านการวาดและการปั้นอยู่ในขั้นต่าง ๆ ตามเกณฑ์ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ และผลการวาดภาพส่วนใหญ่ของเด็กสังเกตได้ว่าเด็กปฐมวัยมีภาพวาดที่แสดงออกความต้องการภายใน นอกจากนั้น ประสพการณ์ในสิ่งที่ได้รับมีส่วนผลักดันให้เป็นผลงานของตนที่มีความเป็นแบบเฉพาะของแต่ละบุคคล สอดคล้อง วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 45-46) ที่กล่าวไว้ว่า การแสดงออกทางการวาดภาพเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัว เมื่อเด็กหลายๆ คนมองทิวทัศน์เบื้องหน้านั้น แต่ละคนจะรับรู้หรือมีความรู้สึกตอบรับต่อสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป นอกจากนี้การแสดงออกทางศิลปะของเด็กยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานการเรียนรู้ ประสพการณ์ และสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งจูงใจ หรือเป็นตัวกระตุ้นความรู้สึกนึกคิด ซึ่งแต่ละคนย่อมมีพื้นฐานดังกล่าวไม่เท่ากัน ผลงานที่แสดงออกมาก็มีความแตกต่างกันไปนอกจากนั้นผลการวาดภาพส่วนใหญ่ของเด็กสังเกตได้ว่าเด็กปฐมวัยมีภาพวาดที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตสังเกตได้จากการวาดภาพบ้าน และการอยู่อาศัยของคนซึ่งสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 250-261) ที่ว่าพื้นฐานทางวัฒนธรรมเด็กทำให้ทราบถึง ลักษณะการดำรงชีวิตในสังคมที่เด็ก อาศัยอยู่ ส่วนสภาพแวดล้อม มีส่วนส่งเสริมสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวซึ่งสิ่งที่เด็กได้ประสพการณ์ในสิ่งที่ประสพมามีส่วนผลักดันให้เป็นผลงานของตนที่มีความเป็นแบบเฉพาะของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ภาพวาดของเด็กมีลักษณะการใช้ชีวิตในสังคม โดยการวาดภาพที่อยู่อาศัย การวาดภาพผู้คนและสิ่งแวดลอมรอบ ๆ ตัว ทำให้ภาพวาดมีรูปแบบเฉพาะของตนเอง ยังสอดคล้องกับวิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 250-261) กล่าวว่า พื้นฐานทางวัฒนธรรม ผลงานของเด็กทำให้ทราบถึง ลักษณะการดำรงชีวิตในสังคมที่เด็ก อาศัยอยู่ พื้นฐานทางสภาพแวดล้อมสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กเป็นปัจจัยและสื่อให้เด็กแสดงออก พื้นฐานทางความแตกต่างเฉพาะบุคคล ผลงานของเด็กที่ออกมาจะสะท้อนให้เห็นความแตกต่างทางเอกลักษณ์ของแต่ละคน

2.2 ผลการศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพปรากฏว่าลักษณะการวาดภาพคน การใช้ช่องไฟ การใช้สี และการออกแบบ ของเด็กปฐมวัยทั้ง 58 คนอยู่ใน ชั้นที่ 2 ชั้นก่อนการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว และชั้นที่ 3 ชั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราวซึ่งสอดคล้องกับ เกริก ยุ้นพันธ์ (2532: 65) ที่ศึกษารูปแบบการวาดภาพคนระบายสีของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กมีพัฒนาการทางศิลปะ ในการเขียนรูปแบบภาพคนอยู่ในขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพขั้นที่ 3 คือขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว และมีเด็กบางส่วนบางส่วนของที่เขียนภาพอยู่ในขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพขั้นที่ 2 คือขั้นก่อนการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว และในการวาดภาพแต่ละครั้งของเด็กปฐมวัยจะปรากฏในลักษณะดังกล่าว

2.2.1 การวาดภาพคน พบว่า เด็กปฐมวัยวาดภาพคนโดยใช้สัญลักษณ์ทางเรขาคณิต มาเป็นส่วนประกอบของรูปร่าง หน้าตา ซึ่งเป็นไปตามพัฒนาการทางการวาดภาพในชั้นที่ 2 ชั้นก่อนการวาดภาพเป็นเรื่องราวของ ชั้นนี้มีลักษณะการวาดภาพคน โดยการใช้รูปทรง ดังที่ ประภัศร นิยมธรรม (2522: 48) กล่าวว่า ศิลปะที่เกิดจากจุดเริ่มต้นอย่างเดียวกัน เช่น รูปทรงต่าง ๆ ที่เด็กใช้ในปัจจุบันก็ยังเหมือนกับรูปทรงในศิลปะของมนุษย์ถ้ำยกเว้นแต่เมื่อเขาโตขึ้น ขนมนธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมเท่านั้นที่ทำให้ผลงานของเด็กต่างกัน การวาดภาพแรกมีลักษณะถูกอืด ซึ่งสอดคล้องกับ โรคาคี เคลล็อกก์ (Kellogg 1969) กล่าวว่า นักค้นคว้าพยายามจะตั้งชื่อภาพลักษณะนี้ว่า มนุษย์ลูกอืด (Tadpole) และเรียกช่วงวัยนี้ วัยวาดรูปคนแบบลูกอืด (Tadpole stage) รูปคนแบบนี้บางครั้งแสดงลักษณะว่าเด็กวาดนิ้วมือ นิ้วเท้าด้วย รูปคนส่วนมากจะหันหน้าเข้าหาผู้ดู ยิ้มแย้มแจ่มใส เมื่อเด็กอายุมากขึ้นจะแสดงออกเป็นลำตัวและมีรายละเอียดของใบหน้ามากขึ้น แต่จะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของส่วนนั้นเท่านั้น พัฒนาขึ้นไปในชั้นที่ 3 ชั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว ตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ และสอดคล้องกับผลวิจัยของ สมสมร ภูประกร (2531: 59) สุกลักษณ์ ธนเกษพิศาล (2535: 83) และ เกริก ยุ้นพันธ์ (2532: 64) ซึ่งศึกษาการวาดภาพของเด็กตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์

2.2.2 การใช้ช่องไฟ พบว่า เด็กปฐมวัยในชั้นที่ 2 ชั้นก่อนการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว แสดงออกในด้านนี้โดยการวาดภาพไม่มีระเบียบ บางครั้งไม่สัมพันธ์กับสิ่งที่วาด ซึ่งสอดคล้องกับ โรคาคี เคลล็อกก์ (Kellogg 1969) ที่ว่าการใช้ช่องไฟ เด็กวัยนี้ยังไม่เข้าใจว่าควรจะวาดภาพในส่วนใดจึงจะเหมาะสมสภาพจึงขาดระเบียบ บริเวณใดมีพื้นที่ว่างเด็กจะวาดสิ่งต่าง ๆ ลงในบริเวณนั้น โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งสิ่งที่เด็กวาดจะไม่มีความสัมพันธ์กับช่องไฟเลย และพัฒนาสู่ชั้นที่ 3 ชั้นการวาดภาพเป็นเรื่องราว เป็นการวาดเส้นด้านบนแทนท้องฟ้า และพระอาทิตย์ วาดภาพโดยใช้เส้นฐานแสดงเป็นพื้นดิน พื้นน้ำ และบางครั้งวาดภาพแบบผสมผสานระหว่างภาพที่มีลักษณะคล้ายมองจากข้างบนและด้านข้าง การวาดภาพสองมิติ การวาด

ภาพแบบมอฆทะลูเห็นภายใน (x-ray) และการวาดวัตถุต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันลงบนเส้นฐาน ซึ่งบางครั้งมีเส้นฐานหลายเส้นและทุกสิ่งบนเส้นฐานอยู่ในลักษณะตั้งได้ฉาก เมื่อปรากฏในลักษณะ ดังกล่าวจะอยู่ใน ขั้นพัฒนาการที่ 3 ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว ตามทฤษฎีของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ และสอดคล้องกับผลวิจัยของ สมสมร ภูประกร (2531: 59) สุกลักษณ์ รัตนเกษพิศาล (2535: 83) ซึ่งศึกษาการวาดภาพของเด็กตามทฤษฎีของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

2.2.3 การใช้สี พบว่า เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ใช้สีสะอาดตา บางครั้งใช้สีได้ตรงตามวัตถุ เช่น ดินไม้ ใบไม้มีสีเขียว และมีบ้างที่ไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริง ซึ่งตรงกับ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ และ โรด้า เคลล็อกก์ (Kellogg 1969) ว่าการระบายสีของสิ่งต่าง ๆ ภายในจะเป็นไปตามความพึงพอใจ โดยการใช้สีซ้ำโดยไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง นอกจากสิ่งของสิ่งที่ประทับใจเท่านั้นที่เด็กอาจใช้สีตรงตามความเป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับ เกริก ยूनพันธ์ (2532: 66) กล่าวไว้ว่า นักเรียนจะใช้สีตัดกัน ซึ่งตรงกับงานวิจัยของจันทร์เพ็ญ ไทยประยูร (2518: 8 อ้างถึงใน เกริก ยूनพันธ์ 2532: 66) ที่ว่าเด็กชอบสีเข้มมากกว่าสีอ่อน สีที่เด็กเสนอแนะในการนำมาระบายภาพประกอบการสอน คือ สีที่ตัดกัน สะอาด เข้มและสีสดใส และความสำคัญในการใช้สีก็มีส่วนในด้านความรู้สึก เพราะในบางครั้งทุกสีมีการระบายในผลงานของเด็ก ฉะนั้น สีสามารถบอกความรู้สึกของเด็กได้ว่าอยู่ในอารมณ์ใด ดังคำกล่าวของ เกษร ธิตะจारी (2543: 76) และ ณรงค์ ทองปาน (2526: 87) กล่าวว่า สีในคลื่นสียาวที่มนุษย์สามารถมองเห็นมีมากมาย ซึ่งมีผลทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกแตกต่างกันออกไป เช่น สีอ่อน ๆ ได้แก่ สีฟ้า สีเขียว สีเหลือง ทำให้รู้สึกสดชื่น สีดำ สีน้ำเงิน สีเทา ทำให้รู้สึกเศร้า สุขุม สง่าผาเผย สีแดงทำให้รู้สึกร้อนและสีหลายสีมาสัมพันธ์กันเข้า ทำให้เกิดความตื่นเต้น เป็นต้น สีในสายตาของมนุษย์จะทำให้เกิดความรู้สึกแตกต่างกัน นอกจากนั้นยังพบว่า การระบายสีของเด็กใช้สีในทั้ง 3 วรรณะมาเป็นตัวบ่งบอกความรู้สึกในสัดส่วนที่เท่ากัน

2.2.4 การออกแบบ ในขั้นที่ 2 ขั้นก่อนวาดภาพเป็นเรื่องราว ลักษณะของการออกแบบ คือเด็กไม่เข้าใจว่าจะจัดภาพอย่างไรจึงจะเหมาะสมส่งผลให้ยังไม่มีการออกแบบในขั้นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ โรด้า เคลล็อกก์ (Kellogg 1969) ที่ว่า เด็กยังไม่เข้าใจในการออกแบบ จึงยังไม่มีการออกแบบ ในขั้นที่ 3 ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว เด็กปฐมวัยใช้การออกแบบในลักษณะการใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ แสดงจังหวะในการออกแบบ เช่น การวาดภาพคน ดินไม้ บ้าน แบบเดียวกันซ้ำ ๆ ซึ่งเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพ ขั้นที่ 3 ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว มีรูปแบบเป็นของตนเอง สอดคล้องกับ สมสมร ภูประกร (2531) และ สุกลักษณ์ รัตนเกษพิศาล (2535) ซึ่งศึกษาการวาดภาพของเด็กตามทฤษฎีของ วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ และ พบว่าจะพัฒนาทางศิลปะอยู่ในขั้นการวาดภาพอย่างมีรูปแบบเป็นของตน

3. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1 ครูปฐมวัยและผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ควรพึงตระหนักศึกษาและสังเกตการวาดภาพ ที่แสดงออกเพื่อการสื่อสารของเด็กปฐมวัยตามขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพ

3.2 ควรมีการสร้างบรรยากาศของกิจกรรมศิลปะหรือสถานการณ์เพื่อส่งเสริมให้เด็ก ได้แสดงความคิด จินตนาการลงบนภาพวาดอย่างอิสระ

3.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาพวาดในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อส่งเสริม ให้ได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกและประสบการณ์ของตนเอง

3.4 ควรส่งเสริมการวิจัยกิจกรรมศิลปะในเรื่องของการปั้น การประดิษฐ์ และนำมา เปรียบเทียบกับการวาดภาพว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

4. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการสังเกตวาดภาพด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นข้อมูลที่ครูจะ นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็ก

4.2 ควรมีการศึกษาและวิจัยภาพวาดทางสังคมด้านอื่น ๆ ของเด็ก ที่น่าสนใจ เช่น การวิเคราะห์การวาดภาพเชิงจิตวิทยา เชิงพฤติกรรม หรือ เชิงสัมฤทธิ์ผลทางศิลปะของเด็กในวัยนี้

4.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาพวาดการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของเด็กผู้หญิง และ เด็กผู้ชาย มีความแตกต่างกันหรือไม่

4.4 ควรมีการศึกษาถึงผลการจัดกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่มีต่อภาพวาดของเด็กปฐมวัย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรวิภา สรรพกิจจานง (2532) “ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการฝึกกิจกรรมสร้างสรรค์แบบชี้แนะและแบบอิสระ” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2550) *อัจฉริยภาพการศึกษาปฐมวัย* กรุงเทพมหานคร ศูนย์การพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- เกษร ธิตะจारी (2543) *กิจกรรมศิลปะสำหรับครู* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เกริก ชูนพันธ์ (2532) “ศึกษารูปแบบภาพคนระบายสีของนักเรียนระดับอนุบาล” ปรินญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- เกศินี นิสสัยเจริญ (2527) “การสอนศิลปะสำหรับเด็กเล็ก” ใน *เอกสารการสอนการอบรมผู้ดูแลเด็ก* รุ่น 2 ขอนแก่น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น คุรุสภาลาดพร้าว
- จงลักษณ์ ช่างปลื้ม (2541) “ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถทางการวาดภาพจากกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทานของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2” ปรินญาการศึกษา มหาบัณฑิต ภาควิชาเอกศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- จิตทนายวรรณ เดือนฉาย (2541) “ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม ศิลปะวาดภาพนอกห้องเรียน” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- จันทร์ทิมา คำพา (2547) “การจัดกิจกรรมศิลปะนอกห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2” การศึกษาค้นคว้าอิสระ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- จำเนียร เก่งการเรือ (2549) “ผลของการใช้ชุดกิจกรรมการวาดภาพเป็นกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- ชลอ พงษ์สามารถ (2526) *ศิลปะสำหรับครูมัธยม* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร เจริญวิทยการพิมพ์

- ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533) *พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร
แปลนพับลิชชิ่ง
- จิตติพร พิษณุกุล (2538) “การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์ศิลปะประดิษฐ์แบบกลุ่ม” *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*
- ณัฐชуда สาครเจริญ (2548) “การพัฒนากระบวนการวิทยาศาสตร์พื้นฐานของเด็กปฐมวัยโดยการ
ใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้” *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร*
- ณัฐวรรณ ขนชัยภูมิ (2546) “การเปรียบเทียบผลการใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าในการ
วาดภาพกับการปั้นที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2
โรงเรียนวัดสระบัว เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” *ปริญญาานิพนธ์ สาขาวิชาจิตวิทยา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*
- ธนวดี ศุภระกาญจน์ (2544) “ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วม
ในการทำกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน ในโรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ สถาบันราช
ภัฏสวนดุสิต” *วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน
สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*
- นที เถกิงศรี (2548) *ศิลปะสำหรับเด็ก* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- ประภัสร นิยมธรรม (2523) *ศิลปะของเด็กเชิงจิตวิทยา* กุรุสภากาตพรวัว
- ประสน จุมพรม (2550) “ทักษะการวาดภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาด
ภาพอิสระ” *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*
- ปัทมา วรรณสิน (2547) “การศึกษาระดับความสามารถด้านการวาดภาพของเด็กอายุ 10 – 12 ปี
ตามเกณฑ์ของคล้าก” *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชา
ศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- พัชรินทร์ สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง (2550) *ศิลปะกับการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก* กรุงเทพมหานคร
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ
- เพียงจิต โรจน์สุภรัตน์ (2531) “การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเด็กปฐมวัยที่ทำ
กิจกรรมวาดรูปเป็นกลุ่มกับเป็นรายบุคคล” *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*

- พนิดา ชาดยาภา (2544) “กระบวนการพัฒนาการสื่อความหมายของเด็กปฐมวัยโดยการสร้างเรื่องราวในกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ภรณ์ คุรุรัตน์ (2524) *เด็กก่อนวัยเรียน* กรมประชาสงเคราะห์ สถานสงเคราะห์ปากเกร็ด
- ภาณี เศรษฐวงศ์สิน (2541) “การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เสริมด้วยภาษาพูดกับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ภัทรา สุคนธ์ทรัพย์ (2505) “พัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทยในชั้นประถมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนประถมศึกษาสาธิตแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนคร” ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยการศึกษา ประสานมิตร
- มานพ ถนอมศรี (2544) *ศิลปะสำหรับครู* กรุงเทพมหานคร สิปปประชา
- เขวพา เดชะคุปต์ (2528) *กิจกรรมสำหรับเด็ก* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- รงค์วรินทร์ ลิ้มปกาศัญญ์ (2546) “การศึกษาการเรียนรู้กิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ของเด็กอนุบาล 3 ในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ลัดดา ถีตระกูล (2531) “ความสามารถทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ต่างกัน” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- เลิศ อานันทนะ (2535) *เทคนิควิธีการสอนศิลปะเด็ก* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย
- _____ (2523) *ศิลปะในโรงเรียน* กรุงเทพมหานคร กราฟิการ์ต
- วนิดา ศิลปกิจโกศล (2540) “ผลการทำกิจกรรมการปั้นแบบชี้แนะ กึ่งชี้แนะและ แบบอิสระ ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเอง ของเด็กปฐมวัย” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) *กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- วิรุณ ตั้งเจริญ (2524) “ธรรมชาติของศิลปะเด็ก” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก* หน่วยที่ 12 หน้า 676 - 706 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์

- _____ . (2535) “การสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัยด้านศิลปะ” ใน เอกสาร
การสอนชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับเด็กปฐมวัย หน่วยที่ 5 หน้า 213 – 218
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาการศึกษาศาสตร์
- _____ . (2539) ศิลปศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- วัฒนาพร คงทัพบ (2535) “การศึกษาการวาดภาพคนของเด็กออกทิสติก อายุ 9 ถึง 12 ปีโดยใช้
แบบทดสอบการวาดภาพ กู๊ดอีนาฟ-แฮร์ริส ” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ (2544) “การศึกษาการวาดภาพมิติสัมพันธ์ของเด็ก อายุ 7 ถึง 9 ปี ตาม
ทฤษฎีของ จอห์น วิลลิตต์ ” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล (2545) ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาสน์
- สุดารัตน์ เพชรรุจี (2539) “สภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
ของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุกัญญา ชนเกษพิศาล (2535) “การวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีของเด็กกำพร้า อายุ 7 ถึง 9 ปี
ในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ” วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สดใส ชะนะกุล (2538) “ผลการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และ
การรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย” ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต
ภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
- สมสมร ภู่อะกร (2531) “การศึกษาขั้นพัฒนาการทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
ศิลปศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สัตยา สายเชื้อ (2535) กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- อารี รังสินันท์ (2527) ความคิดสร้างสรรค์ กรุงเทพมหานคร คณะการพิมพ์
- อารี สุทธิพันธ์ (2528) “การวาดเขียน” วารสารสารุกรมศึกษาศาสตร์ 2, ตุลาคม – ธันวาคม :

เอกรัฐ งามจินดา (2546) “ผลการวาดภาพกลับหัวที่มีต่อลักษณะการแสดงออกในการวาด
ภาพของเด็กอายุ 10 – 11 ปี” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. นางโสพิศ กฤษณะไกรวุฒิ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1
รับผิดชอบงานการศึกษาปฐมวัย
2. อาจารย์กัลยา เทพวงษ์ อาจารย์โรงเรียนเกษมพิทยา (แผนกอนุบาล)
3. นางสาวภวษา แสงเพชร หัวหน้างานประเมินพัฒนาการปฐมวัย โรงเรียน
พิชญศึกษา จังหวัดนนทบุรี

ภาคผนวก ข

แบบสังเกตการวาดภาพ
ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

การวาดภาพคน

- 1.
- 2.

การใช้ช่องไฟ

- 1.
- 2.

การใช้สี

- 1.
- 2.

ลักษณะอื่น ๆ ที่ปรากฏ

- 1.
.....
- 2.
.....
- 3.
.....

หมายเหตุ * หมายถึง อาจปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ได้

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวอัมพวัน สุภาเนตร
วัน เดือน ปี	24 ธันวาคม 2521
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดตาก
ประวัติการศึกษา	คบ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนคูสิต 2547
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวัดลานนาบุญ 73 / 9 ถนนประชาราษฎร์ ตำบลลาดบัว อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
ตำแหน่ง	ครูช่วยสอน